

Regional analyse

Sogn

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 88/2012

Tittel: Regional analyse Sogn
Undertittel:
TF-notat nr: 88/2012
Forfatter(e): Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato: 4.12.2012
ISBN: 978-82-7401-594-4
ISSN: 1891-053X
Pris: 120,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforsking.no)
Framsidedfoto: Illustrasjonsfoto
Prosjekt: Regionale næringsanalyser
Prosjektnr.: 20120170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Sogn regionråd

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
Epost: post@tmforsk.no
www.telemarksforsking.no

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforsking siden 1996.

Hanna Storm er utdannet master i Økonomi og ressursforvaltning fra Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås. I Telemarksforsking er Storm tilknyttet faggruppa for regional utvikling, der hun har jobbet siden 2008.

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler næringsmessig sårbarhet, det andre scenarier for befolkningsvekst fram til 2040. Telemarksforskning har utarbeidet 21 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2012. Telemarksforskning og oppdragsgiverne har møttes ved tre anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Vi har hatt det privilegium å lage slike regionale analyser over en periode på over ti år, hvorav enkelte oppdragsgivere har vært med i alle årene. Dette har gjort at vi har gradvis kunnet foredle og forbedre analysene år for år. Innspillene fra oppdragsgiverne, som arbeider med regional utvikling i praksis, har vært uvurderlige i denne utviklingen.

Bø, 4.12.2012

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
Innledning	7
1. Befolkning	8
2. Arbeidsplasser	19
3. Næringsmessig sårbarhet.....	24
4. NæringsNM.....	38
5. Attraktivitetspyramiden.....	45
6. Regional vekstkraft	58

Sammendrag

Hvordan er veksten i Sogn sammenliknet med andre regioner i landet? Hva er årsaken til den utviklingen vi har sett i Sogn? Og hva skal til for at Sogn skal få en høyere vekst? Det er de spørsmålene vi håper å svare på i denne rapporten.

Sogn har hatt vekst i folketallet de siste fem årene, etter en periode hvor folketallet har sunket. Veksten har imidlertid vært lav, og langt under veksten på landsbasis. Den befolkningsveksten som har vært, skyldes utelukkende at det var innvandring til Sogn fra utlandet. Sogn har hatt netto utflytting til andre regioner i Norge i alle årene fra 2000 til 2011. Et positivt trekk er at netto utflytting til andre norske regioner har blitt mindre de siste tre årene. Sogndal skiller seg ut med en forholdsvis høy befolkningsvekst, mens flere av de andre kommunene har fortsatt nedgang i folketallet.

Arbeidsplassutviklingen i Sogn har vært svak. Det har praktisk talt ikke vært vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet etter 2000 og fram til i dag. På samme tid har næringslivet på landsbasis hatt en vekst i antall arbeidsplasser på 12,5 prosent. Utviklingen i antall arbeidsplasser samlet sett har heldigvis hatt en positiv trend. De siste tre årene har utviklingen i Sogn faktisk vært noe bedre enn utviklingen på landsbasis. Spesielt Leikanger, Sogndal og Aurland har hatt god vekst i antall arbeidsplasser de siste tre årene.

I dette notatet har vi introdusert en ny type analyse, der vi måler regioners næringsmessige sårbarhet. Sårbarheten er målt gjennom å se på regionenes fordeling av arbeidsplassene på vekst- og nedgangsbransjer, hvor spesialisert næringslivet er på bestemte bransjer og arbeidsmarkedsintegrasjonen. Analysene viser at Sogn har en ugunstig næringsstruktur, gjennom at en stor andel av næringslivet er i bransjer som har hatt svak vekst eller nedgang. Det forklarer en del av den svake arbeidsplassveksten i næringslivet, men ikke alt. Sogn har også en svak vekst i næringslivet når vi korrigerer for bransjestrukturens virkninger. Sogn har forholdsvis lav arbeidsmarkedsintegrasjon, som vi kan se ved at det er liten pendling ut og inn av regionen, og at det er forholdsvis lite pendling mellom kommunene i regionen. Det gjør at regionen blir mer sårbar. Samlet sett er Sogn en region med høy næringsmessig sårbarhet. Sårbare regioner løper en høyere risiko for nedgang i sysselsettingen enn robuste regioner. Av kommunene i Sogn er det spesielt Årdal som har høy næringsmessig sårbarhet. Årdal har høyest næringsmessig sårbarhet av alle kommunene i landet.

NæringsNM er et mål for hvordan næringslivet gjør det, på næringslivets premisser. I NæringsNM måles næringslivets prestasjoner med hensyn til lønnsomhet, vekst i omsetning og verdiskaping, etableringsvirksomhet og næringslivets relative størrelse. Sogn gjør det godt i siste NæringsNM, og er rangert som nummer 20 av 83 regioner. Det er den beste plasseringen Sogn har hatt i NæringsNM. Det er forholdsvis mange nyetableringer i Sogn, og en høy andel av foretakene har vekst. Det er imidlertid en lavere andel av lønnsomme foretak som trekker ned. Sogndal gjør det spesielt bra, og er nummer fire av samtlige kommuner i hele landet.

Attraktivitetspyramiden er en modell som Telemarksforsking har utviklet for å analysere drivkreftene til vekst. Attraktivitetspyramiden forklarer regioners utvikling som et resultat av regionens attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter som produserer for et marked utenfor regionen (basisnæringer), attraktivitet for besøk som påvirker arbeidsplassveksten i besøksnæringsene og attraktivitet som bosted.

Når vi bruker Attraktivitetspyramiden for å analysere årsakene til den svake befolkningsutviklingen i Sogn, finner vi at det er regionens attraktivitet for besøk som har utviklet seg dårligst når vi ser på hele perioden fra 2000 til 2011. Besøksnæringsene har imidlertid hatt framgang de siste to årene, og står delvis bak den bedrede arbeidsplassutviklingen de siste årene.

Manglende bedriftsattraktivitet har også bidratt negativt til utviklingen i Sogn siden 2000. I motsetning til besøksnæringsene, har utviklingen i basisnæringsene en negativ trend, med svakest utvikling de siste to årene.

Attraktivitet som bosted måles med Attraktivitetsbarometeret, som undersøker om regioners nettoflytting skyldes arbeidsplassutviklingen eller attraktiviteten som bosted. Resultatet av denne analysen er at Sogn har en bostedsattraktivitet som middels av norske regioner. Det betyr at den svake befolkningsutviklingen forklares fullt og helt av at regionen har hatt svak arbeidsplassvekst. Det er positivt, og betyr at den netto utflyttingen vi har sett fra Sogn til andre regioner vil, stoppe opp dersom en lykkes med å få en arbeidsplassutvikling som er middels, og at regionen med stor sannsynlighet vil få innflytting dersom arbeidsplassutviklingen er over middels.

Kommunene i Sogn er ganske forskjellige med hensyn til attraktivitetsprofiler. Årdal og Vik er utpregede bedriftskommuner med en høy andel arbeidsplasser i basisnæringer som industri og primærnæringer. Sogndal og Aurland er på sin side spesialiserte besøkskommuner. Kommunene i regionen kompletterer hverandre, og har ulike spesialiteter som kan videreutvikles.

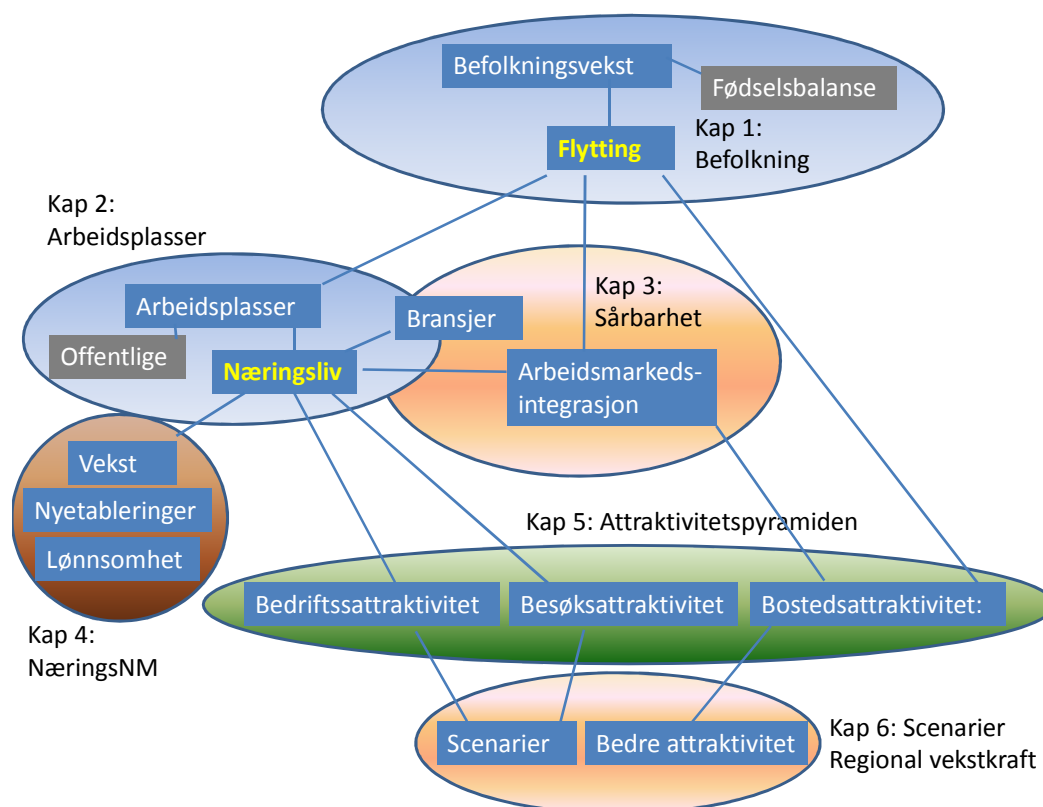
Til slutt i denne rapporten er det laget ulike scenarier for hvilken befolkningsvekst det vil bli i Sogn dersom de lykkes med å oppnå høy arbeidsplassvekst og en forbedring av bostedsattraktiviteten. Tilsvarende er det scenarier for hvilken utvikling det vil bli dersom en mislykkes på de to områdene.

Dersom Sogn oppnår gjennomsnittlig arbeidsplassvekst og beholder samme bostedsattraktivitet som tidligere, vil befolkningen kunne øke med 18,5 prosent fram til 2040. Det er etter vår mening det mest sannsynlige scenariet, og er mer optimistisk enn SSBs middeleframskrivning som viser en vekst på 12,8 prosent.

Sogn har imidlertid et potensial til å øke befolkningsveksten med over 43 prosent fram til 2040, dersom de har en næringsutvikling som skaper bedre arbeidsplassvekst, og en forbedring av bostedsattraktiviteten. I motsatt fall, dersom arbeidsplassveksten blir svak og bostedsattraktiviteten svekkes, vil det bli befolkningsnedgang fram mot 2040.

Innledning

Notatet er bygd opp rundt seks kapitler, som til sammen skal gi et bilde av de sentrale utviklingstrekkene i området. De første to kapitlene er rent deskriptive. Deretter følger fire kapitler der vi gjennom ulike modeller og indikatorer forsøker å belyse årsaker og drivkrefter til utviklingen.

Notatet starter med en beskrivelse av befolkningsutviklingen. Befolkningsutviklingen er helt sentral for å beskrive et områdes utvikling. Flyttingen ut og inn av området vies spesiell oppmerksomhet, og er antakelig den viktigste indikatoren for om en region har en positiv utvikling. Mye av problemstillingene knyttet til regional utvikling kan knyttes til å forklare nettoflyttingen mellom regioner. I kapittel 2 gis en beskrivelse arbeidsplassutviklingen, og da spesielt arbeidsplassutviklingen i næringslivet.

I dette notatet introduserer vi et nytt begrep; næringsmessig sårbarhet. Den næringsmessige sårbarheten knytter seg til bransjesammensetningen i en region, og til arbeidsmarkedsintegrasjonen i en region. Sårbarheten kan være med på å forklare utviklingen i en region, og gir også en pekepinn på sannsynlig utvikling i årene framover.

NæringsNM baseres på foretakenes regnskap, og viser hvordan bedriftene i en region gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet. NæringsNM gir en beskrivelse av næringsutviklingen, som utdyper bildet vi får av næringsutviklingen når vi bare ser på arbeidsplassutviklingen.

I kapittel 5 bruker vi modellen Attraktivitetspyramiden for å forklare stedenes befolkningsutvikling. Attraktivitetspyramiden har to dimensjoner som har med næringsutvikling å gjøre, bedriftsattraktivitet og besøksattraktivitet. Den tredje dimensjonen er bostedsattraktivitet som er sentral for å forstå flyttingen mellom regionene. Til slutt har vi et kapittel 6, der vi trekker trådene framover. Hvordan vil veksten i en kommune eller region påvirkes av at en lykkes med næringsutvikling og attraktivitetsutvikling?

1. Befolkning

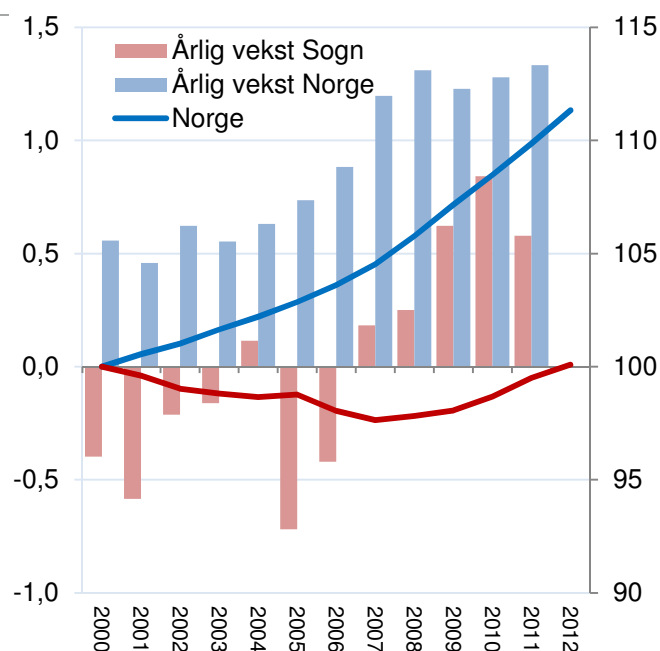
Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling, og blir i denne rapporten viet ekstra oppmerksomhet. En positiv befolkningsutvikling er et mål i seg selv for de fleste regioner og er den fremste indikatoren på om noe går bra i en region. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen i Sogn

Befolkningen i Sogn har vokst de siste fem årene, etter mange år med befolkningsnedgang. Befolkningen i Sogn var på 28 185 personer ved begynnelsen av 2012. Veksten i befolkningen i Sogn siden begynnelsen av 2007 har vært på 637 personer, tilsvarende 2,3 prosent av folketallet.

Veksten på landsbasis har vært langt sterkere enn i Sogn. På landsbasis har befolkningsveksten vært på 1,3 prosent årlig siden 2008.

Sogn har hatt en vekst i befolkningen på 0,1 prosent siden 2000. På landsbasis har befolkningsveksten vært 11,3 prosent.

Figur 1: Befolkningsutvikling i Sogn og Norge i perioden 2000-2012.

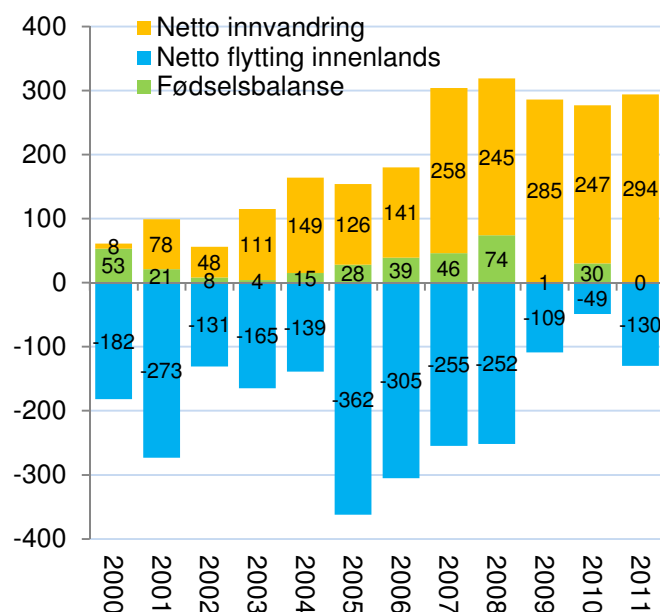
1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsutviklingen består av tre komponenter; fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

Fødselsbalansen i Sogn ligger ganske nær null, og betyr lite for befolkningsveksten. På landsbasis er imidlertid fødselsbalansen på nesten 0,4 prosent årlig.

Sogn har hatt netto utflytting til andre norske regioner i alle årene siden 2000. I 2005 var nettoutflyttingen på hele 362 personer. Nettoutflyttingen har blitt betraktelig mindre de siste tre årene.

Samtidig har innvandringen økt etter 2006. Hele landet har fått økt innvandring i denne perioden. Det er innvandringen som skaper befolkningsveksten i Sogn. Uten innvandring hadde folketallet sunket hvert år.

Figur 2: Befolkningsendringene i Sogn i perioden 2000-2011, dekomponert i fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

1.3 Befolkningsveksten i regionene på Vestlandet

I tabellen under ser vi hvordan den årlige veksten har utviklet seg i alle regionene på Vestlandet etter 2000. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt¹, som både tar hensyn til veksten de siste ti årene og trenden i veksten. Slik den regnes ut, vil de siste årenes vekst telle mer enn vekst tidlig i perioden.

Tabell 1: Årlig befolkningsvekst i regionene på Vestlandet i prosent i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
2	Hordaland Vest	1,8	2,1	2,0	2,0	2,1	1,9	2,0	2,4	2,2	2,0	2,1	2,3	2,1
4	Stavangerregionen	0,6	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5	2,2	2,4	2,2	2,1	2,1	1,8	2,0
5	Bjørnefjorden	0,7	0,8	1,2	1,2	1,3	1,9	1,7	2,4	1,8	1,2	2,5	2,1	1,9
9	Nordhordland	0,7	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	1,3	2,0	1,8	1,8	1,9	1,3	1,5
12	Bergen	0,6	1,0	0,9	0,9	0,7	1,2	1,0	1,3	1,7	1,8	1,5	1,3	1,4
15	Ålesundregionen	0,6	0,6	0,7	0,5	0,6	0,8	0,9	1,1	1,4	1,5	1,7	1,7	1,3
18	Haugesundregionen	0,5	0,1	0,4	0,6	0,5	0,5	1,2	1,4	1,4	0,9	1,4	1,3	1,1
27	Ryfylke	0,2	-0,5	0,3	0,2	0,5	0,2	0,1	1,0	1,3	1,3	1,6	0,9	1,0
29	Dalane	0,2	-0,1	0,0	0,2	0,2	-0,1	0,9	0,8	1,0	1,2	1,2	0,9	0,8
31	Sunnhordland	0,7	-0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3	0,8	0,8	1,4	1,1	1,0	0,8
32	Sunnfjord	0,7	0,5	0,5	0,1	0,1	0,8	0,0	0,9	0,8	1,3	0,8	0,8	0,7
35	Søre Sunnmøre	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	-0,2	-0,4	-0,3	0,6	0,7	1,4	1,5	0,7	0,7
38	Romsdal	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,2	0,3	0,1	0,3	0,7	0,8	0,4	1,2	0,6
45	Osterfjorden	0,6	0,1	0,0	0,7	0,1	-0,2	-0,5	1,2	0,4	0,5	1,0	0,3	0,4
52	Sogn	-0,4	-0,6	-0,2	-0,2	0,1	-0,7	-0,4	0,2	0,3	0,6	0,8	0,6	0,3
53	Nordmøre	0,3	-0,5	0,1	0,0	-0,4	-0,2	-0,2	0,2	0,2	0,5	0,7	0,5	0,3
55	Storfjord	0,7	0,0	-0,3	-0,5	-0,1	-0,8	0,0	0,2	0,7	0,5	0,3	0,5	0,2
58	Voss	0,5	-0,3	0,5	-0,4	0,6	-0,1	-0,3	-0,1	0,7	0,2	0,4	0,2	0,2
59	Nordfjord	-0,2	-0,6	0,0	0,1	-0,4	-0,7	-0,7	-0,3	0,2	0,3	0,4	0,6	0,1
73	Hardanger	-0,4	-1,1	-1,1	-0,7	-0,7	-1,2	-1,0	-0,4	-0,1	0,5	0,2	0,1	-0,2
82	HAFS	-0,3	-0,7	-0,6	-0,4	-0,7	-1,3	-0,7	-1,2	-1,4	0,1	0,4	-0,8	-0,6
	Norge	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	1,2	1,3	1,2	1,3	1,3	1,1

Befolkningsveksten i Norge skjøt fart i 2007, da det ble en sterk økning i arbeidsinnvandring fra EU-land. Denne innvandringen har fortsatt å øke, og har ført til en femårsperiode med historisk høy befolkningsvekst. Befolkningsveksten på landsbasis har vært i størrelsesorden 1,2 til 1,3 prosent av folketallet årlig de siste fem årene. I 2011 sto innvandringen for nesten ett prosentpoeng av denne befolkningsveksten.

De siste tre årene har alle regionene på Vestlandet unntatt HAFS hatt befolkningsvekst. Regionene med høyere vekst enn landsgjennomsnittet er enten de største byregionene Stavanger, Bergen, Ålesund og Haugesund, eller regioner som ligger tett opptil Bergen, og som er innenfor det funksjonelle arbeidsmarkedet rundt Bergen.

Når vi rangerer med hensyn til et såkalt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene, der de siste årenes vekst teller mer enn vekst tidlig i perioden, er Sogn rangert som nummer 52 av 83 regioner i landet. Det plasserer Sogn noe under middels av regionene. Seks regioner på Vestlandet har en svakere utvikling enn Sogn.

1.4 Innvandring

Innvandringen har forsterket befolkningsveksten i alle fylker og regioner. I tabellen under ser vi hvordan innvandringen har utviklet seg i regionene på Vestlandet.

Tabell 2: Netto innvandring i prosent av folketallet i regionene på Vestlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
5	Stavangerregionen	-0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	0,5	0,9	1,4	1,3	1,2	1,3	1,0	1,0
6	Søre Sunnmøre	0,4	0,3	0,4	0,2	0,5	0,2	0,4	0,8	1,0	1,6	1,6	1,1	1,0
9	Hardanger	0,5	0,1	0,5	0,4	0,4	0,6	0,4	0,7	1,1	1,2	0,9	1,4	0,9
15	Ålesundregionen	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,5	0,8	0,9	0,9	1,2	1,2	0,8
16	Sunnfjord	0,5	0,6	0,8	0,0	0,2	0,4	0,4	0,9	0,9	1,3	1,2	0,9	0,8
17	Storfjord	0,4	0,2	0,5	0,1	0,2	0,4	0,4	1,0	1,4	0,9	0,9	1,0	0,8
19	Sogn	0,0	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5	0,9	0,9	1,0	0,9	1,0	0,8
21	Ryfylke	0,4	0,1	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,6	1,1	1,0	1,3	0,8	0,8
23	Bergen	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2	0,5	0,5	1,0	1,0	0,8	1,0	1,0	0,8
26	Nordfjord	0,4	0,3	0,8	0,4	0,3	0,3	0,2	0,6	1,0	1,0	1,1	1,1	0,8
27	Nordmøre	0,7	0,2	0,5	0,3	0,4	0,5	0,6	0,9	0,8	0,8	0,9	1,0	0,8
28	Haugesundregionen	0,2	0,1	0,3	0,4	0,3	0,3	0,8	1,2	1,0	0,5	0,9	0,8	0,8
29	Sunnhordland	0,5	0,2	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,8	0,7	1,2	1,0	0,8	0,8
31	Romsdal	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,4	0,4	0,6	0,8	0,9	0,8	1,1	0,7
32	Nordhordland	0,0	0,1	0,1	0,4	0,1	0,2	0,5	0,8	1,1	1,2	0,9	0,5	0,7
34	Voss	0,8	0,2	0,6	0,2	0,4	0,5	0,3	0,7	0,8	1,2	0,8	0,7	0,7
38	Dalane	-0,1	0,2	0,1	0,3	0,4	0,4	0,7	0,6	1,1	0,6	0,9	0,6	0,7
44	HAFS	0,3	0,2	0,1	0,2	0,0	0,2	0,6	0,7	0,7	1,1	1,3	0,2	0,7
58	Bjørnefjorden	0,2	0,1	0,2	0,0	0,3	0,3	0,4	0,7	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6
61	Hordaland Vest	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,6	0,7	0,7	0,5	0,6	0,5
72	Osterfjorden	0,2	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,3	0,9	0,7	0,4	0,6	0,4	0,5
	Norge	0,2	0,2	0,4	0,2	0,3	0,4	0,5	0,8	0,9	0,8	0,9	1,0	0,7

Alle regionene har fra 2007 fått en høyere innvandring enn de har hatt tidligere. Innvandringen i 2011 ble høyere enn noensinne, og tilsvarte nesten én prosent av folketallet i Norge. Regionene på Vestlandet har mye innvandring, og det er bare fire av regionene hvor innvandringen har vært under middels av norske regioner. Innvandringen har dermed bidratt sterkt til at Vestlandet har fått vekst de siste årene, og ført til at regionene på Vestlandet har fått bedre vekst relativt til regioner i andre landsdeler.

Innvandringen til Sogn som andel av folketallet har vært ganske likt landsgjennomsnittet i 2010 og 2011. Over tid har innvandringen vært noe høyere enn landsgjennomsnittet. Sogn er rangert som nummer 19 av regionene i Norge med hensyn til innvandring, men det er svært lite som skiller regionene. Innvandringen er forbausende jevnt fordelt mellom regionene.

1.5 Innenlands flytting

Den innenlandske nettoutflyttingen er interessant å studere, fordi den forteller hvilke regioner som vokser på bekostning av andre. I tabellen under ser vi hvordan nettoutflyttingen i regionene på Vestlandet har utviklet seg.

Tabell 3: Netto flytting innenlands i prosent av folketallet i regionene på Vestlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
2	Hordaland Vest	0,9	1,1	1,1	1,0	1,1	0,7	0,8	0,9	0,4	0,3	0,7	0,9	0,7
4	Bjørnefjorden	0,1	0,1	0,8	0,8	0,5	1,0	0,7	1,0	0,1	-	1,1	0,7	0,6
11	Nordhordland	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,6	0,3	0,0	0,5	0,5	0,3
23	Stavangerregionen	-0,0	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,4	0,1	0,0	-0,0	-0,1	-0,0	0,1
27	Ålesundregionen	-0,0	-0,1	0,0	-0,2	-0,2	0,1	-0,0	-0,1	0,1	-0,0	0,0	0,0	0,0
31	Bergen	-0,0	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,1	-0,3	0,1	0,4	-0,2	-0,2	0,0
33	Osterfjorden	-0,1	0,0	-0,1	0,4	-0,2	-0,6	-0,8	0,1	-0,2	-0,2	0,5	0,2	-0,1
34	Haugesundregionen	-0,3	-0,4	-0,2	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	0,1	0,1	-0,1
40	Dalane	-0,2	-0,6	-0,4	-0,3	-0,7	-0,7	-0,2	-0,1	-0,5	0,2	-0,1	-0,0	-0,2
43	Ryfylke	-0,6	-0,7	-0,3	-0,4	-0,2	-0,4	-0,6	0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3
45	Romsdal	-0,4	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,3	-0,3	-0,5	-0,1	-0,3
50	Sunnhordland	-0,6	-1,0	-0,9	-0,7	-0,7	-0,7	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4
51	Nordmøre	-0,5	-0,6	-0,3	-0,5	-0,9	-0,7	-0,8	-0,6	-0,5	-0,2	-0,3	-0,5	-0,5
56	Voss	-0,3	-0,9	-0,2	-0,6	0,0	-0,7	-0,5	-0,9	-0,1	-0,9	-0,3	-0,6	-0,5
60	Søre Sunnmøre	-0,9	-0,6	-0,9	-0,5	-1,1	-1,0	-0,9	-0,4	-0,6	-0,5	-0,3	-0,7	-0,6
61	Sogn	-0,6	-1,0	-0,5	-0,6	-0,5	-1,3	-1,1	-0,9	-0,9	-0,4	-0,2	-0,5	-0,6
67	Sunnfjord	-0,5	-0,8	-0,8	-0,5	-0,7	-0,3	-1,0	-0,5	-0,8	-0,7	-1,2	-0,6	-0,7
69	Storfjord	-0,2	-0,7	-1,1	-1,0	-0,6	-1,1	-0,8	-1,0	-0,7	-0,7	-0,7	-0,6	-0,8
73	Nordfjord	-0,8	-1,1	-0,8	-0,5	-1,0	-1,1	-1,1	-1,0	-0,9	-0,7	-0,8	-0,6	-0,8
74	Hardanger	-1,1	-0,9	-1,2	-0,9	-1,0	-1,6	-1,1	-0,8	-1,1	-0,4	-0,5	-1,0	-0,9
79	HAFS	-0,2	-0,8	-0,4	-0,4	-0,5	-1,2	-1,0	-1,4	-1,7	-0,6	-0,6	-0,9	-0,9

Regionene på Vestlandet med høyest innenlands netto tilflytting er tre regioner som ligger innenfor arbeidsmarkedet i den funksjonelle Bergensregionen; Hordaland Vest, Bjørnefjorden og Nordhordland. Byregionene har også hatt netto innflytting fra andre norske regioner. De typiske distriktsregionene har hatt netto utflytting til andre regioner. Det er et mønster som vi finner igjen i de andre landsdelene også.

Sogn har hatt netto utflytting til andre regioner, som vi også så i figur 2. Det har vært netto utflytting i alle årene etter 2000. Nettoutflyttingen har i noen år tilsvart over én prosent av folketallet. De tre siste årene har utflyttingen til andre regioner i Norge avtatt.

1.6 Fødselsbalanse

Fødselsbalansen virker i utgangspunktet kanskje ikke like interessant som flyttemønstrene, ettersom den endres ganske langsomt og er lite påvirkelig. Fødselsbalansen påvirkes av aldersfordelingen, kjønnsfordelingen og fruktbarheten. På lang sikt betyr fødselsbalansen imidlertid mye for befolkningsutviklingen.

Tabell 4: Fødselsbalansen i prosent av folketall i regionene på Vestlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
2	Stavangerregionen	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9
3	Hordaland Vest	0,9	0,9	0,7	0,7	0,9	0,9	0,8	0,8	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
5	Sunnfjord	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5	0,6	0,7	0,8	0,6	0,7
6	Bjørnefjorden	0,5	0,6	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,9	0,5	0,7	0,8	0,6
8	Bergen	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6
13	Ålesundregionen	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5
16	Sunnhordland	0,7	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5	0,4	0,5
17	Nordhordland	0,5	0,4	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,3	0,5
18	Haugesundregionen	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4
19	Ryfylke	0,4	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4
20	Dalane	0,5	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,3	0,4
25	Søre Sunnmøre	0,4	0,4	0,3	0,2	0,4	0,4	0,1	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
29	Romsdal	0,2	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
32	Storfjord	0,5	0,5	0,3	0,4	0,4	0,0	0,3	0,2	0,0	0,3	0,1	0,1	0,2
40	Nordfjord	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
41	Sogn	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,0	0,1	0,0	0,1
50	Osterfjorden	0,5	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,2	-0,1	0,3	-0,1	-0,2	0,0
52	Voss	0,0	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	-0,1	0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,1	0,0
60	Nordmøre	0,1	-0,1	-0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,0	0,0
77	Hardanger	0,1	-0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3	-0,1	-0,3	-0,2	-0,3	-0,2
81	HAFS	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,1	-0,3
	Norge	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

Regionene på Vestlandet har generelt hatt en god fødselsbalanse. De fleste regionene ligger godt over midt blant norske regioner. Vestlandet har høy fruktbarhet sammenliknet med resten av landet, noe som bidrar positivt til befolkningsveksten.

I snitt har Sogn hatt en positiv fødselsbalanse på 0,1 prosent av folketallet, mens landsgjennomsnittet ligger på 0,4 prosent. Sogn har hatt mye lavere fødselsbalanse enn Norge, men likevel bedre fødselsbalanse enn middels av regionene. Den høye fødselsbalansen i de største byene trekker landsgjennomsnittet mye opp, slik at de fleste regionene ligger under landsgjennomsnittet.

1.7 Relativ flytting

Relativ flytting er en interessant indikator å følge, fordi den forteller om den underliggende styrken i utviklingen på et sted. Relativ flytting er summen av netto innenlands flytting og innvandring fratrukket landsgjennomsnittet. Årsaken til at vi bruker relativ flytting i stedet for å bare bruke den enklere indikatoren nettoflytting, er for lettere å kunne sammenlikne forskjellene mellom regioner og utviklingen over tid.

Tabell 5: Relativ flytting i prosent av folketallet i regionene på Vestlandet i perioden 2000-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Relativ flytting er nettoflytting fratrukket gjennomsnittlig innvandring til Norge.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
3	Hordaland Vest	0,6	1,0	0,9	0,9	1,0	0,6	0,7	0,7	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5
5	Bjørnefjorden	0,0	0,1	0,6	0,6	0,6	0,9	0,6	0,9	0,0	-0,1	0,9	0,4	0,5
9	Stavangerregionen	-0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,7	0,7	0,4	0,4	0,3	0,0	0,4
10	Nordhordland	-0,1	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3	0,6	0,5	0,4	0,5	0,0	0,3
20	Ålesundregionen	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,3	0,0	0,0	-0,2	0,1	0,1	0,4	0,3	0,1
23	Bergen	0,0	0,4	0,1	0,2	0,0	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,4	0,0	-0,2	0,1
28	Haugesundregionen	-0,3	-0,5	-0,3	-0,1	-0,2	-0,3	0,2	0,2	0,0	-0,4	0,1	-0,1	-0,1
30	Ryfylke	-0,4	-0,8	-0,4	-0,4	-0,1	-0,5	-0,7	-0,1	0,0	-0,1	0,3	-0,4	-0,2
35	Dalane	-0,5	-0,6	-0,7	-0,3	-0,5	-0,8	-0,1	-0,3	-0,3	0,0	-0,2	-0,4	-0,3
41	Søre Sunnmøre	-0,7	-0,5	-0,8	-0,6	-0,9	-1,2	-0,9	-0,4	-0,5	0,3	0,5	-0,5	-0,3
42	Osterfjorden	-0,1	-0,1	-0,4	0,3	-0,3	-0,7	-1,0	0,1	-0,5	-0,6	0,1	-0,4	-0,3
43	Romsdal	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,4	-0,2	-0,6	0,0	-0,3
46	Sunnhordland	-0,2	-1,0	-0,9	-0,5	-0,7	-0,6	-0,7	-0,5	-0,6	-0,1	-0,2	-0,4	-0,4
48	Nordmøre	-0,1	-0,6	-0,1	-0,4	-0,8	-0,6	-0,7	-0,5	-0,6	-0,2	-0,2	-0,4	-0,4
54	Sogn	-0,8	-0,9	-0,7	-0,4	-0,3	-1,2	-1,1	-0,8	-0,9	-0,2	-0,2	-0,4	-0,6
55	Voss	0,2	-0,9	0,0	-0,6	0,1	-0,6	-0,8	-1,0	-0,2	-0,5	-0,4	-0,9	-0,6
63	Sunnfjord	-0,2	-0,4	-0,5	-0,8	-0,8	-0,3	-1,1	-0,4	-0,7	-0,2	-0,9	-0,7	-0,7
65	Storfjord	0,0	-0,7	-1,0	-1,2	-0,7	-1,2	-0,8	-0,8	-0,2	-0,6	-0,7	-0,6	-0,7
67	Hardanger	-0,8	-1,0	-1,2	-0,8	-0,9	-1,4	-1,2	-1,0	-0,9	0,0	-0,5	-0,5	-0,7
72	Nordfjord	-0,6	-0,9	-0,4	-0,3	-1,0	-1,3	-1,4	-1,2	-0,8	-0,5	-0,6	-0,4	-0,8
81	HAFS	-0,1	-0,8	-0,7	-0,4	-0,7	-1,4	-0,9	-1,5	-1,9	-0,3	-0,2	-1,7	-1,0

Igjen ser vi tydelig at byregionene og deres omland trekker til seg innflyttere fra inn- og utland, og at de mer perifere regionene taper tilsvarende. Regionene på Vestlandet kommer generelt bedre ut de tre siste årene, særlig i 2009 og 2010. I 2011 fikk mange regioner på Vestlandet dårligere flyttebalanse igjen, da var det bare tre av regionene som hadde høyere innflytting enn landsgjennomsnittet.

Sogn plasserer seg ganske lavt når det gjelder relativ nettoflytting, og er rangert som nummer 54 av 83 regioner. Vi så tidligere at Sogn har hatt netto utflytting til andre norske regioner, men at innvandringen var som gjennomsnittet. Det er den høye netto utflyttingen til andre regioner som fører til at Sogn blir lavt rangert for relativ flytting.

Sogn hadde sin svakeste periode i 2005 og 2006. I denne perioden var den relative nettoflyttingen spesielt svak. De tre siste årene har den relative flyttingen blir bedre. Som ellers på Vestlandet, var de beste årene i 2009 og 2010. I 2011 lå nettoflyttingen til Sogn 0,4 prosentpoeng under nettoflyttingen til Norge.

1.8 Befolkningsutvikling i kommunene

Sogndal skiller seg ut i regionen gjennom å ha hatt en mye høyere befolkningsvekst enn de andre kommunene i regionen. Befolkningsveksten i Sogndal har vært nesten like høy som landsgjennomsnittet.

Leikanger, Luster og Lærdal har også hatt befolkningsvekst etter 2000, men bare så vidt. Felles for disse tre kommunene er at de hadde nedgang fra 2000 til 2008, men at de har hatt vekst fra 2008 til 2011.

De andre kommunene i Sogn har hatt nedgang i folketallet siden 2000. Aurland har imidlertid hatt vekst de siste to årene. Balestrand har klart sterkeste tilbakegang, og har hatt en nedgang på nesten 12 prosent av folketallet etter 2000.

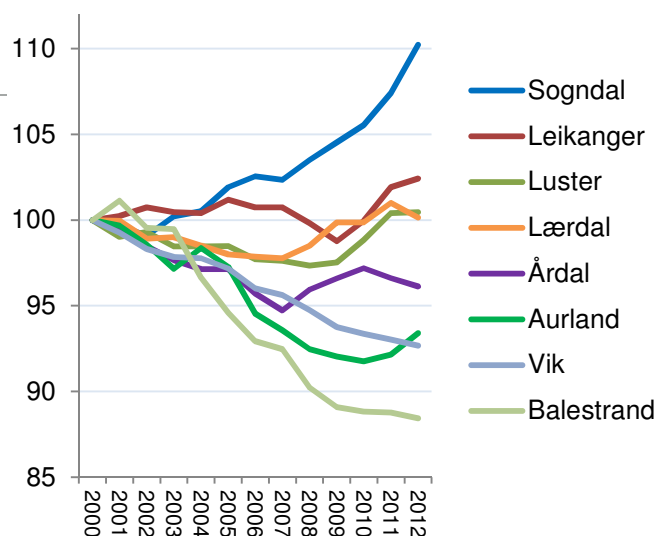
I figur 4 ser vi befolkningsveksten i kommunene i Sogn og Fjordane de siste fem årene, og hvordan denne har fordelt seg på innvandring, innenlands flytting og fødselsbalanse. Alt er målt som prosent av folketallet.

Sogndal har hatt den beste befolkningsutviklingen av alle kommunene i fylket de siste fem årene, som følge av høy innvandring og positiv fødselsbalanse. Sogndal har likevel hatt et netto flyttetap til andre norske kommuner.

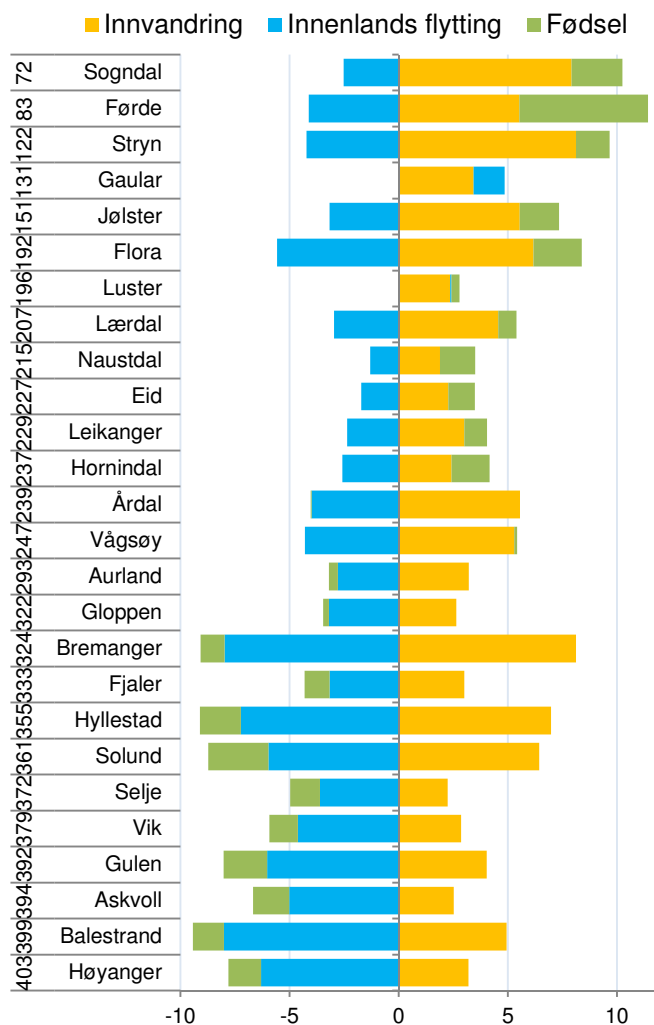
Luster, Lærdal, Leikanger og Årdal har hatt litt vekst de siste fem årene. Luster er én av to kommuner i fylket som ikke har hatt flyttetap mot andre kommuner de siste fem årene.

Aurland har stått omtrent stille befolkningsmessig de siste fem årene.

Vik og Balestrand har hatt nedgang i befolkningen de siste fem årene. Begge har hatt fødselsunderskudd og høy netto utflytting.

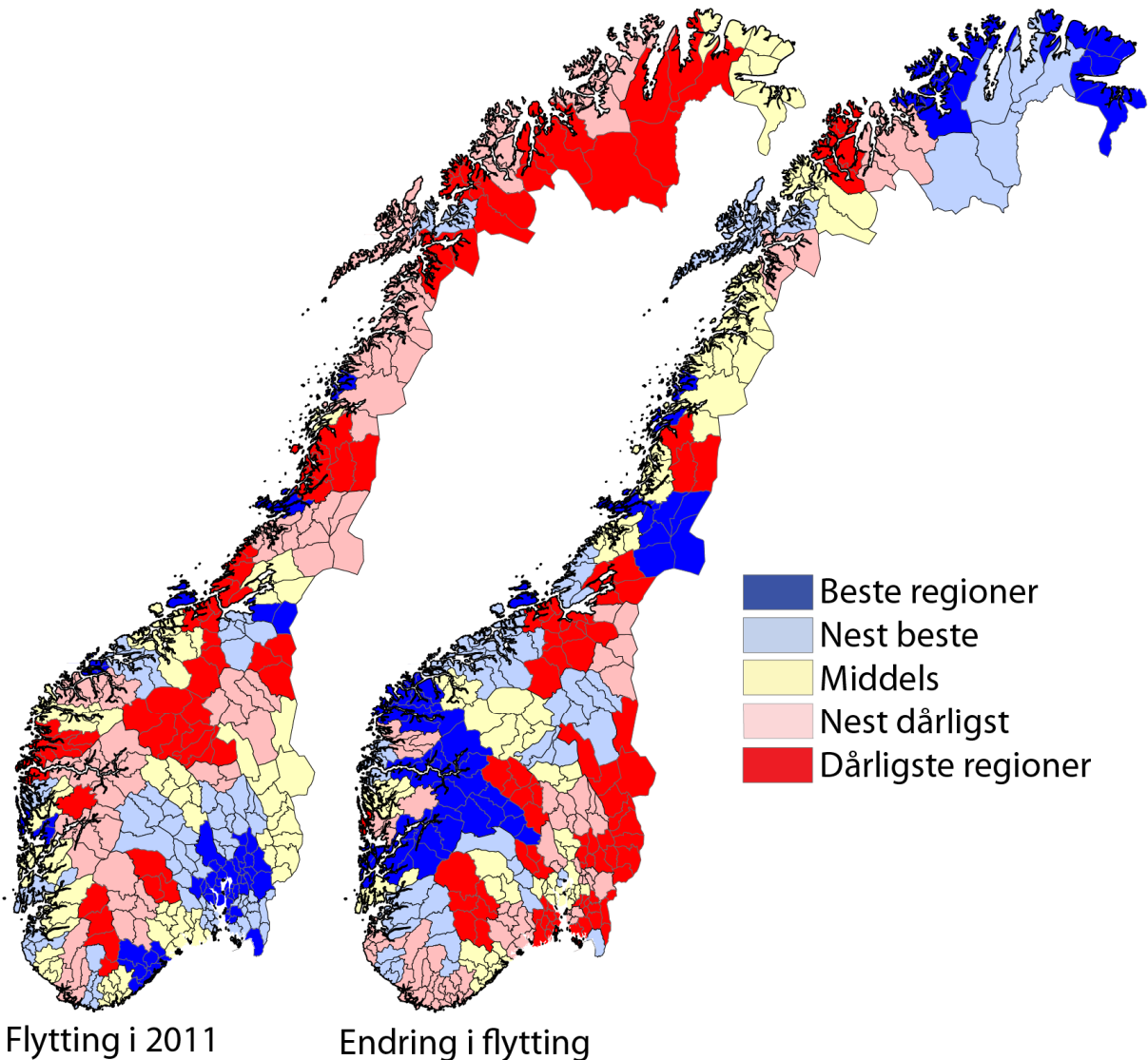
Figur 3: Befolkningsutvikling i kommunene i Sogn i perioden 2000-2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 4: Befolkningsutviklingen siste fem år, dekomponert. Tallene til venstre angir rangering med hensyn til vekst siste fem år blant landets 429 kommuner.

1.9 Nye regionale mønstre

I de siste årene har det blitt noen nye trekk i de regionale flyttemønstrene i Norge. I figuren under viser vi flyttemønsteret mellom regioner i 2011, samt flyttemønsteret i perioden 2009-2011 sammenliknet med perioden 2000-2006.

Figur 5: Regionale forskjeller i nettoflytting i 2011, samt endringer i relativ nettoflytting fra perioden 2000-2006 til perioden 2009-2011. I dette kartet er Høyanger med i Sogn.

Kartet til venstre viser regionale variasjoner i nettoflyttingen i 2011. Det sentrale Østlandet trakk til seg mange innflyttere i 2011. Enkelte regioner rundt Bergen og Trondheim hadde også høy innflytting. Dette er et mønster som vi har sett tidligere. Det nye er at regioner som Ytre Helgeland, Hitra/Frøya og Kystgruppen (Nord-Trøndelag) var blant regioner med høyest innflytting. Dette er regioner som har hatt stor utflytting tidligere.

I kartet til høyre ser vi hvordan flyttemønsteret har endret seg de siste tre årene i forhold til tidligere. Finnmark har mye lavere utflytting enn tidligere, samtidig som at kystregioner som Ytre Helgeland, Hitra/Frøya, HALD, Søre Sunnmøre, Kystgruppen, Sunnhordland og Nordfjord har fått mye bedre flyttebalanse. Østlandet har relativt sett fått mye lavere innflytting enn tidligere, men vi ser på kartet over flytting i 2011 at det fremdeles er Østlandet som trekker til seg flest innflyttere.

1.10 Befolkningsframskrivningerⁱⁱ

Hvert år beregner og publiserer Statistisk Sentralbyrå framskrivninger for Norges befolkning, den siste for perioden 2012-2100. SSBs befolkningsframskrivninger viser hvordan landets folkemengde vil endre seg under gitte forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og nettoinnvandring.

Ulike prognoser for levealder og fruktbarhet påvirker framskrivningene i noen grad, men ganske lite i forhold til ulike prognoser for innvandring. De siste befolkningsframskrivningene viser at både samlet folkemengde og antall innvandrere i de nærmeste tiårene vil øke sterkt med de fleste kombinasjoner av forutsetninger. I følge modellen vil innvandring øke noen år til, og deretter ha betydelig nedgang.

Som følge av en lav arbeidsledighet og høyt inntektsnivå i Norge ventes det en høy innvandring de nærmeste årene. Etter hvert er det imidlertid ventet at inntektene fra petroleumssektoren vil minke og den relative inntekten i Norge synke. Dette vil kunne gjøre det mindre attraktivt å innvandre for å arbeide i Norge.

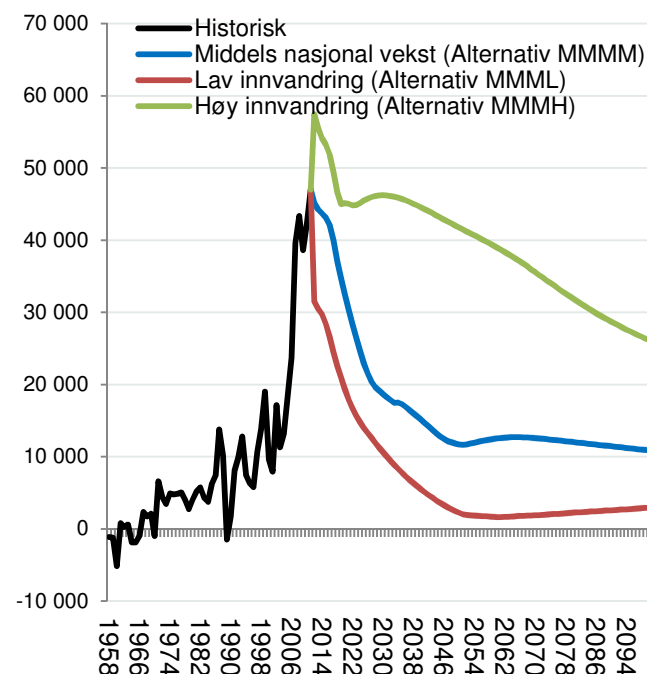
SSB presenterer tre framskrivningsbaner som kalles middels nasjonal vekst, lav innvandring og høy innvandring. I figur 6 kan vi se at nettoinnvandringen er ventet å gå betydelig ned. I høyalternativet er det forutsatt konstant relativt inntektsnivå, og nedgangen i innvandring blir dermed mindre i dette alternativet. I lavalternativet er det forutsatt at det relative inntektsnivået i Norge vil falle sterkt, noe som vil føre til at innvandringen vil synke raskt.

Modellen tar hensyn til at innvandrere har høyere sannsynlighet for utvandring enn resten av befolkningen. Sannsynligheten for utvandringen varierer med alder, kjønn, botid i Norge og landbakgrunn. Et økende antall innvandrere i Norge medfører derfor større utvandring, og særlig av innvandrere med kort botid.

Som figur 6 viser, vil nettoinnvandringen i 2040 komme ned i 15 000 i mellomalternativet. Dette er en konsekvens av at den synkende innvandringen ikke klarer å kompensere for den økende utvandringen. Men også i høyalternativet blir nettoinnvandringen lavere på lang sikt, til tross for det svært høye nivået på innvandringen. Dette viser hvordan den økende utvandringen, som påvirkes

av den tidligere høye innvandringen, er en sentral forutsetning for framskrivningene.

Det er imidlertid stor usikkerhet forbundet med disse banene. Usikkerheten er knyttet både til selve modellen og anslagene for ledighet og relativ inntekt i framtiden. Denne usikkerheten gjør at innvandringstallene vil kunne avvike betydelig fra anslagene. Store avvik kan oppstå som konsekvens av uforutsette økonomiske og politiske forhold i andre land, spesielt vil kriser og konflikter kunne føre til at flere personer kommer til Norge for å få beskyttelse eller arbeid. Videre kan den økonomiske eller politiske utviklingen bli endret i de landene som arbeidsinnvandrere kommer fra, og i eventuelle nye EU-medlemsland som får lettere adgang til det norske arbeidsmarkedet. Den økonomiske og/eller politiske utvikling i andre europeiske land kan også føre til at arbeidsinnvandrere reiser til andre land enn Norge, for eksempel at polakker heller reiser til Tyskland enn Norge. I tillegg vil endringer i økonomiske og politiske forhold i Norge kunne påvirke innvandringen, som blant annet innvandringspolitikk, etterspørsel etter arbeidskraft, ledighet og inntektsnivå.

Figur 6: Historisk netto innvandring i 1958-2011 og framskrevet netto innvandring i perioden 2010-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav innvandring og høy innvandring.

Utviklingen i innvandringen, som altså er antatt å være høy i de nærmeste årene for deretter å gå ned, vil ha stor påvirkning på den generelle befolkningsutviklingen i Norge. Det er ventet at de siste års sterke befolkningsvekst vil fortsette noen år til, for deretter å avta.

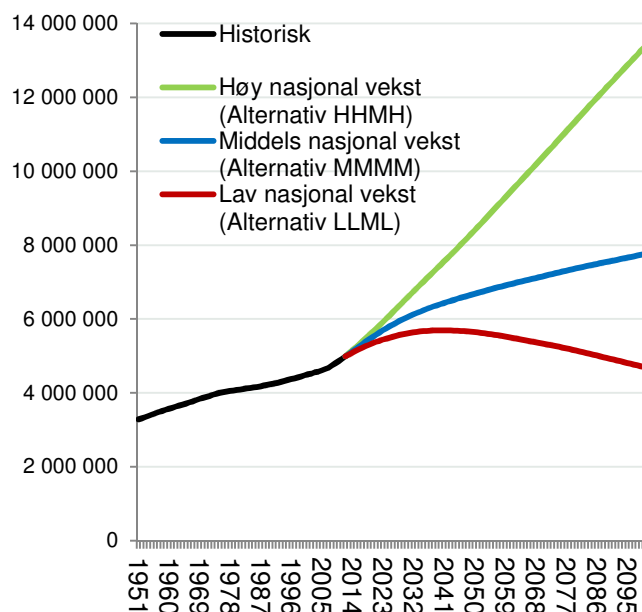
Figur 7 viser befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 1951-2012 og den framskrevne befolkningsstørrelsen i perioden 2012-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst. I følge framskrivningene blir befolkningsveksten særlig høy i de første årene, men lenger ut i perioden avtar befolkningsveksten. Ifølge hovedalternativet MMMM vil den årlige veksten være på topp om fire år, med en økning på 67 000 innbyggere i 2016, for deretter å synke til under 40 000 om 20 år, i 2032.

Folketallet passerte 5 millioner i mars 2012. I hovedalternativet MMMM vil folketallet ha nådd 6 millioner i 2030, og havne på 7,8 millioner i 2100. I alternativet med høy nasjonal vekst vil Norge nå 6 millioner allerede i løpet av 2023, og få over 13 millioner innbyggere i 2100. I lavalternativet øker befolkningen til 5,7 millioner i 2041, for deretter å avta.

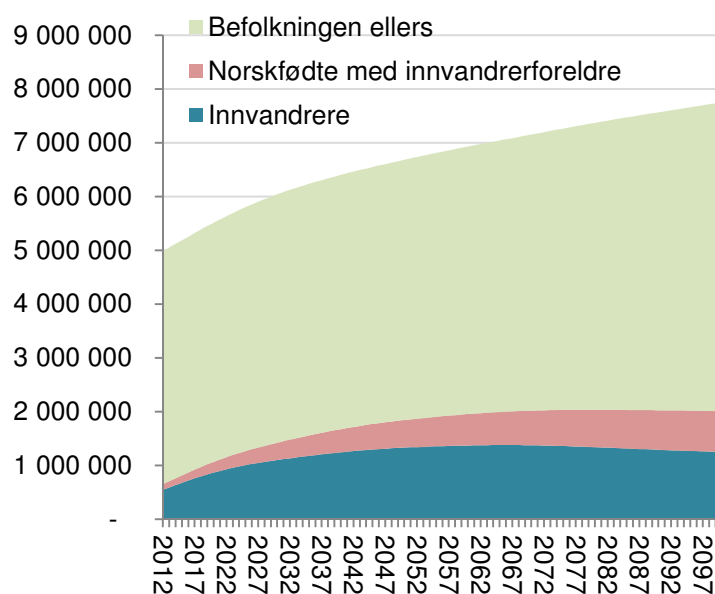
Det store spriket mellom alternativene vitner om den store usikkerheten som er knyttet til tallene, og SSB understreker at tallene blir mer og mer usikre jo lenger fram i tid vi går. Det er som nevnt spesielt knyttet stor usikkerhet til innvandringen.

Figur 8 viser befolkningen i Norge i perioden fram til 2100 i følge hovedalternativet MMMM, fordelt på gruppene innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen ellers.

Antall innvandrere og barn født i Norge av innvandrerforeldre er forventet å øke sterkt i årene som kommer, spesielt fra de nye EU-landene i Øst-Europa. I hovedalternativet MMMM vil innvandrerbefolkningen, som er en sammenslåing av gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, øke fra 655 000 i 2012 til over 2 millioner i løpet av 2060-årene. Den øvrige befolkningen vil øke fra 4,3 millioner i 2012 til over 5 millioner i samme periode.

Figur 7: Befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 1951-2012 og den framskrevne befolkningsstørrelsen i perioden 2011-2100 i følge de tre banene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst.

Figur 8: Befolkningsstørrelsen i Norge i perioden 2012-2100 i følge hovedalternativet MMMM fordelt på innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og befolkningen ellers.

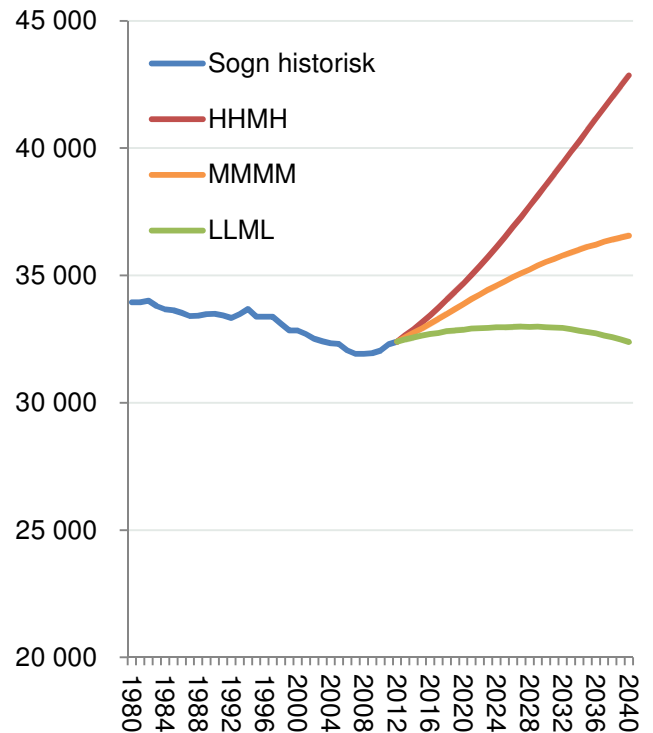
1.11 Framskrivning for Sogn

Figur 9 viser veksten i Sogn i perioden 1980-2012, samt SSBs framskrivningsalternativ for perioden 2012-2040. For perioden 1980-2012 brukes de historiske tallene, mens de tre framskrivningsalternativene middels nasjonal vekst, lav nasjonal vekst og høy nasjonal vekst brukes for perioden 2012-2040.

Folketallet i Sogn er gradvis blitt redusert siden 80-tallet og fram til den siste vekstperioden begynte i 2007. Folketallet i Sogn var på 32 401 per 1. januar 2012. Middelalternativet framskriver at befolkningen vil øke, men med avtagende styrke etter hvert. Folketallet vil øke til 36 563 i 2040.

I høyalternativet er veksten sterk og konstant, og resulterer i et folketall på 42 859 i 2040, altså en økning på over 10 000 innbyggere.

Lavalternativet sier at folketallet skal øke fram til 2029, da det vil ligge på i underkant av 33 000 innbyggere. Etter dette året vil folketallet bli redusert tilbake til dagens nivå mot slutten av perioden.

Figur 9: Historisk vekst i Sogn i perioden 1980-2012 og de tre banene for framskrivning i perioden 2012-2040.

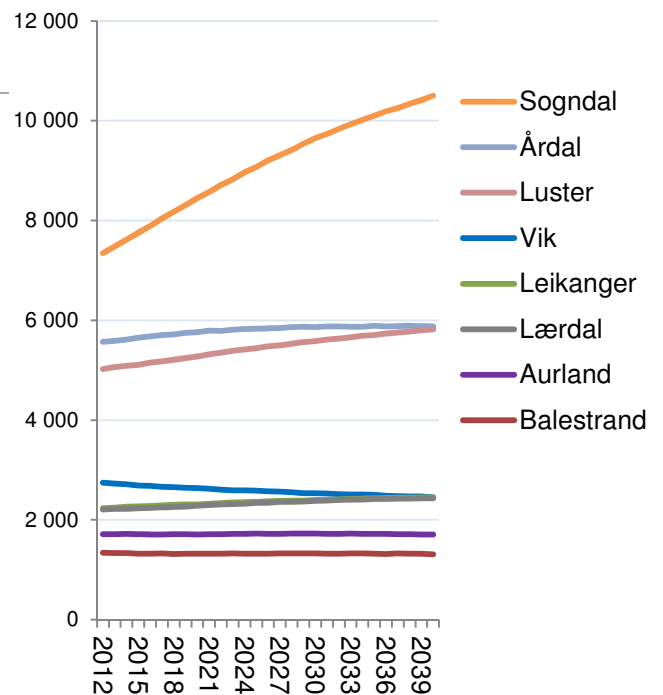
1.12 Framskrivning for kommunene i Sogn

Når vi ser på framskrivningene i det midlere alternativet til SSB, er det Sogndal som vil få veksten i årene framover. I dette alternativet vil Sogndal passere 10 000 innbyggere før 2040.

For de andre kommunene er den framskrevne utviklingen ganske flat, med forholdsvis små endringer.

I dette alternativet vil Vik, Balestrand og Aurland få en befolkningsnedgang fram mot 2040, mens Luster, Leikanger, Lærdal og Årdal vil få vekst.

Når SSB lager sine framskrivninger, forutsetter de at siste fem års flyttemønster videreføres. Det er klart at mange kommuner vil kunne få en helt annen utvikling enn framskrivningene viser dersom de lykkes med sin næringsutvikling eller øker sin attraktivitet som bosted. Dette kommer vi tilbake til i slutten av denne rapporten.

Figur 10: SSBs midlere framskrivningsalternativ for kommunene i Sogn i perioden 2012-2040.

2. Arbeidsplasser

Arbeidsplasser er ved siden av folketallet den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. Fra 2000 er det svært godt statistikkgrunnlag for å beskrive utviklingen. Data hentes fra SSBs registerbasert sysselsettingsstatistikk.

2.1 Utviklingen i Sogn

Siden 2000 har antall arbeidsplasser i Norge økt med 13,3 prosent. Veksten i Norge var spesielt høy i 2005 og 2006. Men 2011 ble også et godt år, med tredje høyeste vekst etter 2000.

I Sogn sank antall arbeidsplasser fra 2000 til 2005. Fra 2005 ble det igjen vekst i antall arbeidsplasser i Sogn. Veksten etter 2005 har imidlertid vært svakere enn i landet forøvrig.

I hele perioden fra 2000 til 2011 økte antall arbeidsplasser i Sogn med 2,3 prosent. Det er hele 11 prosentpoeng lavere enn veksten på landsbasis.

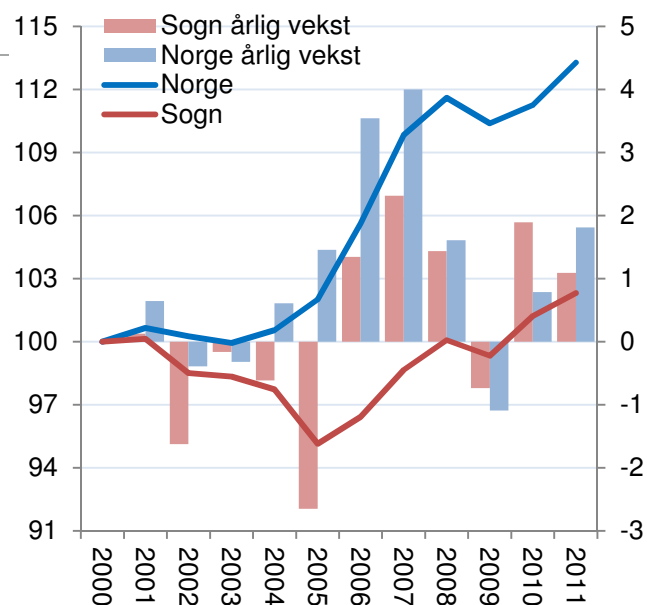
De var registrert 14 586 arbeidsplasser i Sogn på slutten av 2011. Dersom Sogn hadde hatt samme vekst som Norge etter 2000, ville det vært 1 290 flere arbeidsplasser i regionen i dag.

2.2 Private arbeidsplasser

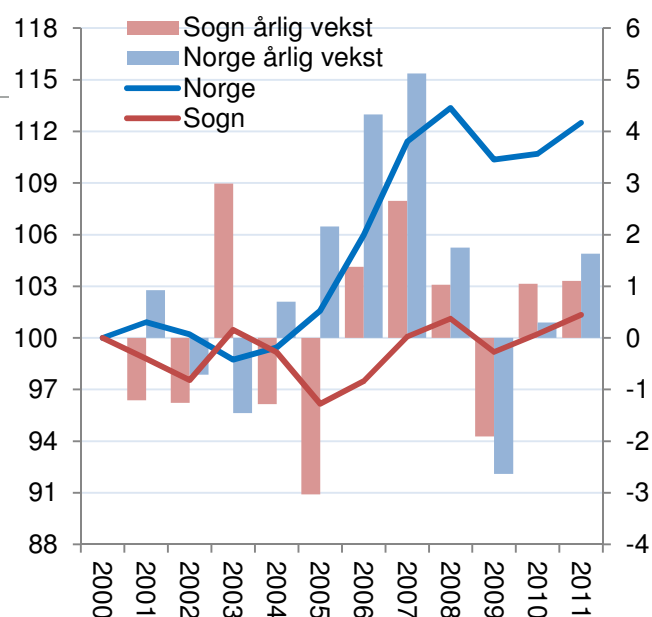
Vi kan også se på utviklingen i de private arbeidsplassene spesielt, vist i figur 12. Vi kan se at figuren over utviklingen av private arbeidsplasser er ganske lik figuren med alle arbeidsplasser. Omtrent to tredeler av arbeidsplassene er private, og de private svinger mest med konjunktorene.

Antall private arbeidsplasser i Norge økte med 12,5 prosent fra 2000 til 2011. Økningen var dermed litt svakere for privat enn for offentlig sektor.

I Sogn økte antall arbeidsplasser i næringslivet med 1,3 prosent fra 2000 til 2011. Sogn har dermed ikke tatt del i den sterke veksten som har skjedd i næringslivet i Norge i denne perioden.

Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Sogn og Norge indeksert slik at nivået i 2000=100, samt årlig vekst.

Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Sogn og Norge indeksert slik at nivået i 2000=100, samt årlig vekst.

2.3 Arbeidsplassvekst i regionene

For å kunne sammenlikne utviklingen i regionene over tid er det praktisk å bruke relativ vekst. Relativ vekst er veksten i antall arbeidsplasser i regionen fratrukket veksten på landsbasis samme år. Dermed får vi utlignet konjunktursvingningene og kan sammenlikne hvordan regionene gjør det i forhold til hverandre over en lengre tidsperiode.

Tabell 6: Relativ vekst i antall arbeidsplasser i regionene på Vestlandet i 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
1	Hordaland Vest	4,0	0,9	2,6	3,5	1,6	2,2	2,2	1,6	3,6	3,0	1,0	2,3
2	Stavangerregionen	3,0	0,2	0,4	0,9	1,0	3,6	2,2	1,5	1,1	1,1	2,5	1,7
6	Nordhordland	0,5	0,0	0,4	0,2	0,0	-0,3	3,3	2,6	0,9	0,3	-0,8	0,7
7	Ryfylke	-0,1	-0,9	2,5	0,9	0,5	-1,5	1,0	-0,5	2,1	4,2	-2,8	0,6
9	Bergen	0,4	0,0	2,0	0,4	0,8	1,6	-0,1	0,6	0,6	-0,5	0,4	0,5
14	Ålesundregionen	-0,5	0,3	-0,8	0,3	-0,8	-0,3	0,5	0,5	1,6	0,5	0,1	0,4
16	Søre Sunnmøre	-0,9	-1,8	-1,5	-1,0	2,0	1,1	1,4	0,1	0,4	0,4	-0,6	0,3
17	Haugesundregionen	0,1	1,5	0,8	1,5	-0,2	1,2	0,8	-0,5	0,0	-0,4	0,5	0,3
18	Bjørnefjorden	2,8	-1,3	1,4	-0,1	2,3	1,3	0,8	-0,2	-0,4	-1,1	0,6	0,3
25	Sunnhordland	0,4	0,4	-0,3	-0,6	-1,3	0,4	0,3	0,7	1,2	-2,1	0,1	-0,1
26	Voss	-2,5	1,7	2,2	-1,1	-1,3	-3,4	-3,1	-0,5	3,0	1,0	-0,3	-0,2
31	Sunnfjord	-0,3	1,5	-1,5	-1,1	2,2	-1,0	-1,3	-0,4	2,1	-1,1	-1,0	-0,3
35	Dalane	-0,4	-0,4	-0,2	0,4	-0,3	-2,2	1,7	1,0	-0,1	-0,6	-1,9	-0,4
37	Romsdal	0,6	0,6	-0,8	-1,3	-0,1	0,2	-0,2	-0,5	0,2	-1,1	-0,4	-0,4
44	Nordmøre	-2,3	0,4	1,2	-0,6	0,3	-0,9	-0,7	-1,2	0,3	-0,4	-1,1	-0,5
54	Sogn	-0,5	-1,2	0,2	-1,2	-4,1	-2,2	-1,7	-0,2	0,4	1,1	-0,7	-0,7
68	Nordfjord	-2,1	-1,1	0,4	-1,9	-1,5	-3,8	-1,5	-2,7	1,2	0,2	-1,1	-1,1
71	Storfjord	-0,6	-0,3	-2,2	1,3	-0,2	-2,9	-2,4	-2,0	-2,4	1,2	-1,0	-1,1
72	HAFS	-0,8	-2,2	0,9	-3,7	1,2	-3,4	0,0	-4,5	0,8	0,6	-2,3	-1,2
73	Osterfjorden	-2,2	-2,0	-0,5	0,4	-2,2	-0,1	-5,2	-0,3	-1,5	-2,6	1,2	-1,2
78	Hardanger	-4,4	-2,9	1,1	-0,5	-4,0	-1,6	-1,2	-1,9	-1,0	-0,7	-1,7	-1,4

Vestlandet har mange regioner som har hatt sterk vekst i antall arbeidsplasser siden 2000. Hordaland Vest og Stavangerregionen har hatt høyere vekst enn Norge i alle årene etter 2000.

Sogn har hatt høyere vekst enn landet som helhet i tre av de elleve siste årene, og lavere vekst i åtte. De tre siste årene har imidlertid vært ganske bra i Sogn, og veksten i antall arbeidsplasser i Sogn var høyere enn landet for øvrig i 2009 og 2010. Vi så i forrige kapittel at flyttetallene for Sogn var bedre de tre siste årene enn tidligere, og dette henger antakelig sammen med at arbeidsplassutviklingen i Sogn har blitt bedre sammenliknet med resten av landet.

Sogn er rangert som nummer 54 av 83 regioner når det gjelder arbeidsplassvekst. Det er åtte plasser under middels av regionene i Norge. Selv om veksten i antall arbeidsplasser i Sogn har vært svak, så er det mange regioner med dårligere utvikling.

2.4 Bransjerⁱⁱⁱ

Industrien er den dominerende bransjen i Sogn. Det var 2 561 arbeidsplasser i industri, bergverk og kraftproduksjon i Sogn i 2008. I 2011 var antallet arbeidsplasser sunket til 2508.

Handel og bygg og anlegg er også store bransjer i Sogn. I disse bransjene har antallet arbeidsplasser økt litt fra 2008 til 2011.

Det var 802 arbeidsplasser innen landbruk og fiske i 2011. Det er en ganske stor nedgang fra 2008, da det var 71 flere.

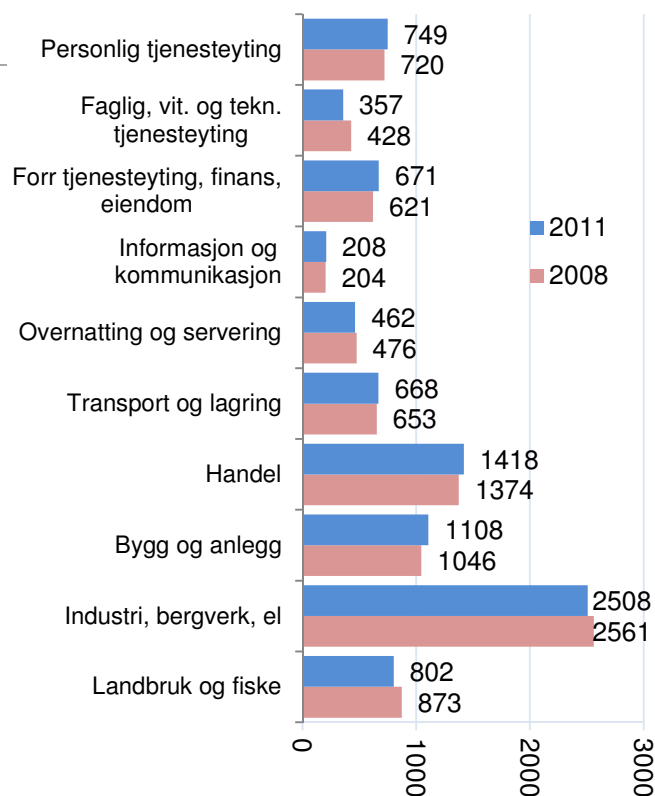
Det har vært nokså små endringer i de andre bransjene fra 2008 til 2011. Det har vært litt vekst i personlig tjenesteyting, forretningsmessig tjenesteyting, informasjon og kommunikasjon og transport. Det har vært nedgang i faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og i overnatting og servering.

2.5 Bransjer og lokaliseringkvotienter

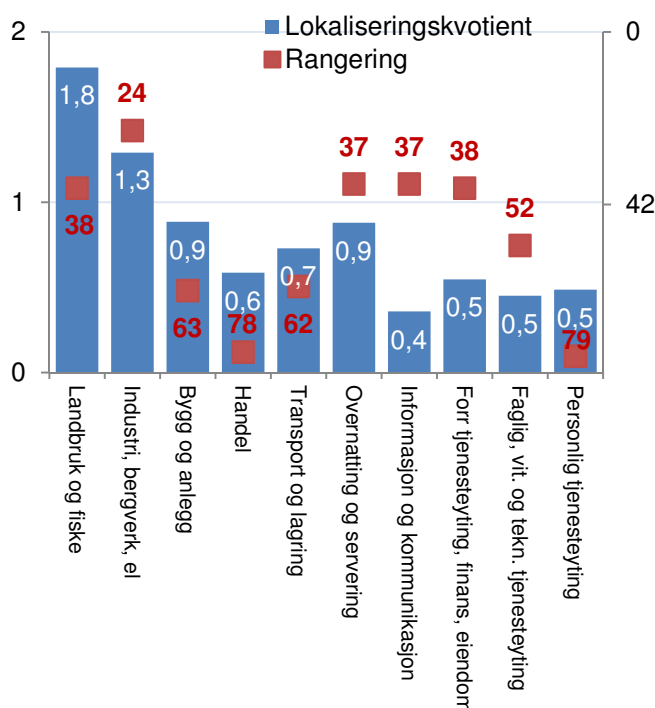
Lokaliseringkvotienten (LQ) er bransjens andel av samlet sysselsetting i Sogn delt på bransjens andel av sysselsettingen i Norge. I figur 14 er bransjene i privat sektor fordelt etter lokaliseringkvotient og vekst. Der verdien er over 1, har Sogn en høyere andel enn landsgjennomsnittet. Sogn har 1,8 ganger høyere andel i landbruk og fiske enn landsgjennomsnittet, og 1,3 prosent høyere andel i industrien. Det er bare disse to bransjene hvor Sogn har en høyere andel enn landsgjennomsnittet. For alle de andre bransjene er LQ lavere enn 1, dvs. andelen er mindre i Sogn enn i Norge.

I diagrammet har vi også lagt inn hvilket rangeringsnummer Sogn har for LQ sammenliknet med de 83 regionene i landet. Her kan vi se at selv om LQ for landbruk og fiske er høyest, er det hele 37 regioner i landet som har en høyere konsentrasjon enn Sogn. Sogn er rangert som nummer 24 med hensyn til konsentrasjon i industri.

For bransjene overnatting og servering, informasjon og forretningsmessig tjenesteyting er andelen i Sogn høyere enn middels av regionene, selv om LQ er lavere. Faktisk er det innen handel og personlig tjenesteyting at Sogn har spesielt lave andeler i forhold til andre regioner. Her er det tydeligvis en kraftig handelslekkasje.

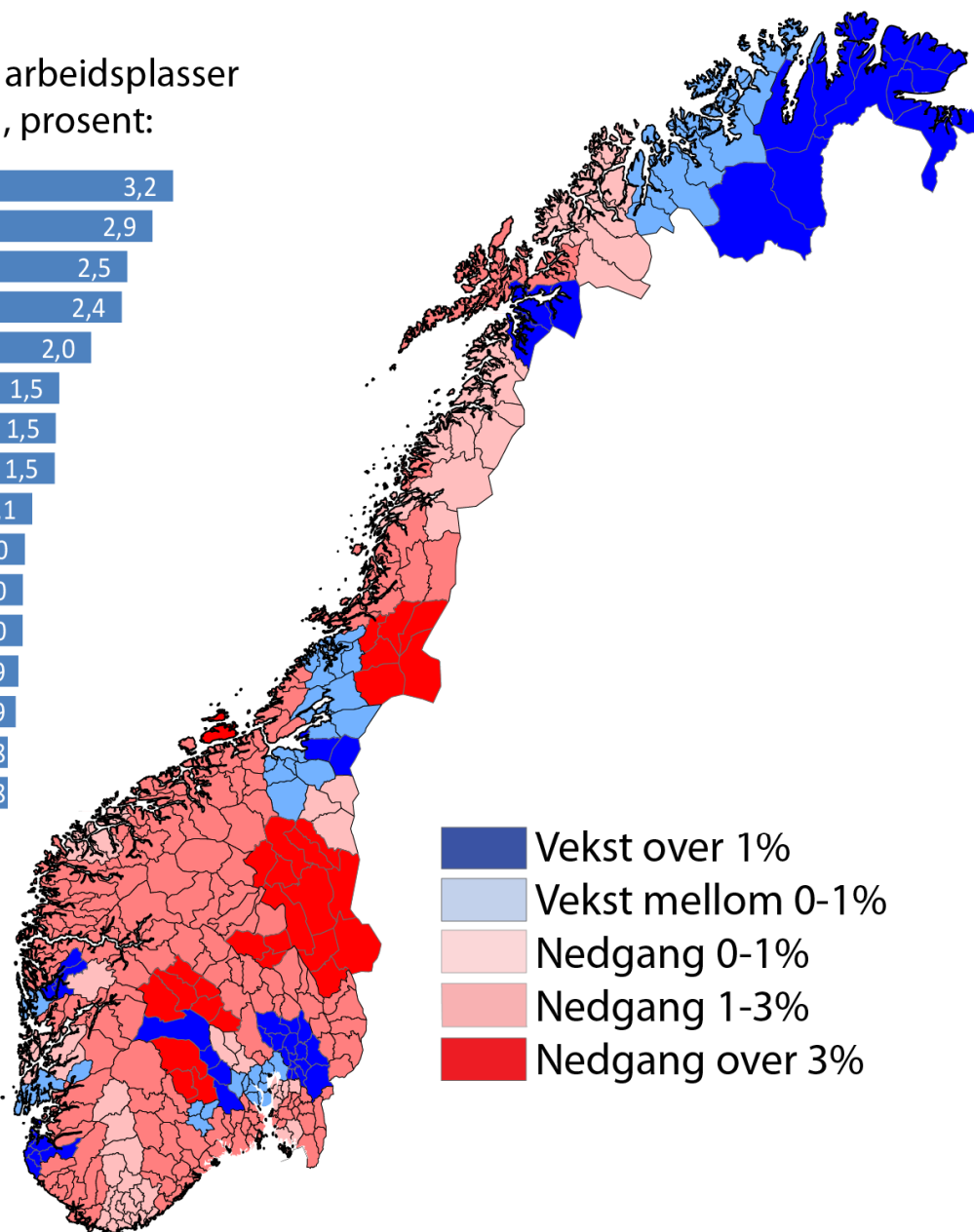
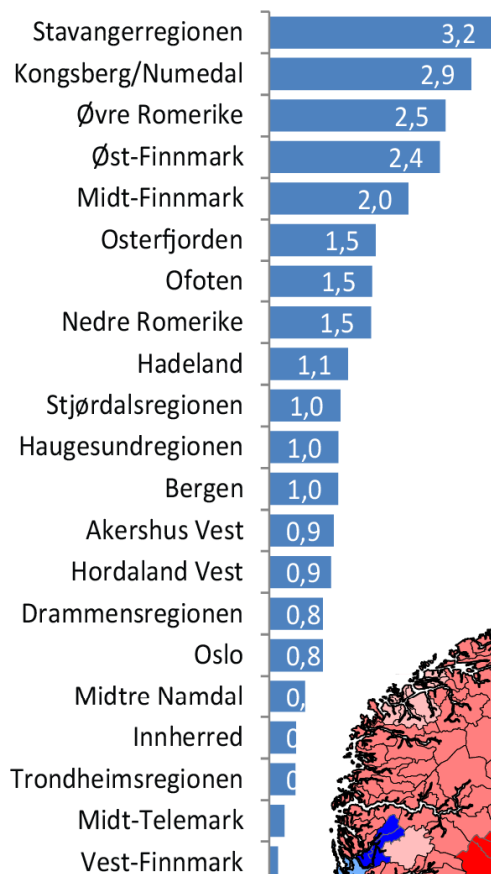
Figur 13: Antall arbeidsplasser i hovedbransjer i privat sektor i Sogn i 2008 og 2011.

Figur 14: Lokaliseringkvotienter for hovedbransjer i Sogn og rangering for lokaliseringkvotientene blant de 83 regionene i landet.

2.6 Relativ vekst i regionene

Relativ vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2011, prosent:

Figur 15: Relativ prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene i 2011.

Figur 15 viser den relative veksten i antall arbeidsplasser i regionene i 2011. Det var bare 21 regioner som hadde høyere vekst i 2011 enn veksten på landsbasis. Både Oslo, Bergen, Stavangerregionen og Trondheimsregionen hadde høyere vekst enn landsgjennomsnittet. Disse regionene dro opp landsgjennomsnittet, og dermed fikk flertallet av regionene lavere vekst enn veksten på landsbasis. Mange av de andre regionene med høyere vekst enn landsgjennomsnittet var naboregioner til de fire største byene. Finnmark og Ofoten (Narvikregionen) hadde også påfallende sterk vekst i næringslivet i 2011.

Sogn er sammen med de andre regionene i fylket blant de med nest lavest vekst i 2011.

2.7 Relativ vekst i kommunene

Hvilke kommuner i Sogn og Fjordane har hatt best vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet?

I tabellen under viser vi relativ vekst for kommunene i årene etter 2000, og har rangert kommunene etter progressivt gjennomsnitt.

Tabell 7: Relativ vekst i antall arbeidsplasser, både privat og offentlig, i perioden 2001-2011 samt progressivt gjennomsnitt. Rangert etter progressivt gjennomsnitt for siste ti år.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog snitt
92	Leikanger	8,6	-0,1	-5,8	-7,5	-17,1	0,9	-1,2	-1,7	3,8	10,4	1,2	0,3
106	Sogndal	-1,5	0,1	1,9	2,1	-1,2	-2,4	-1,1	-2,5	-0,3	3,2	1,4	0,2
110	Aurland	-6,2	-6,9	1,0	-2,9	-3,8	-2,3	-3,1	1,6	2,6	3,2	0,7	0,2
115	Førde	1,3	2,2	-0,3	0,6	3,7	0,8	-2,1	-1,3	2,9	-1,2	-0,7	0,1
121	Gulen	2,1	-1,8	2,2	2,4	-2,7	-4,4	-1,4	-4,2	3,3	5,3	-1,1	0,0
149	Flora	-1,1	1,4	-4,3	-2,3	3,2	-3,3	0,4	1,9	0,2	-2,0	0,5	-0,2
218	Stryn	-2,0	0,1	0,2	2,5	-2,0	-4,6	-1,8	-3,5	2,8	0,2	-0,4	-0,7
235	Solund	2,7	-7,1	-3,4	-4,2	-0,7	-0,1	3,4	-3,5	-4,2	2,3	0,4	-0,8
244	Luster	0,5	-4,8	5,2	-1,2	-0,3	0,5	-1,1	-3,8	0,3	-0,6	-1,5	-0,9
250	Selje	-4,4	-7,3	-5,7	-2,1	-1,1	-3,0	1,1	-5,5	4,2	-1,0	0,1	-0,9
251	Vågsøy	-3,5	-0,4	-1,8	-4,7	-4,3	-3,9	-1,1	-2,6	2,6	1,9	-0,8	-0,9
260	Gloppen	-1,1	1,8	6,0	-1,2	-2,0	-5,0	-1,4	-2,8	0,4	-0,9	0,4	-0,9
279	Balestrand	-3,1	-1,4	-6,8	-2,9	5,2	-8,7	-2,7	-5,2	4,0	4,0	-2,6	-1,0
290	Jølster	-1,3	-0,9	-2,2	4,0	-4,0	-2,2	0,8	-8,0	2,0	2,7	-3,1	-1,1
295	Årdal	-0,1	-2,4	-1,0	-1,7	-5,0	-4,1	-2,4	3,4	1,7	-3,8	-0,4	-1,2
298	Gaular	-4,8	0,9	2,1	-7,7	-4,4	1,0	0,3	1,3	3,2	-1,4	-5,8	-1,2
302	Eid	1,0	-0,1	-0,9	-1,9	3,1	-0,6	-1,9	-2,0	-1,1	-1,0	-2,6	-1,2
310	Fjaler	2,8	-2,1	1,0	0,7	-4,4	-3,0	-0,3	0,8	-4,2	1,6	-2,4	-1,3
347	Naustdal	-3,0	-0,3	3,0	-7,2	-3,0	-6,0	-10,7	1,6	7,2	2,1	-6,0	-1,7
356	Vik	-5,9	1,8	1,7	-0,3	-3,5	-1,5	-0,7	-3,1	0,3	-1,5	-4,3	-1,8
358	Askvoll	-4,7	0,0	0,6	-6,0	4,4	-3,2	0,8	-8,5	3,6	-4,4	-1,8	-1,8
366	Bremanger	-3,2	-5,0	2,2	-7,1	-2,3	-5,3	-2,7	0,0	-1,3	1,9	-3,5	-1,9
380	Lærdal	-0,5	3,4	0,0	-0,9	-6,2	-1,7	-3,1	13,1	-8,0	-2,1	-6,8	-2,0
386	Hornindal	-5,9	-4,6	3,7	-1,4	-2,3	-5,2	-1,9	-3,5	-0,8	0,1	-3,5	-2,1
388	Hyllestad	-6,1	-3,2	1,6	-16,5	14,7	-4,2	-0,2	-7,7	4,1	-1,3	-6,8	-2,1
429	Høyanger	-2,6	1,5	-3,3	-1,4	-5,4	-2,2	-2,5	-5,1	-12,6	-2,4	-5,4	-4,9

Leikanger, Sogndal og Aurland har hatt best arbeidsplassvekst i Sogn og Fjordane når vi ser på progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Alle disse tre kommunene har hatt bedre vekst i antall arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet de siste to årene. Leikanger, som har hatt best vekst, er likevel bare nummer 92 av de 429 kommunene i landet, og har ikke mer enn 0,3 prosentpoeng bedre vekst per år enn veksten i landet som helhet.

Luster, Balestrand og Årdal ligger under middels, og har hatt klart lavere vekst enn landsgjennomsnittet.

Vik og Lærdal har hatt ganske svak utvikling, og tilhører den fjerdedelen av kommuner med størst nedgang.

Høyanger, som tidligere var med i Sogn regionråd, har den sterkeste nedgangen av alle kommunene i hele Norge.

3. Næringsmessig sårbarhet

Næringsmessig sårbarhet er definert som risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen. Hvordan måler vi slik næringsmessig sårbarhet? Og hva kan vi fortelle om utviklingen i regioner og kommuner med sterk grad av sårbarhet?

I kapitlet om næringsmessig sårbarhet for regioner skal vi først introdusere noen begreper og en enkel modell. I tabell 8 til høyre ser vi hvordan vi tenker oss å splitte opp veksten i hver region i tre komponenter.

For det første er det naturlig å tenke seg at regionenes næringsliv tar del i den generelle nasjonale veksten i Norge. I den perioden vi skal analysere, fra 2000 til og med 2011, har antall arbeidsplasser i næringslivet i Norge økt med 12,4 prosent. Hvis vi trekker fra den generelle veksten fra regionens vekst, får vi et tall som vi kaller *relativ vekst*. Dette tallet forteller om en region har vekst eller nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet sammenliknet med landsgjennomsnittet.

Dernest beregner vi *struktureffekten*. Struktureffekten er et teoretisk mål for hvor mye av endringene i en regions næringsliv som skyldes bransjestrukturen. Logikken bak struktureffekten er at det i en bestemt periode er noen bransjer som har vekst, mens andre bransjer har nedgang. En region med en høy andel av arbeidsplassene i vekstbransjer i én periode vil ha en tendens til å få vekst, i forhold til andre regioner med en stor andel av arbeidsplassene i bransjer med nedgang.

Når vi har beregnet struktureffekten, får vi også ut et annet interessant tall, som vi kaller *bransjejustert vekst*. Det er forskjellen mellom den relative veksten som regionen har hatt, og struktureffekten. Den bransjejusterte veksten forteller om regionen har hatt høyere eller lavere vekst enn forventet, gitt den bransjesammensetningen som regionene hadde i utgangspunktet. Denne bransjejusterte veksten vil dermed være et mer interessant mål for hvor godt regionen har prestert i sin næringsutvikling, enn den faktiske veksten.

Tabell 8: En enkel modell for å dekomponere vekst i arbeidsplasser i en region i tre faktorer.

Komponent	Forklaring
Vekst	Den faktiske veksten i antall arbeidsplasser i en region
- Generell vekst	Den generelle veksten i antall arbeidsplasser i Norge
= Relativ vekst	Regionens vekst i forhold til veksten på landsbasis
- Struktur-effekten	Endringen i antall arbeidsplasser i regionen som skyldes bransjestrukturen
= Bransjejustert vekst	Endringen i antall arbeidsplasser i regionen som verken skyldes bransjestruktur eller generell vekst i landet

Den neste indikatoren tar også utgangspunkt i regionenes bransjestruktur, men måler hvor ulik bransjestrukturen i hver enkelt region er fra bransjestrukturen på landsbasis. Vi har kalt dette for *strukturavviket*. Regioner med en spesiell bransjestruktur som avviker sterkt fra landet ellers vil ha høyere risiko for at næringsutviklingen skal bli vesentlig annerledes enn i resten av landet. Denne risikoen kan gi seg utslag i sterk nedgang, dersom bransjene som regionen har sitt tyngdepunkt i får nedgang, men kan også gi grunnlag for sterk vekst dersom regionen har en stor andel av næringslivet sitt i vekstbransjer.

Dernest skal vi se på regionens arbeidsmarkedsintegrasjon. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har mye å si for om en region er sårbar eller robust, og er en indikator som også har mye å si for bostedsattraktivitet, som vi skal se senere.

3.1 Bransjenes utvikling

I figur 16 ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser har vært i ulike bransjer i perioden 2000 til 2011. Det er svært stor forskjell på veksten i de ulike bransjene i denne perioden. Kulturbransjen har mer enn doblet antall arbeidsplasser i denne perioden, mens trykkerier har hatt en reduksjon på over 40 prosent.

Når bransjene har hatt så forskjellig vekst, er det åpenbart at en regions bransjestruktur i 2000 har hatt svært mye å si for hvordan utviklingen i antall arbeidsplasser har forløpt fram til i dag.

3.2 Måling av struktureffekten

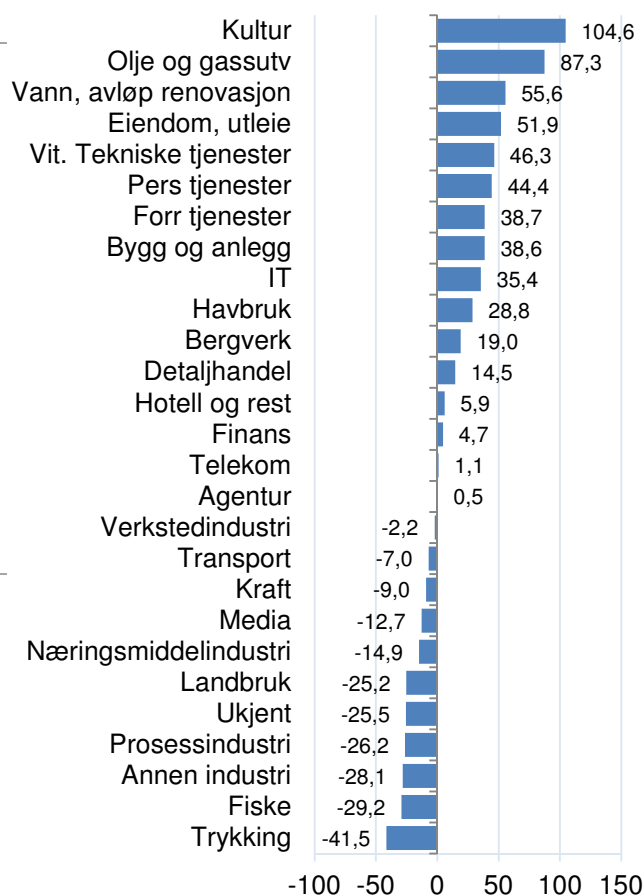
Hvor mye av endringene i antall arbeidsplasser i næringslivet siden 2000 i en region er en konsekvens av næringsstrukturen? Det kan vi måle gjennom først å regne ut hvilken vekst en region ville ha hatt, dersom de hadde gjennomsnittlig vekst i hver enkelt bransje, og deretter måle hvordan denne veksten avviker fra veksten på landsbasis. Veksten i antall arbeidsplasser på landsbasis var 12,4 prosent fra 2000 til 2011.

Hvis en region hadde hatt all sin næringsvirksomhet i prosessindustrien ville den fått en faktisk vekst på -26,2 prosent hvis veksten i prosessindustrien hadde vært som landsgjennomsnittet. Vi kan se av figur 16 at prosessindustrien hadde en nedgang på 26,2 prosent fra 2000 til 2011.

Ettersom veksten på landsbasis har vært 12,4 prosent, ville da veksten i denne regionen ha vært 38,6 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Struktureffekten ville således blitt 38,6 prosent.

Alle regionene har en miks av ulike bransjer, og da vil sammensetningen av bransjer fordelt på vekst- og nedgangsbransjer definere struktureffekten.

Det er interessant å finne ut hvor mye av veksten som skyldes struktureffekten, fordi vi da også indirekte får et mål for hvor mye av arbeidsplassveksten som ikke skyldes bransjestrukturen. Den ekstra veksten, eller nedgangen, utover struktureffekten kaller vi *bransjejustert vekst*.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011 for ulike bransjer.

Hvis regionen med all sin næringsvirksomhet i prosessindustrien faktisk hadde en nedgang i antall arbeidsplasser på 10 prosent, ville den bransjejusterte veksten blitt +16,2 prosent. Regionen «skulle egentlig» ha hatt en nedgang på 26,2, men hadde bare en nedgang på 10 prosent. De har da hatt en utvikling som var 16,2 prosent bedre enn forventet ut fra næringsstrukturen. Regionen hadde da framstått som vellykket, fordi de hadde hatt en langt bedre utvikling enn landsgjennomsnittet i den bransjen de hadde all sin næringsvirksomhet i.

Den bransjejusterte veksten er på denne måten en mer interessant metode for å benchmarke regionenes vekst i næringslivet enn bare å se på den faktiske veksten.

3.3 Struktureffekt og bransjejustert vekst

Når vi har målt struktureffekten for hver enkelt region, kan vi sammenholde struktureffekten mot den faktiske arbeidsplassveksten for regionene i Norge, som vist i figur 17.

Vi kan se at det er en ganske sterk sammenheng mellom struktureffekten og faktisk vekst i regionene. Forskjeller i bransjestruktur i regionene forklarer dermed ganske mye av forskjellene i arbeidsplassvekst. Et annet trekk vi kan se, er at det bare er ti regioner som har hatt en positiv struktureffekt. Det er blant annet de aller største regionene, som Oslo, Bergen, Trondheim- og Stavangerregionen.

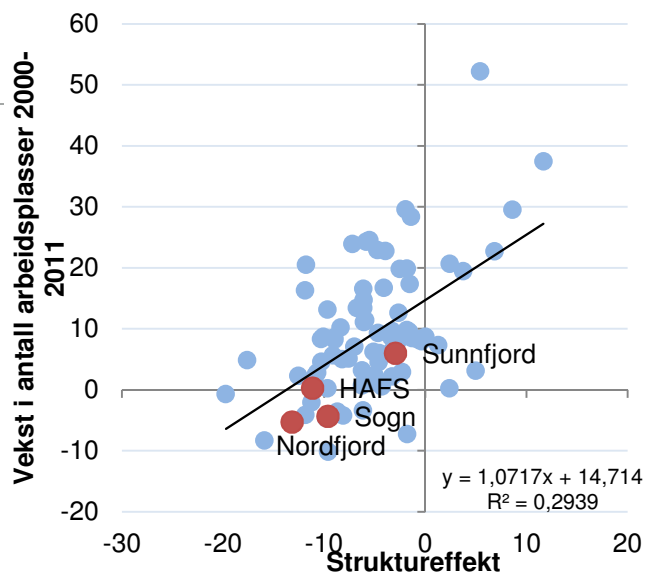
Regionene i Sogn og Fjordane har alle hatt en negativ struktureffekt, ved at de ligger til venstre i diagrammet. Det betyr at de hadde en sammensetning av bransjer med svak vekst i 2000, og at det har bidratt negativt til veksten. Sunnfjord har hatt den mest gunstige struktureffekten av regionene i fylket.

Et annet forhold vi kan se av figur 17, er at alle regionene i Sogn og Fjordane ligger under forventningslinjen. Det betyr at den svake arbeidsplassveksten i næringslivet ikke bare skyldes en uheldig næringsstruktur. Det har også vært svak arbeidsplassvekst når vi korrigerer for næringsstrukturen, dvs regionene har hatt en svak bransjejustert vekst.

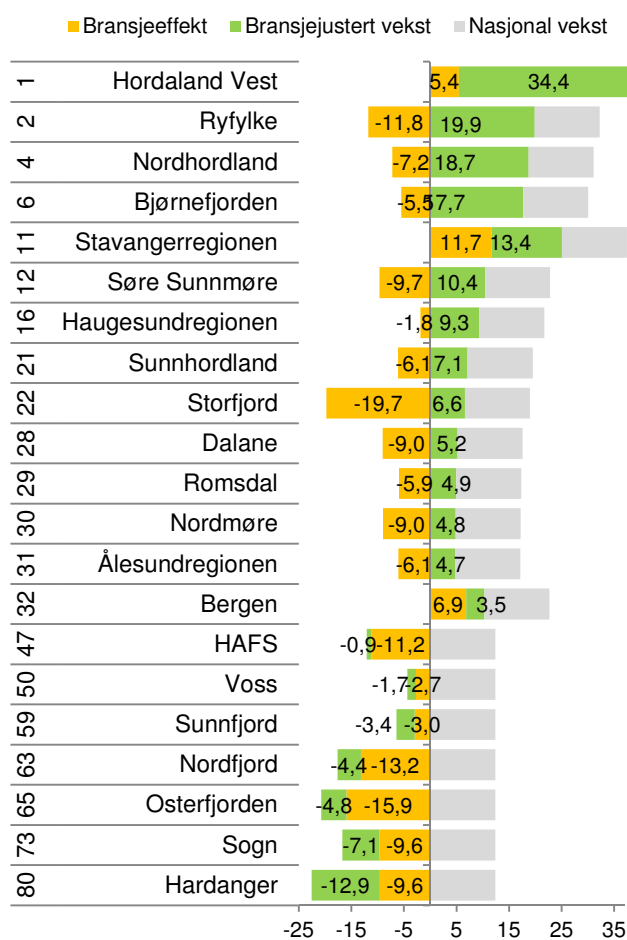
I figur 18 kan vi se arbeidsplassveksten i næringslivet i regionene fra 2000 til 2011 dekomponert i tre ulike faktorer: Den nasjonale veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet, som er på 12,4 prosent, struktureffekten, og bransjejustert vekst.

De fleste av regionene på Vestlandet har hatt en negativ struktureffekt, det er bare Bergen, Hordaland Vest og Stavangerregionen som har hatt en positiv struktureffekt. De fleste regionene på Vestlandet har imidlertid en positiv bransjejustert vekst, og har dermed hatt større vekst i næringslivet enn struktureffekten tilsier.

Sogn hadde en relativ vekst på -16,7 prosent, dvs at veksten var 16,7 prosent lavere enn den nasjonale veksten på 12,4 prosent. Vi kan se at struktureffekten forklarer 9,6 prosent, og at den bransjejusterte veksten i antall arbeidsplasser i Sogn var -7,1 prosent.

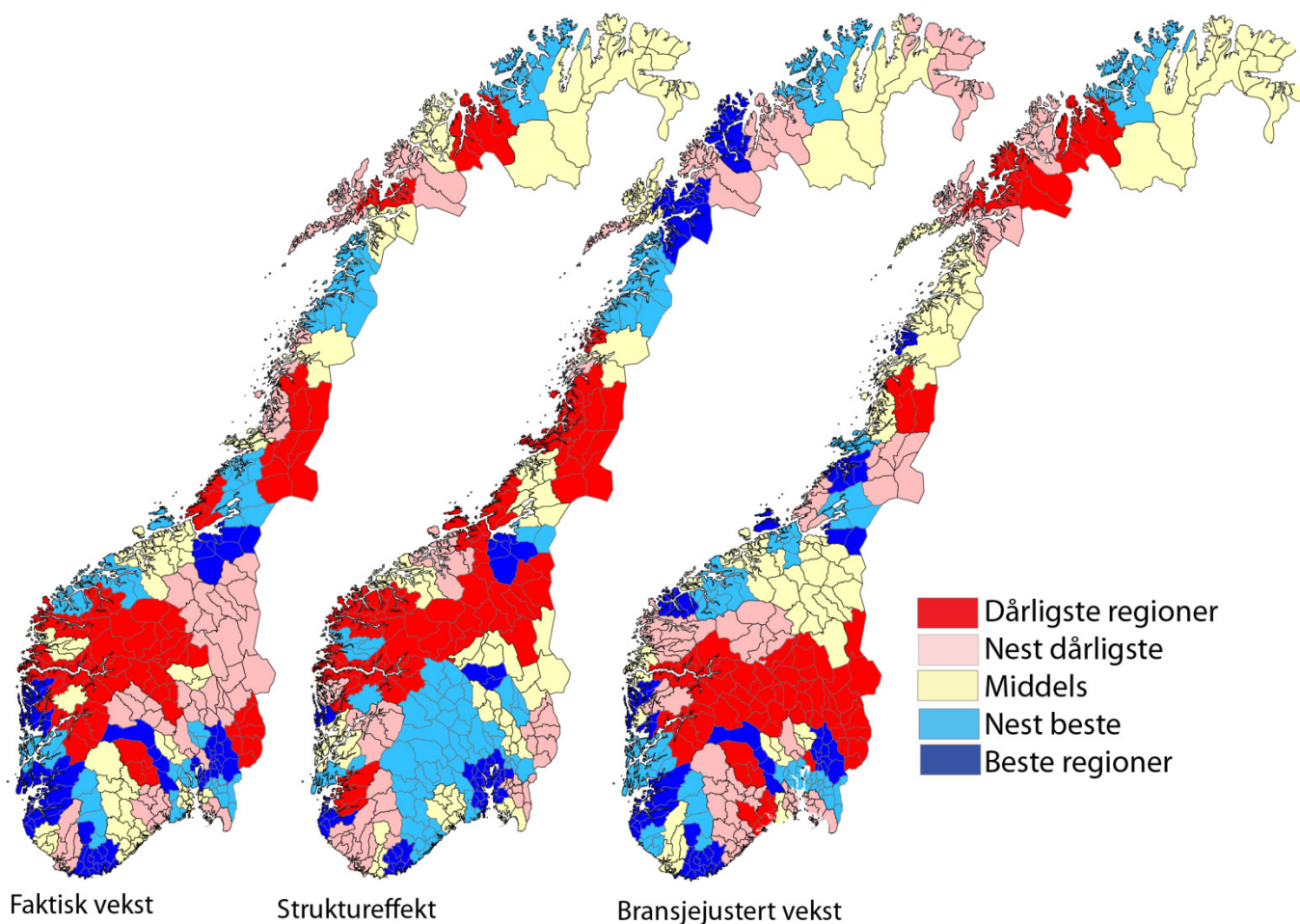

Figur 17: Struktureffekt og faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet i regionene i perioden 2000-2011. Regionene i Sogn og Fjordane er markert i rødt. Sogn inkluderer Høyanger i denne analysen.

Figur 18: Endringer i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene, dekomponert i nasjonal vekst, struktureffekt og bransjejustert vekst. Regionenes rangering med hensyn til bransjejustert vekst til venstre. Sogn inkluderer Høyanger.

3.4 Kart med struktureffekt og bransjejustert vekst

Figur 19: Faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet, struktureffekten og bransjejustert vekst for regionene fra 2000 til 2011.

I kartet til venstre ser vi hvilke regioner som har hatt sterkest vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2000 til 2011.

Kartet i midten viser struktureffekten i regionene i samme periode.

Kartet til høyre viser den bransjejusterte veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene fra 2000 til 2011. Som nevnt tidligere, er den bransjejusterte veksten den faktiske veksten fratrukket struktureffekten. Vi så også i figur 17 at struktureffekten forklarer en del av variasjonene i veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i norske regioner. Kartet med bransjejustert vekst er ikke svært forskjellig fra kartet med faktisk vekst, men det er noen forskjeller. Regioner som Søre Sunnmøre,

Midtre Namdal og Ytre Helgeland er blant regionene med høyeste bransjejustert vekst. Dette er regioner som ikke er i gruppen med høyest faktisk vekst, men som har hatt svært sterk vekst når vi tar i betraktning at disse regionene hadde et vanskelig utgangspunkt med sine bransjestrukturer.

Samtidig er Trondheimsregionen og Bergen ikke med blant regionene med høyest bransjejustert vekst, selv om de er blant regionene med høyest faktisk vekst. De hadde begge høy vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet, men denne høye veksten kunne i stor grad tilskrives at de hadde en gunstig bransjestruktur i utgangspunktet.

3.5 Endring struktureffekt

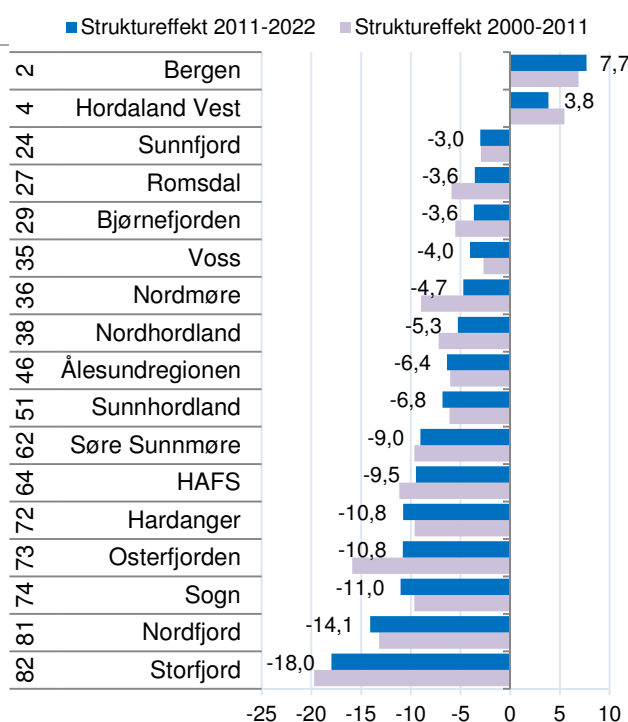
Vi har så langt sett på struktureffekten for perioden 2000 til 2011. Denne er basert på den faktiske utviklingen i hver enkelt bransje.

Hva vil næringsstrukturen i de forskjellige regionene bety for framtidig vekst? Dersom vi gjør en antakelse om at framtidig vekst i hver enkelt bransje blir lik den historiske veksten fra 2000 til 2011, kan vi beregne framtidig struktureffekt, som vist i figur 20.

For de fleste regionene vil det ikke være så stor forskjell på historisk og framtidig struktureffekt, fordi næringsstrukturen forandres langsomt.

Sogn har en svært negativ struktureffekt på 11,0 prosent. Faktisk er det bare ni regioner i landet som har en mer ugunstig struktureffekt.

Struktureffekten i Sogn er mer negativ i 2011 enn i 2000, noe som viser at nedgangsbransjene utgjør en større andel av næringslivet i 2011 enn i 2000.

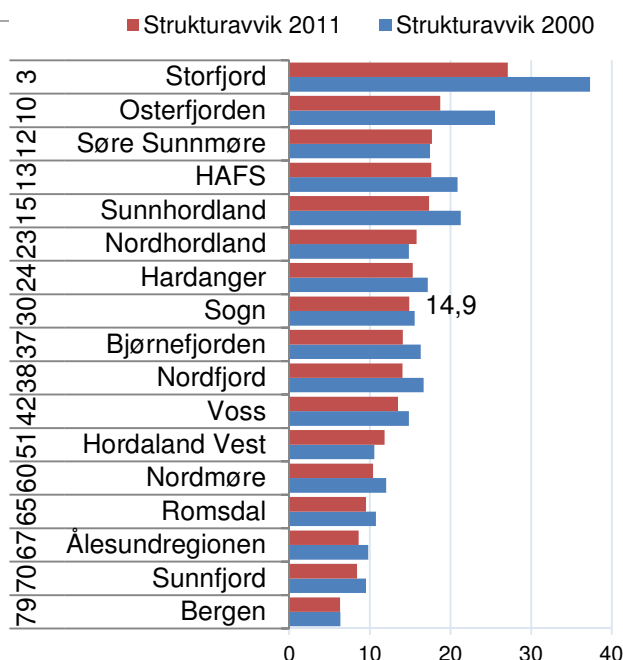

Figur 20: Struktureffekten for perioden 2000-2011, samt struktureffekten for de neste 12 årene med samme bransjevise vekstmønster. Tallene til venstre angir regionens rangering med hensyn til struktureffekten for 2011-2022.

3.6 Strukturavvik

Strukturavviket viser hvor stort avvik det er mellom næringsstrukturen i en region og næringsstrukturen på landsbasis. Regioner med et høyt strukturavvik løper en risiko for å få en avvikende utvikling fra resten av landet. Er regionen heldig, vil de bransjene de har mye av få vekst, men de kan også risikere at de bransjene de har sitt tyngdepunkt i får nedgang. Et høyt strukturavvik kan dermed slå begge veier. De siste årene har de fleste regionene med høyt strukturavvik kommet uheldig ut, men det kan i teorien bli motsatt de neste årene.

Sogn har over middels strukturavvik, og er rangert som nummer 30 av de 83 regionene. Med en negativ struktureffekt på -14,9 betyr det at Sogn har et relativt spesialisert næringsliv i bransjer som har hatt svak vekst.

Figur 21: Strukturavvik i regionene i 2000 og 2011.

3.7 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon^{iv} er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en region er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen^v er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i kommunene i en region er integrert med hverandre. Arbeidsmarkedsintegrasjonen blir målt ved pendlingen, dess mer pendling mellom to kommuner, dess bedre er arbeidsmarkedet integrert. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har betydning for den næringsmessige sårbarheten, fordi konsekvensene av bortfall av arbeidsplasser blir mye mindre i områder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir robusthet for svingninger i antall arbeidsplasser, og er til fordel for næringslivet, som får et bredere rekrutteringsgrunnlag. Høy arbeidsmarkedsintegrasjon gir også høyere bostedsattraktivitet, fordi en har flere arbeidsplasser å velge blant når en bor i regionen.

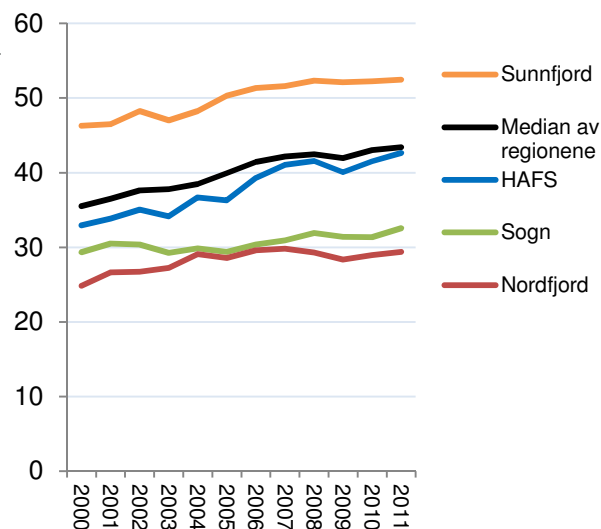
Figur 22 viser utviklingen i arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionene i Sogn og Fjordane, dvs summen av ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Sunnfjord har høyere integrasjon enn middels av norske regioner, de andre regionene i fylket har lavere arbeidsmarkedsintegrasjon. HAFS har gradvis økt integrasjonen, og nærmer seg middels av regionene. Sogn har også hatt en positiv utvikling, og arbeidsmarkedsintegrasjonen har ligget i overkant av 30 prosent de siste årene. Nordfjord har hatt liknende utvikling som Sogn.

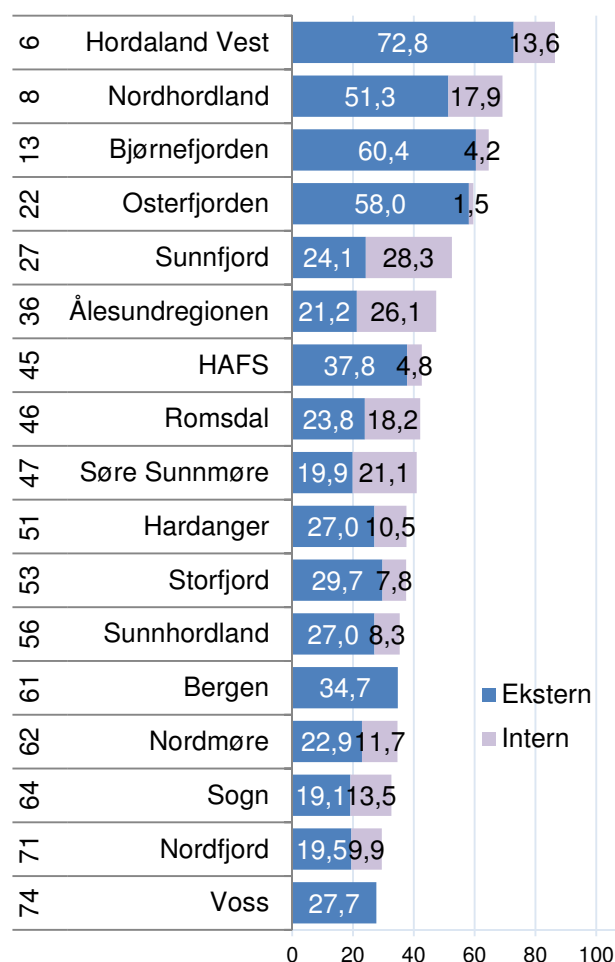
I figur 23 kan vi sammenlikne arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

Regionene rundt Bergen har høy ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon, det samme som regionene rundt Oslo. Den høye integrasjonen skapes for en stor del av høy pendling inn til storbyen.

Sogn har lavest ekstern arbeidsmarkedsintegrasjonen av alle regionene i de tre Vestlandsfylkene, men har ganske høy intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Samlet er arbeidsmarkedsintegrasjonen godt under middels, noe som øker regionens sårbarhet. Sogn er rangert som nummer 64 av 83 regioner for samlet integrasjon.

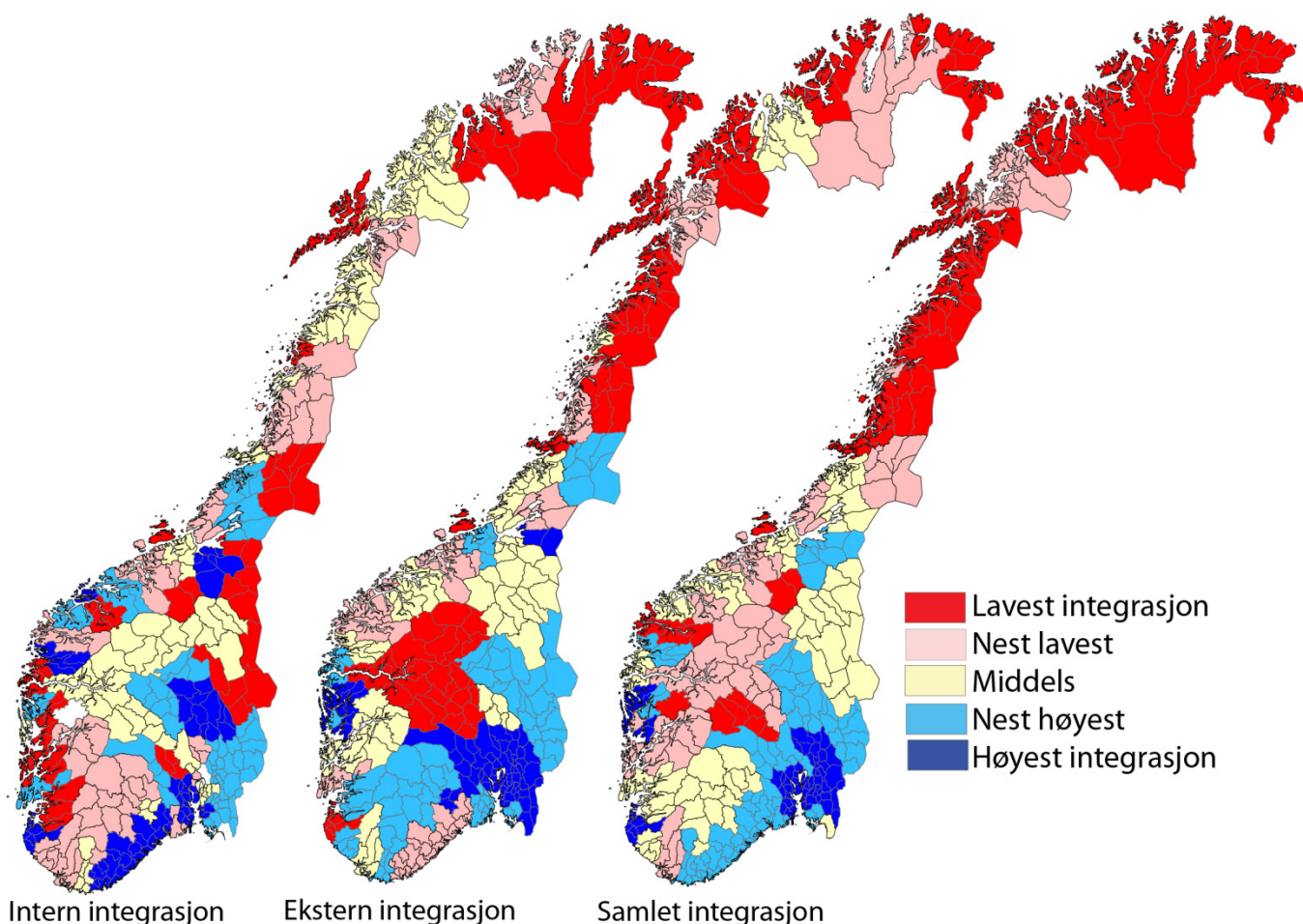

Figur 22: Samlet arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Sogn og Fjordane og median av regionene i Norge i perioden 2000-2011.

Figur 23: Ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal i 2011. Tallene til venstre angir regionens rangering med hensyn til samlet arbeidsmarkedsintegrasjon.

3.8 Mønstre for arbeidsmarkedsintegrasjon

Figur 24: Ekstern, intern og samlet arbeidsmarkedsintegrasjon i norske regioner 2011.

I kartene over ser vi variasjonene mellom regionene i Norge i 2011, for ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon. I det siste kartet, hvor vi summerer den eksterne og interne arbeidsmarkedsintegrasjonen, ser vi et tydelig mønster.

De tettest befolkede områdene har også den tetteste integrasjonen. Det sentrale Østlandet har et tett og sterkt integrert arbeidsmarked. Regionene rundt Bergen, samt Stavangerregionen har også sterk integrasjon, mens Nord-Norge generelt har lite arbeidsmarkedsintegrasjon, hvor arbeidsmarkedene er splittet opp.

Vi kan se at Sogn er blant regionene med nest lavest arbeidsmarkedsintegrasjon, og er bare noen få plass-sifre fra å komme i gruppen med regioner med aller lavest arbeidsmarkedsintegrasjon.

Sogn har middels intern arbeidsmarkedsintegrasjon, men lav ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at det er en del pendling mellom kommunene i regionen, men lite ut av regionen. Når kommunene deler arbeidsmarkedet, betyr det mindre hvilken kommune som har arbeidsplassvekst, det som betyr noe er den samlede veksten i regionen. Den lave eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen gjør Sogn spesielt avhengig av utviklingen i egen region. Det hadde økt robustheten til regionen hvis man hadde blitt bedre integrert med naboregioner, og spesielt med Sunnfjord som har hatt god vekst i arbeidsplasser. Dette er imidlertid et lite realistisk alternativ for mange å pendle til Sunnfjord, på grunn av store avstander.

3.9 Samlet sårbarhet

Vi kan lage et samlet mål for sårbarhet i regionene, gjennom å kombinere struktureffekten, strukturavviket, ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon^{vi}.

Sårbarheten i norske regioner vil variere som vist i kartet til høyre.

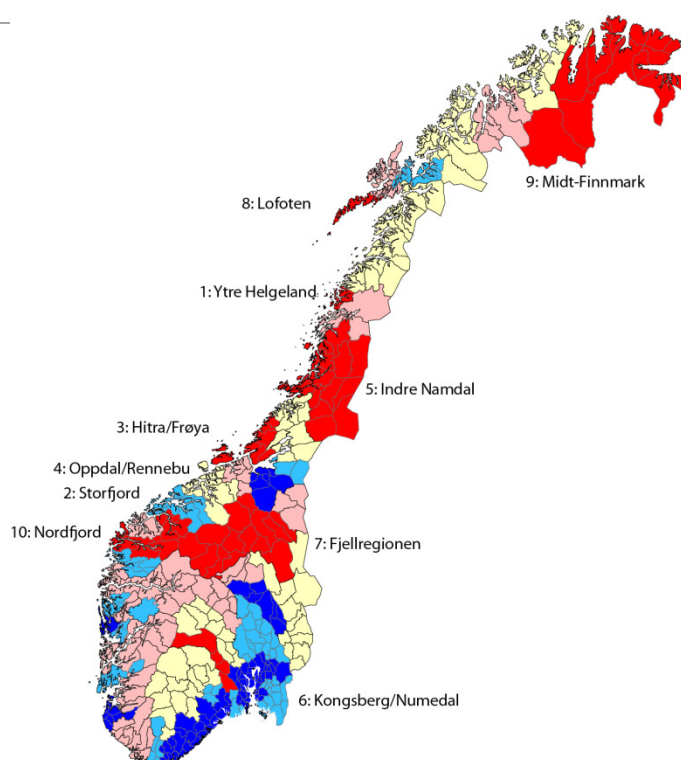
Nordfjord vil da være tiende mest sårbare region av de 83 regionene i landet. Sogn er med blant regionene med nest høyest sårbarhet, sammen med HAFS. Sogn er rangert som nummer 17 i landet med hensyn til sårbarhet, som vi kan se i figur 26.

Sunnfjord er med i gruppen av regioner med nest høyest robusthet.

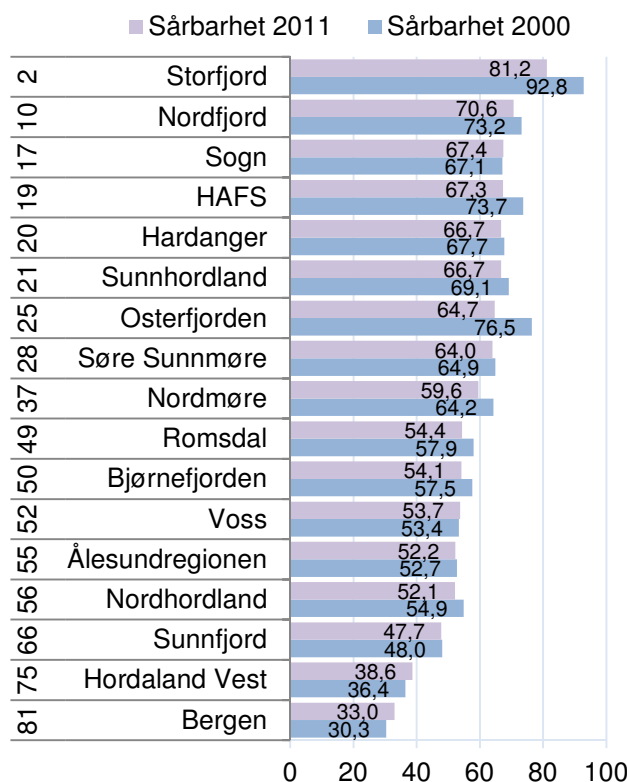
De regionene som var sårbare i 2000, har hatt systematisk lavere vekst i næringslivet enn regioner som var robuste. Av den femtedelen av regionene med høyest robusthet i 2000, hadde ingen av dem nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet fram til 2011.

I figur 26 kan vi se at regioner som Storfjord og Osterfjorden har fått ganske kraftig redusert sårbarhet fra 2000 til 2011. De har blitt mer robuste. I de fleste regioner eller kommuner som reduserer sårbarheten, skjer det gjennom kraftig nedgang i de bransjene hvor de har sitt tyngdepunkt. Når disse bransjene krymper, blir bransjestrukturen mindre spesialisert, og de får en lavere andel av næringslivet i nedgangsbransjer. Motsatt har regioner med sterk vekst ofte en økt sårbarhet, gjennom at veksten ofte skjer i de bransjene der de er sterke fra før. Sterk vekst betyr dermed som oftest økt sårbarhet, og veien til en mer robust næringsstruktur skjer som oftest gjennom nedgang og krise i de bransjene de var store i.

Det er dermed vanskelig, for ikke å si umulig, å kombinere en vekststrategi med økt robusthet. En region som har fått en sterk bransjevis spesialisering har nesten ikke noe valg, de må prioritere de delene av næringslivet der de er sterke for å få vekst. Dette er en viktig problemstilling for en region som Sogn, som har høy sårbarhet.

Figur 25: Sårbarhet for regionene i 2011.

Figur 26: Sårbarhetsindeksen for regionene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal i 2000 og 2011. Tallene til venstre angir rangering for sårbarhet i 2011.

3.10 Næringsmessig sårbarhet for kommuner

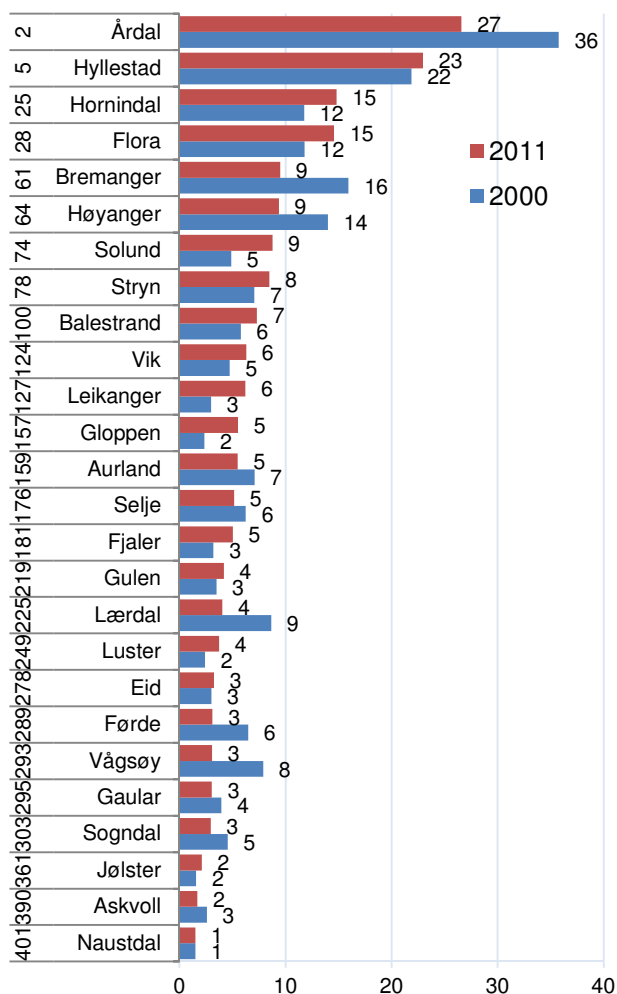
Næringsmessig sårbarhet for kommuner er målt med litt forskjellige indikatorer enn for regioner. Den næringsmessige sårbarheten til en kommune er bestemt av tre indikatorer:

1. Hjørnesteinsbedriftens relative størrelse
2. Den største bransjens andel av sysselsettingen
3. Arbeidsmarkedsintegrasjonen

Kommuner som har en stor hjørnesteinsbedrift er mer sårbare, ettersom lokalsamfunnet blir sterkt påvirket av endringer i den ene bedriften.

Kommuner med sterk konsentrasjon av sysselsettingen i en bestemt bransje, vil også være sårbare for konjunktursvingninger som rammer denne bransjen.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen til kommunene får mye å si for konsekvensene av brå fall i sysselsettingen. Kommuner som har liten pendling ut og inn av kommunen blir mer direkte rammet, mens kommuner med stor ut- og innpendling blir mindre rammet.

Figur 27: Den største bedriftens andel av samlet sysselsetting i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2011 i prosent. Tallene til venstre angir kommunenes rangering med hensyn til hjørnesteinsfaktoren.

3.11 Hjørnesteinsfaktoren

Hjørnesteinsfaktoren er målt som den største bedriftens andel av samlet sysselsetting i kommunen.

Sogn og Fjordane har mange kommuner med høy hjørnesteinsfaktor, og flere av disse ligger i Sogn.

Årdal har den klart høyeste hjørnesteinsfaktoren av kommunene i Sogn og Fjordane, og den nest høyeste hjørnesteinsfaktoren av alle kommunene i landet. Den største bedriften stod for 26,6 prosent av sysselsettingen i kommunen i 2011. Dette er et høyt tall, men andelen var enda høyere i 2000. Da hadde den største bedriften 35,8 prosent av sysselsettingen.

Balestrand, Vik, Leikanger og Aurland har også høy hjørnesteinsfaktor. Den største bedriften i kommunene stod for mellom 5,5 og 7,3 prosent av sysselsettingen i de fire kommunene. Dette rangerer dem blant de 160 kommunene med høyest hjørnesteinsfaktor i landet.

3.12 Bransjespesialisering

Bransjespesialisering er et uttrykk for om en kommune har en høy andel av sysselsettingen konsentrert til én bransje. Ofte vil kommuner med høy hjørnesteinsfaktor også ha en høy bransjespesialisering, men ikke alltid. Noen kommuner kan ha en høy andel av sysselsettingen i bransjer som landbruk og fiske, selv om hver enkelt bedrift er ganske liten.

Dersom det er forhold som påvirker bransjen, vil alle bedriftene i bransjen bli påvirket.

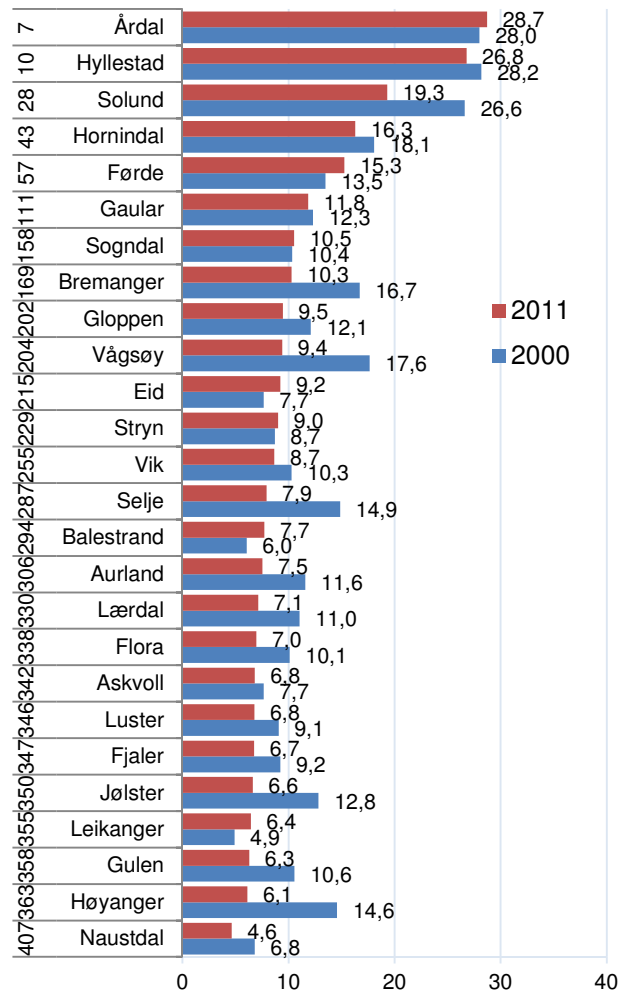
Vi måler bransjespesialisering som antall arbeidsplasser i den største bransjen som andel av samlet sysselsetting i kommunen. Bransjene er da fordelt etter såkalt tosiffer NACE-koder, som er den bransjekategoriseringen som brukes i Norge og andre land.

Det er de samme kommunene i Sogn og Fjordane som har høy bransjespesialisering som hadde høy hjørnesteinsfaktor. Årdal har den sjuende høyeste bransjespesialiseringen av alle kommunene i landet, og er samtidig en av ganske få kommuner som har fått økt bransjespesialiseringen fra 2000 til 2011. Det kommer av at det har kommet til flere bedrifter innen metallurgisk industri til Årdal i perioden.

Sogndal har også godt over middels bransjespesialisering. Resten av kommunene i Sogn hadde under middels bransjespesialisering i 2011. Leikanger og Luster hadde lavest spesialisering

De aller fleste av kommunene har hatt ganske kraftig nedgang i bransjespesialiseringen. Det kommer av at det har vært vekst i sysselsettingen i offentlig sektor og i tjenestesektoren, mens det har vært nedgang i bransjer som industri og primærnæringer. De bransjene som har høy bransjespesialisering er ofte spesialisert i en industribransje, innen landbruk eller fiske. Når disse bransjene øker lite, eller har nedgang, mens offentlig sektor og andre bransjer har vekst, vil bransjespesialiseringen bli lavere.

For enkelte kommuner i fylket, er nedgangen i bransjespesialisering knyttet til kraftig nedgang i den viktigste næringen. Det gjelder spesielt Høyanger, hvor nedgangen i bransjespesialiseringen er knyttet til nedleggelsen av hjørnesteinsbedriften.

Figur 28: Bransjespesialisering, antall arbeidsplasser i den største bransjen som andel av samlet sysselsetting i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2011. Kommunens rangering med hensyn til bransjespesialisering i 2011 er vist til venstre.

3.13 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Den siste indikatoren som brukes til å måle næringsmessig sårbarhet er arbeidsmarkedsintegrasjon.

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt integrert kommunens arbeidsmarked er med arbeidsmarkedet utenfor kommunen, og er det samme som intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regioner. Den måles gjennom hvor mye ut- og innpendling det er i forhold til antall arbeidsplasser og sysselsatte i kommunen^{vii}.

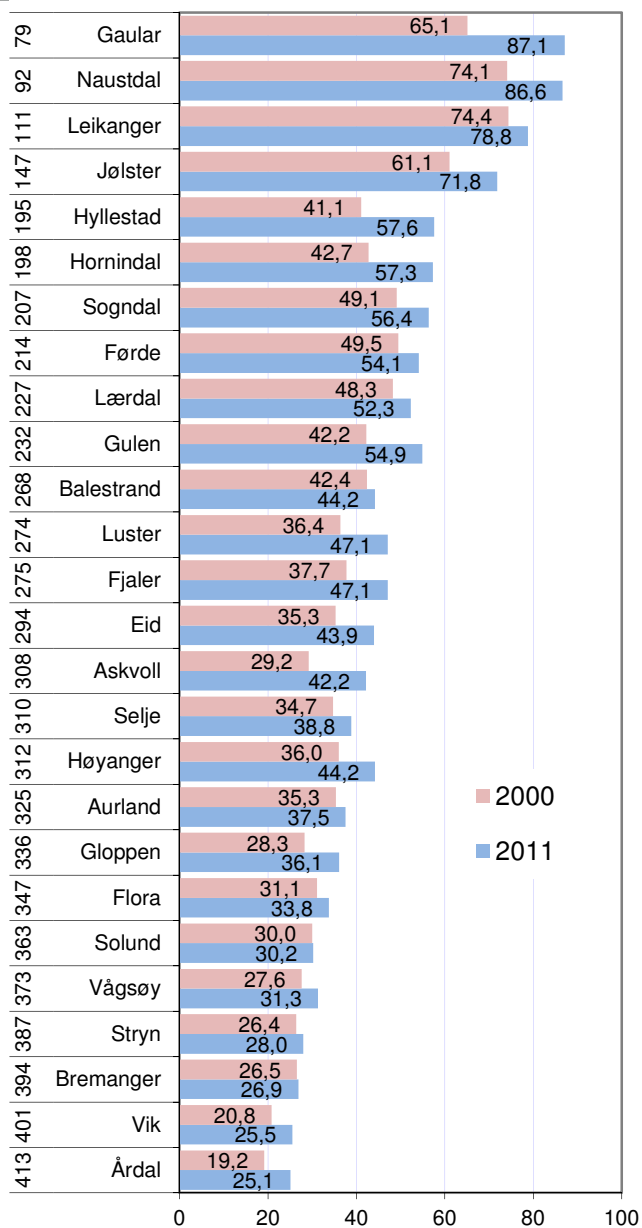
Årsaken til at vi bruker arbeidsmarkedsintegrasjon som en av indikatorene for å måle næringsmessig sårbarhet, er at konsekvensene av brå fall i antall arbeidsplasser vil ha mye mer dramatiske konsekvenser i kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon enn i kommuner med høy.

I en kommune som Lørenskog, der 71 prosent av arbeidsplassene i kommunen har sysselsatte fra andre kommuner, og hvor 67 prosent av de som har jobb pendler ut, vil et fall i antall arbeidsplasser for en stor del absorberes av andre kommuner. Et fall på 100 arbeidsplasser vil bare ramme 29 personer med bosted i kommunen, og vil dermed ikke bety så mye for samlet sysselsetting i kommunen. For en kommune som Årdal, vil effekten av en brå nedgang i hjørnesteinsbedriften få mye mer direkte konsekvenser. I Årdal er det innpendling tilsvarende 15 prosent av arbeidsplassene. 85 prosent av nedgangen i antall arbeidsplasser vil ramme sysselsatte som bor i kommunen. Samtidig er det liten pendling ut av Årdal, mindre enn én av ti som bor i Årdal og har jobb, pendler ut av kommunen. Det vil dermed også være vanskelig å kompensere brå fall i antall arbeidsplasser i kommunen med økt utpendling.

Gaular, Naustdal, Leikanger og Jølster har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Sogn og Fjordane. De har imidlertid ikke spesielt sterk arbeidsmarkedsintegrasjon, som vi kan se av rangeringsnumrene. Leikanger er nummer tre i fylket, men rangert som nummer 111 i landet.

I tillegg til Leikanger, er det kun Sogndal som har over middels arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Sogn.

Vik og Årdal er på sin side kommuner som er blant de 30 kommunene med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

Figur 29: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2011. Kommunens rangering med hensyn til arbeidsmarkedsintegrasjon i 2011 er vist til venstre.

Samtlige kommuner i Sogn og Fjordane har fått økt arbeidsmarkedsintegrasjon fra 2000 til 2011. Andelen som pendler mellom kommuner har vært økende, og dermed blir også integrasjonen mellom arbeidsmarkedene i kommunene høyere.

Arbeidsmarkedsintegrasjon har betydning på mange områder, ikke minst for bostedsattraktivitet, som vi skal se senere i denne rapporten.

3.14 Sårbarhetsindeksen kommuner

Sårbarhetsindeksen er sammensatt av de tre indikatorene hjørnesteinsfaktor, bransjespesialisering og arbeidsmarkedsintegrasjon. En kommune er sårbar dersom den har høy hjørnesteinsfaktor og høy bransjespesialisering, mens høy arbeidsmarkedsintegrasjon bidrar til å redusere sårbarheten. Når vi setter disse tre indikatorene sammen^{viii}, får vi et mål for næringsmessig sårbarhet.

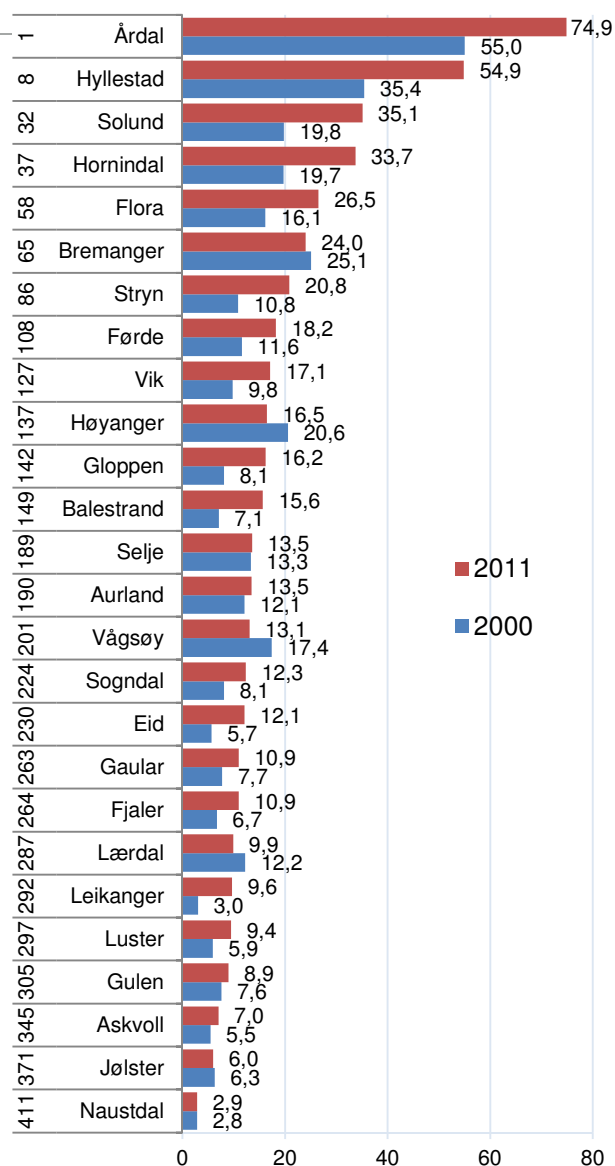
Årdal er den kommunen i landet mer høyest næringsmessig sårbarhet. Hyllestad er nummer åtte i landet, mens Solund, Hornindal, Flora, Bremanger og Stryn er med blant de 100 mest sårbare kommunene i landet. Vik er rangert som nummer 129 og Balestrand som nummer 149.

Mange kommuner i Sogn og Fjordane har hatt en økning i sårbarhetsindeksen fra 2000 til 2011.

Indeksen måler hjørnesteinsfaktoren og bransjespesialiseringen relativt, dvs at kommunene blir målt opp mot hverandre. Kommunene med aller høyest verdi på hjørnesteinsfaktor og bransjespesialisering i 2000 har etter hvert fått lavere verdier. Det gjør at de fleste kommuner har fått høyere verdier på sårbarhetsindeksen i 2011 enn i 2000.

Bremanger, Høyanger, Vågsøy og Lærdal har fått lavere verdi på sårbarhetsindeksen i 2011 enn i 2000. Vi skal senere se at kommuner med høy sårbarhetsindeks har mye større risiko for fall i sysselsettingen, og samtidig lavere vekst enn kommuner med lav sårbarhet. Derfor vil en reduksjon i sårbarhet være positivt for framtidig utvikling. Kommuner med fall i sårbarheten har imidlertid i de fleste tilfeller fått lavere sårbarhet fordi hjørnesteinsbedriften eller den dominerende bransjen har gått kraftig tilbake. De har dermed oppnådd lavere sårbarhet, i betydningen risiko for å få brå fall i sysselsettingen i framtiden, på grunn av at fallet allerede har skjedd.

Vi så i forrige kapittel at kommunene Høyanger, Lærdal og Bremanger var de kommunene i Sogn og Fjordane som hadde den svakeste utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Vågsøy hadde en svært dårlig utvikling fram til 2008, men har fått vekst de siste årene. For kommuner som har kommet i en situasjon hvor sårbarheten er høy, er det dermed vanskelig å redusere sårbarheten uten at det skjer gjennom en krise.

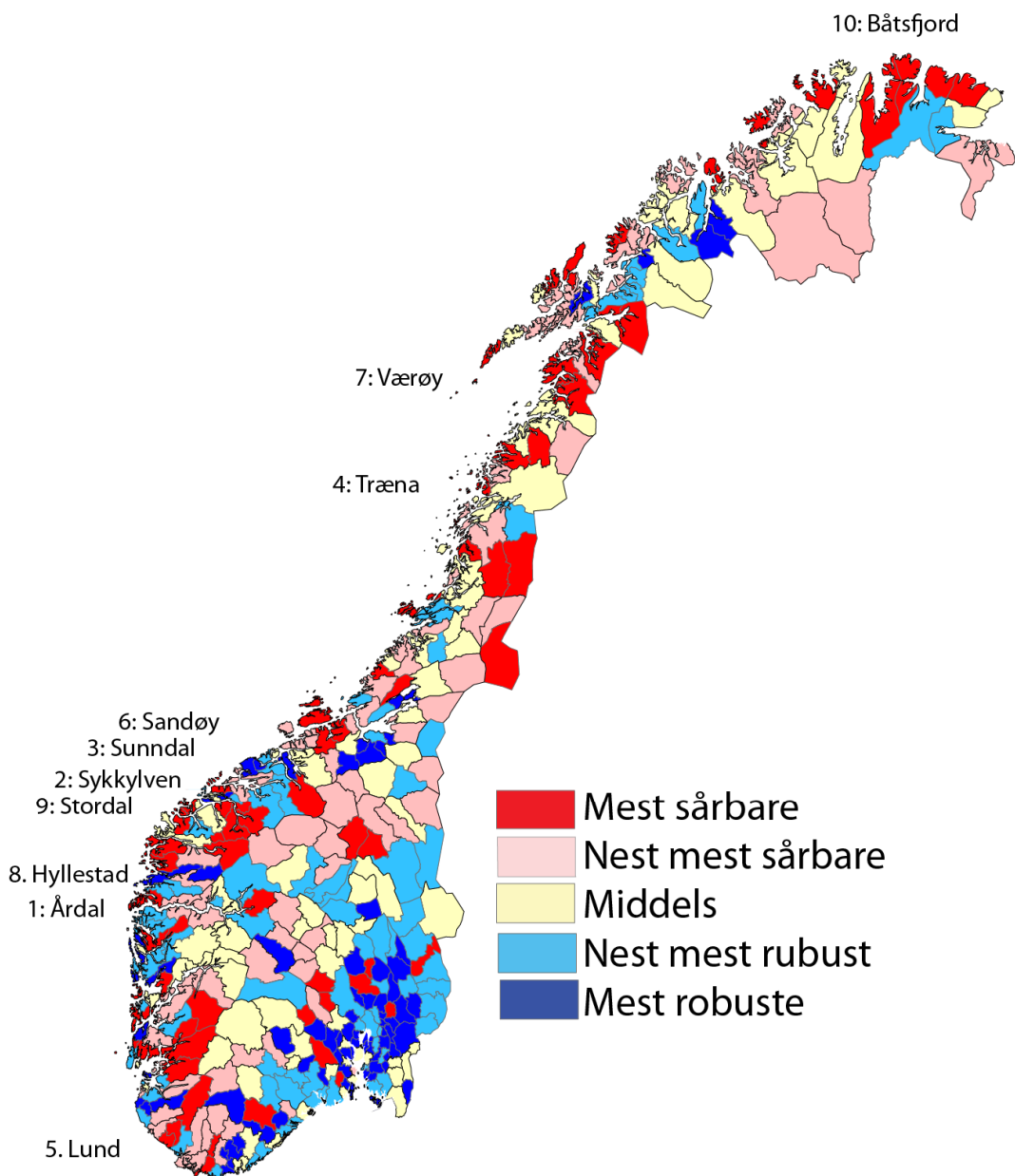

Figur 30: Sårbarhetsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2011. Kommunens rangering på sårbarhetsindeksen i 2011 er vist til venstre.

Sårbarhetsindeksen kan ha verdier fra 0 til 100. For å få en sårbarhetsindeks på 100, må en kommune ha høyest verdi på hjørnesteinsfaktoren av alle kommunene, og samtidig ha høyest verdi på bransjespesialisering samt ingen pendling ut og inn av kommunen. Det er ingen kommuner som ikke har noe pendling, så i praksis vil ikke sårbarhetsindeksen få en verdi på 100 for noen kommuner. Verdien er høyest for Årdal, som har en sårbarhetsindeks på 74,9.

3.15 Variasjoner i sårbarhet i Norge

Kartet nedenfor viser variasjoner i næringsmessig sårbarhet i Norge.

Figur 31: Sårbarhet i norske kommuner i 2011.

Det er klare mønstre i næringsmessig sårbarhet i Norge. Kommunene på det sentrale Østlandet er mer robuste, mens kommunene i vest og nord oftere har høy sårbarhet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen er generelt mye høyere på Østlandet, noe som reduserer sårbarheten i kommunene i dette området. Samtidig er det mest vanlig med store hjørnesteinsbedrifter og bransjemessig spesialisering i kommunene langs kysten i vest og nord.

3.16 Høy sårbarhet og vekst

Hva betyr det for en kommune å ha høy næringsmessig sårbarhet? Det kan vi finne ut gjennom å se på sårbarheten i norske kommuner i 2000, og se hvilken utvikling kommunene har hatt fram til i dag.

Tabell 9: Andeler av kommunene med vekst og nedgang i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2011 i fem forskjellige grupper av kommuner etter grad av sårbarhet i 2000.

	Gjennomsnittlig vekst	Andel med nedgang	Andel mer enn 12% nedgang	Andel mer enn 12% vekst
Mest sårbar	-1,6	54,7	17,4	8,1
Nest mest	3,2	41,9	4,7	15,1
Middels	3,5	30,2	0,0	11,6
Nest mest	6,1	19,8	0,0	19,8
Mest robust	7,4	16,5	0,0	23,5

I tabellen over har vi delt kommunene i Norge i fem grupper etter deres sårbarhet.

Gjennomsnittlig vekst er arbeidsplassveksten i næringslivet i kommunene fra 2000 til 2011 i prosent av samlet sysselsetting i 2000. De mest sårbare kommunene hadde en arbeidsplassnedgang som i snitt tilsvarte 1,6 prosent av samlet sysselsetting. Veksten øker med økende robusthet, og den femtedelen av kommunene som var mest robuste i 2000 hadde i gjennomsnitt en arbeidsplassvekst som tilsvarte 7,4 prosent av samlet sysselsetting.

Når vi ser på andelen av kommunene med nedgang i andre kolonne, ser vi at 54,7 prosent av de mest sårbare kommunene hadde nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, mens bare 16,5 prosent av de mest robuste kommunene hadde nedgang. *Det er dermed et ganske klart mønster at robuste kommuner har bedre næringslivsvekst enn sårbare.* Det er ikke nødvendigvis sårbarheten i seg selv som er årsaken til lav vekst. Mange sårbare kommuner er små og isolerte kommuner i distriktene, mens de fleste av de mest robuste kommunene er kommuner i sentrale strøk som ligger tett opp til storbyer. Mange av de mest robuste kommunene tilhører en kommunetype som har vært attraktiv som bosted, og som dermed har hatt sterk befolkningsvekst de siste ti årene. De sårbare kommunene er på sin side dominert av kommunetyper med lav bostedsattraktivitet. Befolkningsvekst gir en kraftig stimulans til næringslivsvekst, ettersom mange bedrifter opererer i et lokalt marked.

Når vi ser på andelen av kommuner med sterk nedgang i arbeidsplasser i næringslivet, blir bildet enda mer tydelig. Av de mest sårbare kommunene hadde 17,4 prosent en sterk nedgang, dvs at nedgangen i antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte mer enn 12 prosent av samlet sysselsetting i kommunen i 2000. Av de nest mest sårbare hadde 4,7 prosent sterk nedgang, mens ingen av de andre kommunegruppene hadde sterk nedgang. Sårbarhetsindeksen er dermed svært effektiv til å plukke ut kommuner med ”risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen”, som vi har brukt som vår definisjonen på sårbarhet. I absolutte tall var det 19 kommuner som hadde sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, og 15 av dem var i den mest sårbare gruppen.

Dermed vil sårbarhetsindeksen være ganske treffsikker for å identifisere den gruppen av kommuner som vil bli framtidige omstillingskommuner.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{ix}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Etableringsfrekvensen i Sogn har ligget under medianen av regionene i hele perioden fram til 2011. I 2011 var imidlertid etableringsfrekvensen lik medianen. Etableringsfrekvensen var 5,6 prosent dette året.

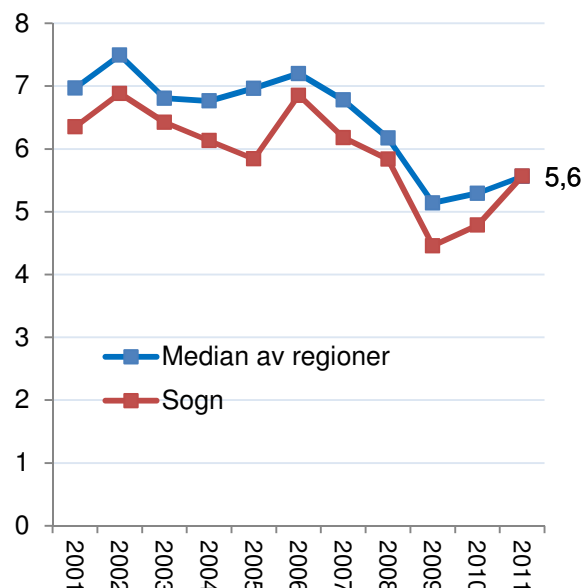
Etableringsindeksen for regioner

Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering; etableringsfrekvensen, den bransjejusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene.

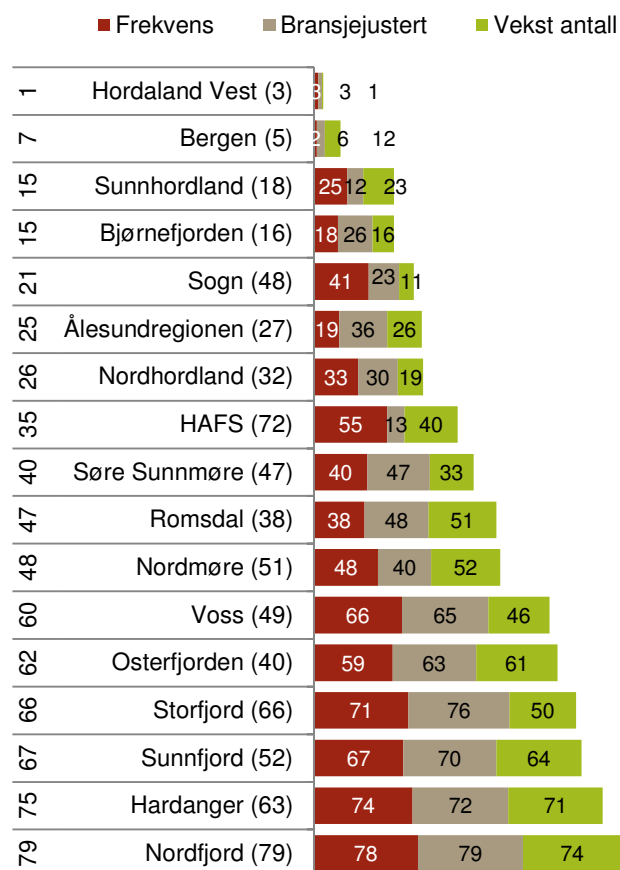
I figur 33 ser vi hvilken rangering Sogn har for de tre etableringsindikatorerne og for etableringsindeksen samlet.

Sogn ble nummer 21 av 83 regioner på etableringsindeksen i 2011. Dette er langt bedre enn regionen har prestert tidligere. Rangeringen for siste ti år samlet er nummer 48.

Sogn gjorde det bra for vekst og godt over middels for bransjejustert etableringsfrekvens i 2011, mens etableringsfrekvensen var middels. Når Sogn skårer langt bedre for bransjejustert etableringsfrekvens enn etableringsfrekvens, betyr dette at Sogn i utgangspunktet har en bransjestruktur som normalt gir få nyetableringer.

Figur 32: Etableringsfrekvensen i Sogn og medianen av regionene i Norge i perioden 2001-2011. Sogn inkluderer Høyanger i NæringsNM.

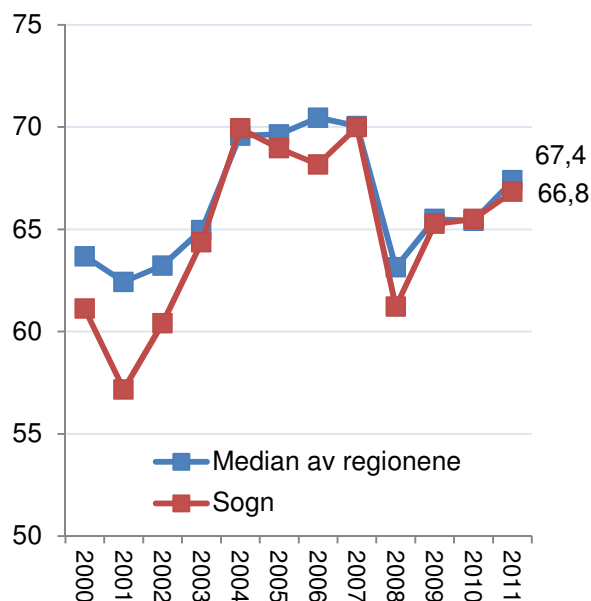
Figur 33: Etableringsindeksen for regionene, med rangeringsnummer for hver av indikatorerne. Rang for etableringsindeksen er vist helt til venstre. I parentes er rangeringen for etableringsindeksen siste ti år.

4.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene. I 2011 hadde 68,3 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Andel lønnsomme foretak i Sogn har vært nær middels eller under middels av regionene i alle årene siden 2000. I 2011 hadde 66,8 prosent av de regnskapspliktige foretakene i Sogn positivt resultat før skatt, mens middels av regionene var 67,4 prosent.

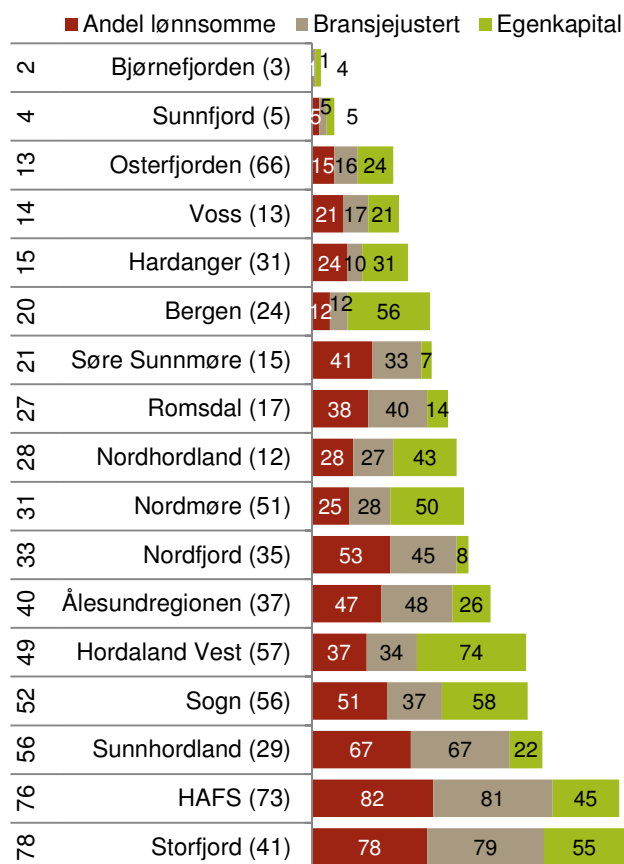
Figur 34: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Sogn sammenliknet med medianen av regionene i Norge i perioden 2000-2011.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

I figur 35 ser vi hvordan regionene gjør det på lønnsomhetsindeksen. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, den bransjejusterte andelen og andelen av foretak med positiv egenkapital.

Sogn er nummer 52 av 83 regioner på lønnsomhetsindeksen for 2011. Sogn gjorde det over middels for bransjejustert andel lønnsomme foretak, men under middels for andel lønnsomme foretak og andel foretak med positiv egenkapital. Over de siste ti årene er Sogn nummer 56.

Næringslivet i Sunnfjord er på side et av de mest lønnsomme i landet. Regionen ble rangert som nummer fire i 2011, og har hatt god lønnsomhet i en årrekke.

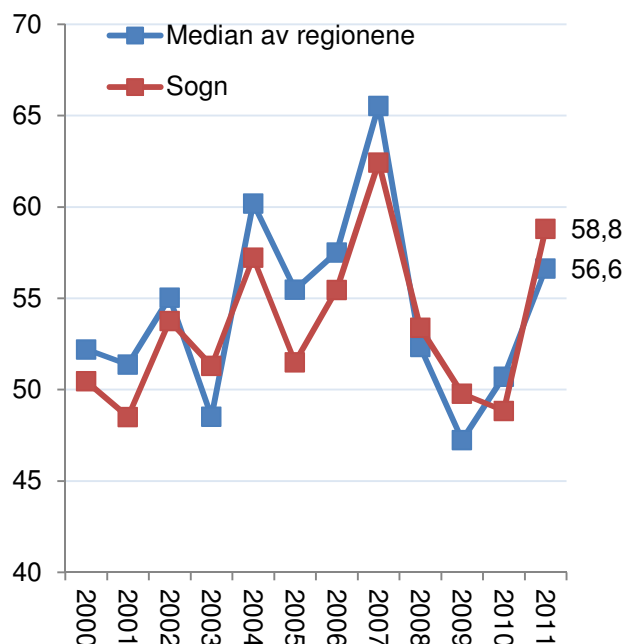
Figur 35: Lønnsomhetsindeksen for regioner. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorerne vises i figuren.

4.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, og det var en sterk økning i andel vekstforetak fra 2010 til 2011. I 2011 var det 57,2 prosent av foretakene i Norge som hadde vekst høyere enn prisstigningen.

Sogn har vekselvis ligget over og under middels av regionene i Norge. I 2010 var andelen vekstforetak i Sogn under middels, men i 2011 har andelen vekstforetak økt til godt over middels av regionene.

58,8 prosent av foretakene i Sogn hadde vekst i omsetningen høyere enn prisstigningen i 2011, mens middelverdien for regionene er 56,6 prosent.

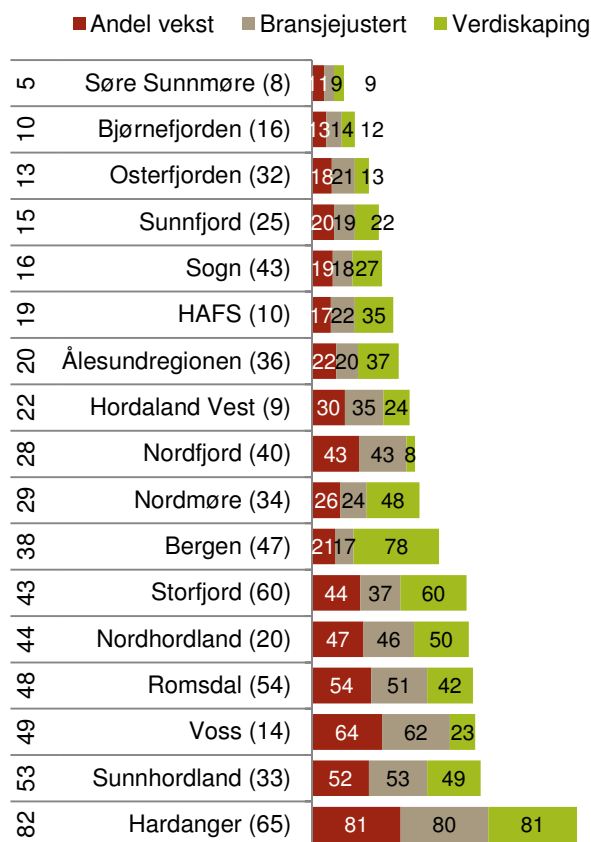
Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Sogn og medianen av regionene i Norge i perioden 2000-2011.

Vekstindeksen for regioner

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Sogn gjorde det godt på alle indikatorene i vekstindeksen i 2011, og havnet som nummer 16 av 83 regioner. Sogn gjorde det spesielt bra for andel vekstforetak, både før og etter bransjejustering.

Det er i hovedsak de siste årene Sogn har hatt god vekst, tidligere har veksten ikke vært like bra. Sogn blir derfor rangert som nummer 43 for siste ti år.

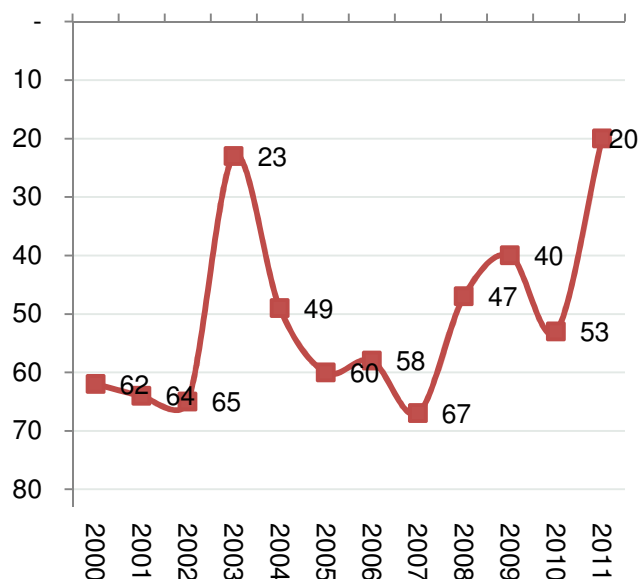
Figur 37: Vekstindeksen for regioner. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorerne vises i figuren.

4.4 NæringsNM for regioner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 38 viser plasseringen til Sogn i årene 2000-2011. I årets NæringsNM blir Sogn rangert som nummer 20. Dette er den beste plasseringen Sogn har hatt. I 2003 ble Sogn rangert som nummer 23, men hvis vi ser bort i fra dette året, så har Sogn blitt rangert fra nummer 40 til nummer 67 alle år. Årets plassering er en stor forbedring fra i fjor, da Sogn ble rangert som nummer 53.

Som vi så tidligere er det spesielt de gode plasseringene for vekst og nyetableringer som i år trekker opp.

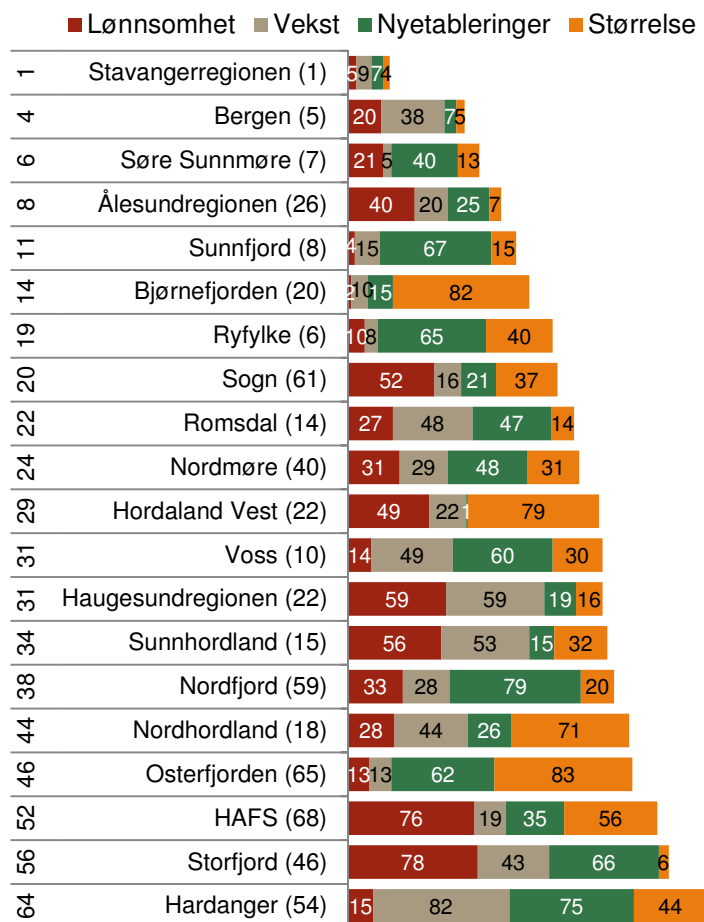
Figur 38: Rangeringen til Sogn i NæringsNM i perioden 2000-2011.

Regionene på Vestlandet

Regionene på Vestlandet gjorde det igjen sterkt i NæringsNM i 2011, i likhet med tidligere år. Stavangerregionen er på topp for både 2011 og siste ti år.

Sunnfjord er femte beste region på Vestlandet i 2011, og blir rangert som nummer åtte for siste ti år. Sunnfjord hadde spesielt god lønnsomhet, men er også høyt rangert for vekst og næringslivets størrelse.

Sogn er sjuende beste region på Vestlandet, og nummer 20 i landet i 2011. Sogn gjorde det spesielt bra for vekst og nyetableringer, men litt under middels for lønnsomhet.

Figur 39: NæringsNM for regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2011 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

4.5 NæringsNM for kommuner

Flere enkeltkommuner i Sogn og Fjordane gjør det bra i NæringsNM for 2011. Mange av disse er i tillegg blant de største kommunene i fylket, noe som er viktig for utviklingen i fylket generelt.

Sogndal tar en sterk 4. plass blant alle kommunene i landet i NæringsNM 2011. Sogndal er rangert godt over middels på alle indeksene. Kommunen har gjort det bra også tidligere, men det er kun i 2004 at Sogndal har hatt en tilsvarende god plassering. For siste ti år blir Sogndal rangert som nummer 64.

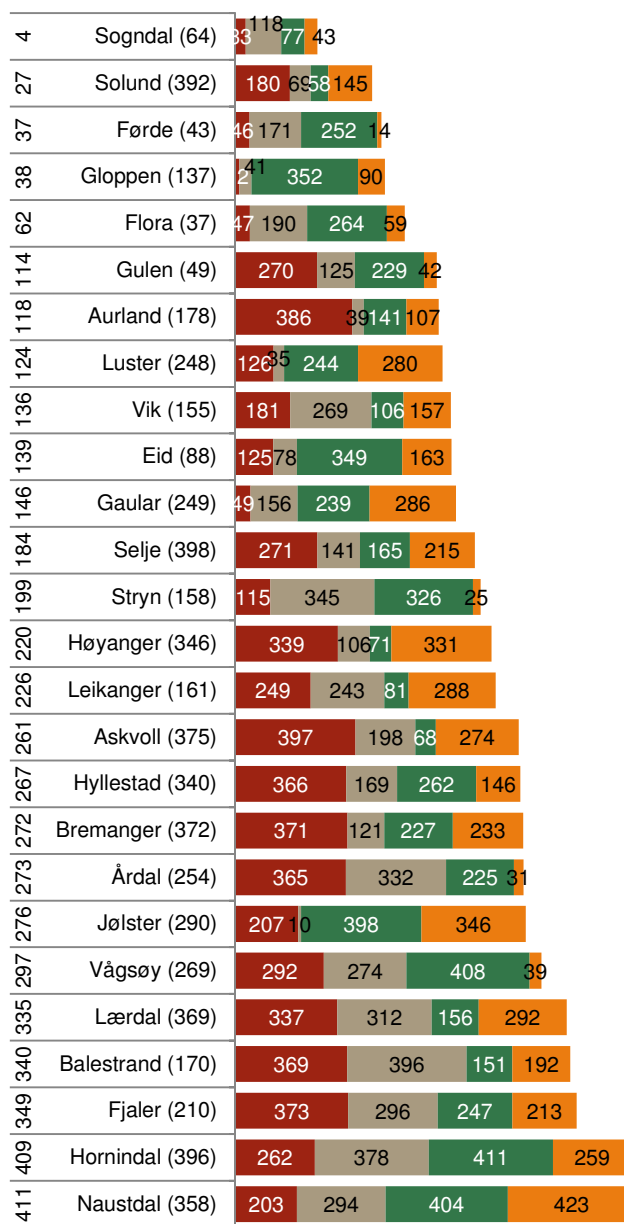
Aurland kommer på 118. plass i årets NæringsNM, mens Luster kommer på 124. plass og Vik på 136. plass. Aurland hadde god vekst, men lav lønnsomhet. Luster hadde også god vekst og samtidig over middels lønnsomhet. Vik skåret på sin side best på nyetableringer.

Leikanger gjorde det litt over middels, og kommer på plass nummer 226. Leikanger hadde bra med nyetableringer.

Årdal kommer på 273. plass, mens Lærdal kommer på 335. plass.

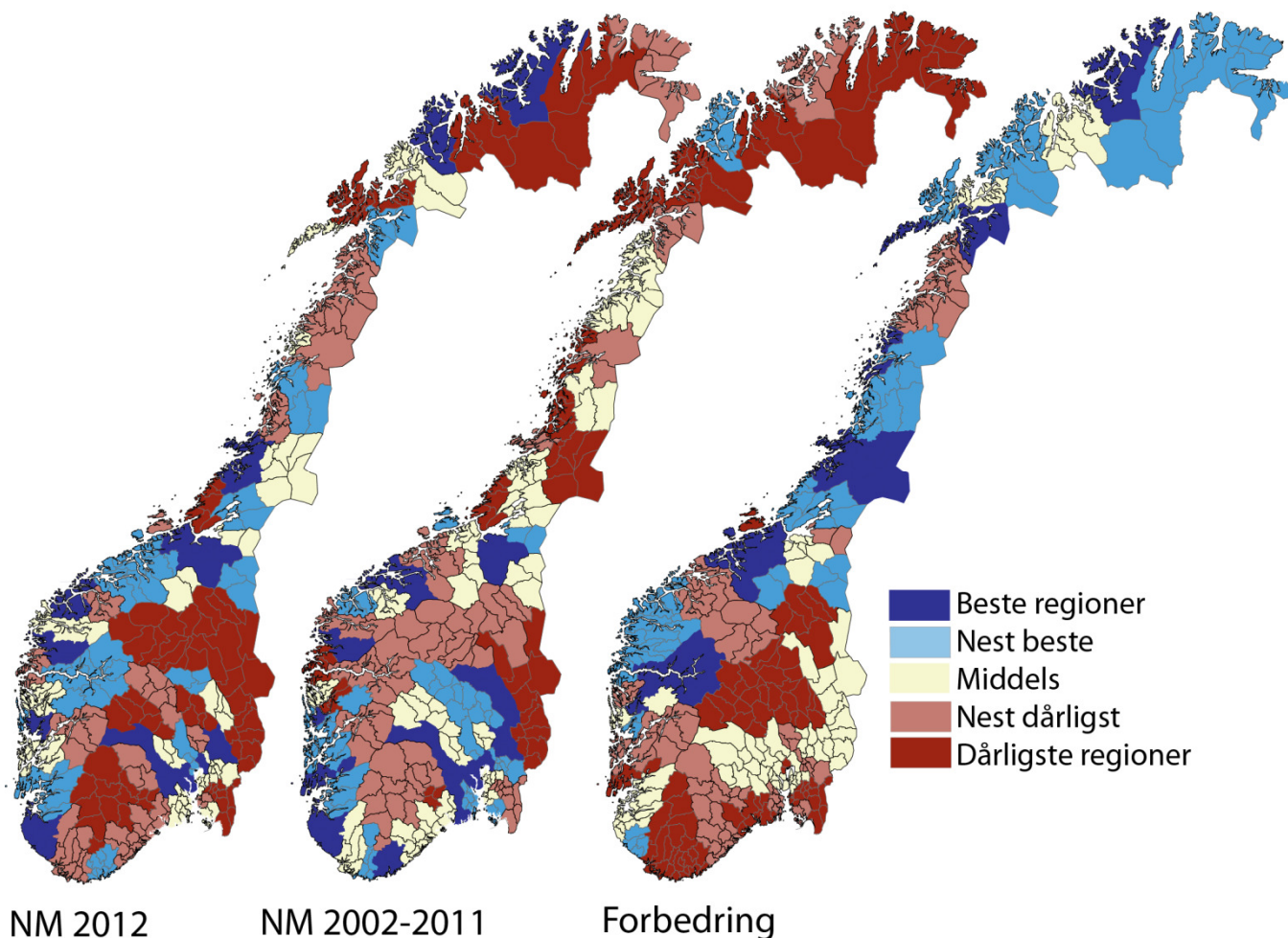
Svakest i regionen gjør Balestrand det, og kommer på 340. plass i årets NæringsNM. Svak lønnsomhet og vekst trekker årets plassering ned. Ettersom Balestrand er en liten kommune, svinger plasseringene mye fra år til år. I NæringsNM for 2010 kom Balestrand på en sterk 46. plass. For siste ti år er derfor Balestrand rangert over middels, som nummer 170.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetablering ■ Størrelse

Figur 40: Kommunene i Sogn og Fjordanes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 429 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

Kart med endringer i NæringsNM

Figur 41: Resultater i NæringsNM for regioner, først for det siste året, dernest for den foregående tiårsperioden og til slutt endringene fra tiårsperioden 2002-2011 til NæringsNM 2012. NæringsNM 2012 er basert på regnskapstall fra 2011.

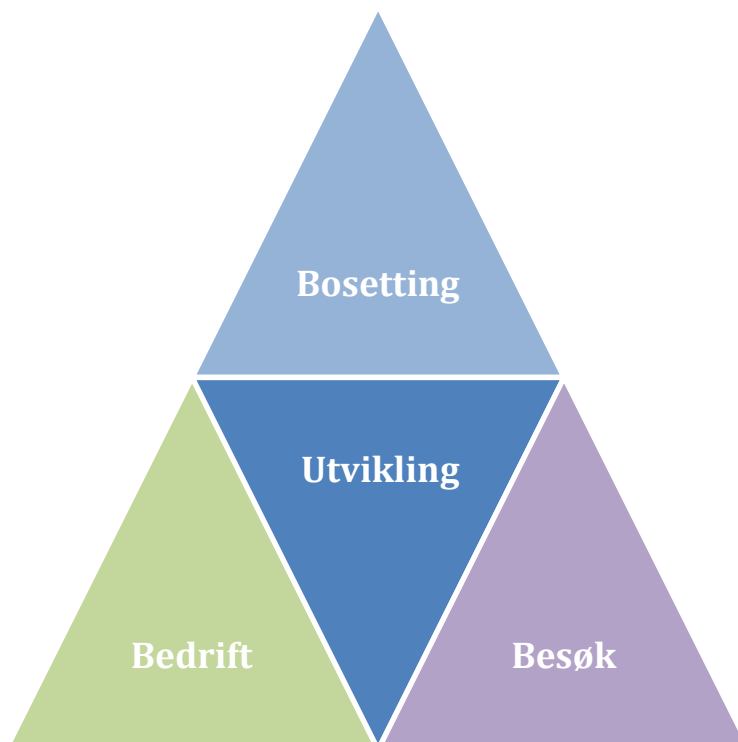
Kartet til venstre viser resultatene for NHOs NæringsNM for det siste året. Som vi ser er mange av de beste regionene lokalisert langs kysten, fra Rogaland og nordover.

I kartet i midten vises resultatene i NæringsNM for de ti årene forut for det siste året. I denne perioden er ikke dominansen fra Vestlandet like tydelig, da det var mange regioner på Østlandet som også var blant de beste. I denne tiårsperioden var resultatene fra Nord-Norge gjennomgående svake, med mange regioner fra Nord-Norge blant de som gjorde det svakest i NæringsNM.

I kartet til høyre vises endringen i regionenes resultater i NæringsNM fra perioden 2002-2011 til NæringsNM 2012. Da trer det fram et ganske klart mønster. Ingen av regionene på Østlandet har bedre resultater i siste NæringsNM enn i foregående tiårsperiode. De regionene som har forbedret seg mest i 2012 er alle fra Sogn og Fjordane eller de fem nordligste fylkene.

5. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitet har blitt et velbrukt begrep innenfor regional utvikling. Telemarksforsking introduserte Attraktivitetspyramiden i 2010 for å systematisere attraktivitetsbegrepet i en modell for å forklare steders vekst, og da spesielt befolkningsveksten. I Attraktivitetspyramiden skiller vi mellom tre typer attraktivitet: Attraktivitet for bedrifter, for besøk og for bosetting.

Noen steder er gunstige for produksjon av varer og tjenester som kan selges i et større marked. Dette kan være produksjon basert på naturlige forutsetninger, som landbruk, fiske eller gruvedrift. Industriproduksjon har tradisjonelt også blitt lokalisert til steder med bestemte naturlige forutsetninger, som for eksempel fossefall, gode havneforhold eller nærhet til råvarer. I dag er en del tjenester også omsatt i et større marked, det gjelder spesielt teknologiske tjenester. Attraktivitet for denne typen produksjon, som vi kaller attraktivitet for bedrifter, vil dermed være den historiske forklaringen til mange steders vekst.

Attraktivitet for besøk er den andre typen attraktivitet. På steder som tiltrekker seg mange besøkende vil det oppstå mange arbeidsplasser i næringer som kjennetegnes av at kundene må være personlig til

stede. Dette er bransjer som overnatting, servering og butikkhandel. I de siste årene har besøksnæringer som kultur, aktiviteter og underholdning vokst raskt.

Attraktivitet for bosetting er en type attraktivitet som har blitt viktig etter hvert som stadig flere pendler. Når en kan bo ett sted og arbeide et annet sted, oppstår muligheten til at noen steder kan trekke til seg innbyggere uten å ha vekst i arbeidsplasser. Attraktivitet som bosted blir også viktig for næringsutviklingen fordi næringslivet på slike steder vil ha lettere for å rekruttere kompetent arbeidskraft.

Det er kombinasjonen av de tre attraktivitetsdimensjonene som gir vekst på et sted. Steder som er attraktive langs alle de tre aksene, vil få høy vekst.

5.1 Bedriftsattraktivitet

Bedriftsattraktivitet er knyttet til basisnæringene, som kjennetegnes av at de produserer varer og tjenester til et større marked. I hovedsak selges slike varer og tjenester ut av regionen hvor produksjonen foregår.

Basisnæringene består av naturbaserte næringer, som fiske, landbruk, havbruk og bergverk, samt industri og teknologiske tjenester, som IT, telekom, og engineering.

Naturbaserte næringer og industri har hatt synkende antall arbeidsplasser i Norge de siste ti årene. Det gjelder også i resten av Europa. Årsaken er at produksjonen blir stadig mer rasjonell slik at samme produksjon kan drives med stadig færre ansatte.

Teknologiske tjenester er en næring i rask vekst når det gjelder antall ansatte.

I Norge er industrien fremdeles størst i antall arbeidsplasser. Det var 265 575 arbeidsplasser i industrien på slutten av 2011. De teknologiske tjenestene hadde på samme tidspunkt 141 384 arbeidsplasser. Naturbaserte næringer hadde 61 319 arbeidsplasser.

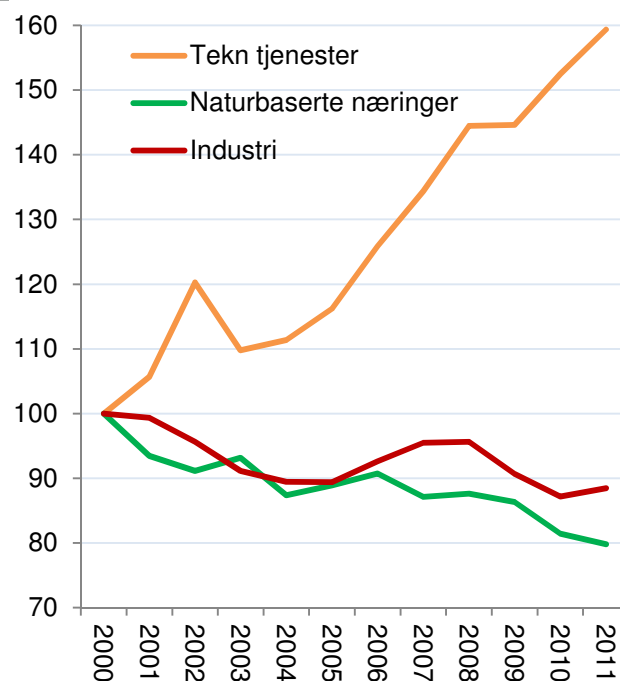
Den sterke veksten i teknologiske tjenester har gjort at basisnæringene har opprettholdt antall arbeidsplasser i Norge siden 2000. I 2011 var det også en liten økning.

5.2 Basisarbeidsplasser i Sogn

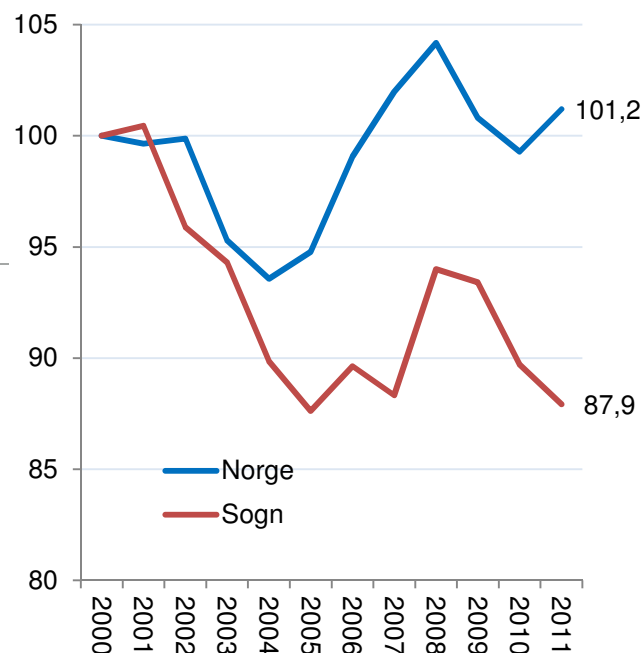
Antall arbeidsplasser i basisnæringene i Sogn har fulgt konjunktorene som vi har sett i Norge, men fallene har vært dypere og vekstperiodene svakere.

Antall arbeidsplasser i basisnæringene i Sogn har dermed falt med noe over 12 prosent fra 2000 til 2011.

I det siste året økte antall arbeidsplasser i basisnæringene i Norge, mens antall arbeidsplasser sank i Sogn.

Figur 42: Utvikling i de tre kategoriene av basisnæringer i Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at utviklingen i 2000=100.

Figur 43: Utviklingen i antall basisarbeidsplasser i Sogn og Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

5.3 Vekstimpulser fra basisnæringene regioner

Vi kan også se på utviklingen i basisnæringene regionvis. I tabellen under ser vi endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene på Vestlandet som andel av samlet sysselsetting i regionene.

Tabell 10: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene på Vestlandet i perioden 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Vekstimpuls er målt som endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting i regionen.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
2	Stavangerregionen	3,1	-0,2	-1,1	-0,1	0,3	3,3	1,9	1,2	-0,2	0,3	2,1	1,1
5	Hordaland Vest	0,4	0,7	-0,1	-0,2	0,6	0,6	1,2	-0,1	0,4	0,4	1,1	0,5
7	Bergen	0,9	0,1	-0,5	0,1	0,6	1,3	0,3	0,5	0,0	0,0	0,6	0,4
9	Søre Sunnmøre	-1,7	-0,9	-2,6	-0,9	1,0	1,9	1,0	0,7	0,3	0,1	-0,2	0,3
11	Ryfylke	-0,8	-0,8	0,7	-0,6	0,5	0,4	0,3	-0,5	-0,1	0,7	0,5	0,2
15	Haugesundregionen	0,5	0,2	-1,2	-0,3	0,5	1,5	1,0	0,4	-0,8	-0,3	0,2	0,1
16	Nordhordland	0,0	-0,1	-0,3	-0,6	0,2	1,4	1,6	1,2	0,5	-1,0	-1,3	0,1
17	Romsdal	0,7	-0,1	-2,1	-0,5	0,8	0,9	1,2	0,6	-1,1	-0,7	0,8	0,1
18	Ålesundregionen	-0,6	-0,7	-1,9	-0,3	0,1	0,3	0,8	-0,1	-0,3	0,1	0,6	0,1
23	Sunnhordland	0,1	-0,3	-1,4	-1,1	-0,4	2,5	1,1	0,7	-0,5	-1,4	0,2	0,0
37	Nordmøre	-1,3	-0,7	-0,4	-0,6	0,3	0,8	-0,1	0,6	-1,1	-0,9	0,4	-0,1
39	Voss	-1,6	-0,3	-0,2	-1,8	0,8	0,1	-0,3	0,6	-0,9	-0,6	0,5	-0,1
46	Sunnfjord	-0,8	0,2	-2,2	-2,4	1,5	0,7	0,1	-0,1	0,2	-1,5	0,4	-0,2
49	Sogn	0,1	-1,2	-0,4	-1,2	-0,6	0,5	-0,3	1,4	-0,1	-0,9	-0,4	-0,2
57	Dalane	0,9	-1,7	-0,2	-1,1	0,9	0,5	0,1	-1,1	-1,3	0,0	0,1	-0,3
60	HAFS	-0,5	-1,1	-0,6	-4,1	3,1	1,4	-1,2	0,2	-1,9	0,3	-0,5	-0,3
62	Bjørnefjorden	0,0	-0,2	0,6	0,3	-0,2	1,0	0,9	-0,1	-1,2	-1,1	-0,9	-0,3
75	Nordfjord	-1,5	-1,5	-0,7	-2,0	0,0	-1,3	1,2	-0,4	-0,7	-0,3	-0,7	-0,5
76	Hardanger	-1,7	0,0	-0,3	-1,0	-1,6	0,4	0,1	0,1	-1,4	-0,4	-0,7	-0,5
79	Osterfjorden	-1,3	-1,8	-1,1	0,3	-1,7	1,2	-0,1	-0,2	-0,7	-1,8	-0,2	-0,5
83	Storfjord	-1,3	-1,1	-2,5	0,3	-0,6	-0,6	0,9	-0,8	-3,6	0,6	-0,9	-0,8

Vi kan se at de fleste regionene på Vestlandet fikk vekstimpulser i årene 2006 og 2007, mens mange regioner fikk nedgang i årene 2003 og 2009. 2011 var et godt år for basisnæringene, og mange regioner på Vestlandet fikk vekst i basisnæringene igjen.

Sogn hadde et spesielt godt år i 2008, da veksten i basisnæringene tilsvarte 1,4 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Etter det har basisnæringene i Sogn hatt nedgang, og de tre siste årene har denne nedgangen tilsvart til sammen 2,3 prosent av samlet sysselsetting i regionen.

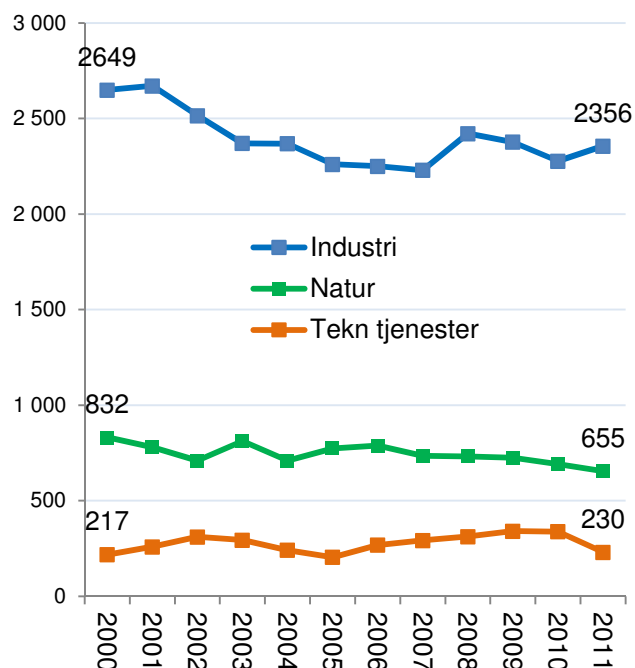
5.4 Basisnæringer spesifisert

Vi kan splitte opp basisnæringene i de tre kategoriene industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester for å se hvordan disse har utviklet seg i Sogn.

Industrien utgjør størsteparten av basisnæringene i Sogn. Det var 2 649 arbeidsplasser i industrien i 2000. Fram til 2011 sank antall arbeidsplasser til 2 356. Nedgangen var sterkest fra 2001 til 2007. Fra 2007 til 2011 har det vært vekst i antall industriarbeidsplasser i Sogn.

I de naturbaserte næringene var det 832 arbeidsplasser i 2000. I 2011 sank antall arbeidsplasser i de naturbaserte næringene til 655. Nedgangen i de naturbaserte næringene var større i prosent enn nedgangen i industrien.

Teknologiske tjenester hadde bare 217 arbeidsplasser i Sogn i 2000. I 2010 hadde antallet vokst til 338, men det var et brått fall i 2011 til 230. Det brå fallet skyldes nedgang i Årdal.

Figur 44: Antall arbeidsplasser i de tre kategoriene av basisnæringer i Sogn i perioden 2000-2011.

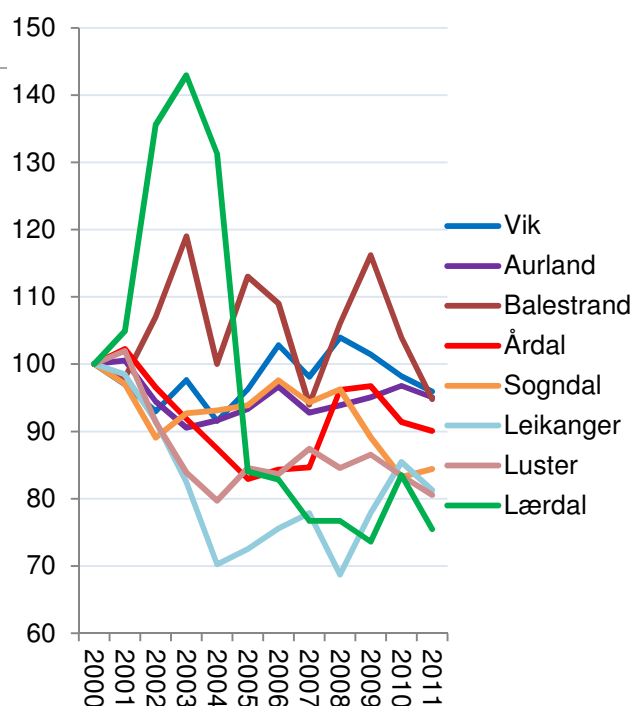
5.5 Basisnæringer i kommunene

I figur 45 ser vi utviklingen av antall arbeidsplasser i basisnæringene i kommunene i Sogn. Balestrand og Lærdal har hatt store svingninger, men det kommer mest av at det er få arbeidsplasser i basisnæringene i disse kommunene, slik at de prosentvise endringene blir store.

Alle kommunene i Sogn har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene, men i varierende grad.

Det er Årdal som har klart flest arbeidsplasser i basisnæringene i Sogn, og utviklingen der får mye å si for regiontallene. Årdal har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene på omtrent ti prosent fra 2000 til 2011.

Lærdal, Luster, Leikanger og Sogndal har hatt nedgang i basisnæringene på mellom 15 og 25 prosent siden 2000.

Figur 45: Utviklingen i basisnæringer i kommunene i Sogn, indekset slik at nivået i 2000=100.

5.6 Besøksattraktivitet

Besøksattraktivitet er knyttet til besøksnæringene, som kjennetegnes av at kundene må være fysisk tilstede. Kundene er derfor enten egne innbyggere, eller besøkende fra andre steder.

Besøksnæringene består av overnatting, servering, butikkhandel og ulike aktiviteter som kultur, underholdning, sport og andre aktiviteter. Her inngår også tjenester som frisører og drosjetransport.

Overnattingsnæringen har hatt en ganske sterk nedgang i antall arbeidsplasser i Norge siden 2000, til tross for at antall overnattingsdøgn har økt. Det viser at denne bransjen har hatt en produktivitetsvekst, på samme måte som industrien.

Antall arbeidsplasser i servering og butikkhandel har hatt sine konjunktursvingninger, men har økt litt mer enn resten av økonomien.

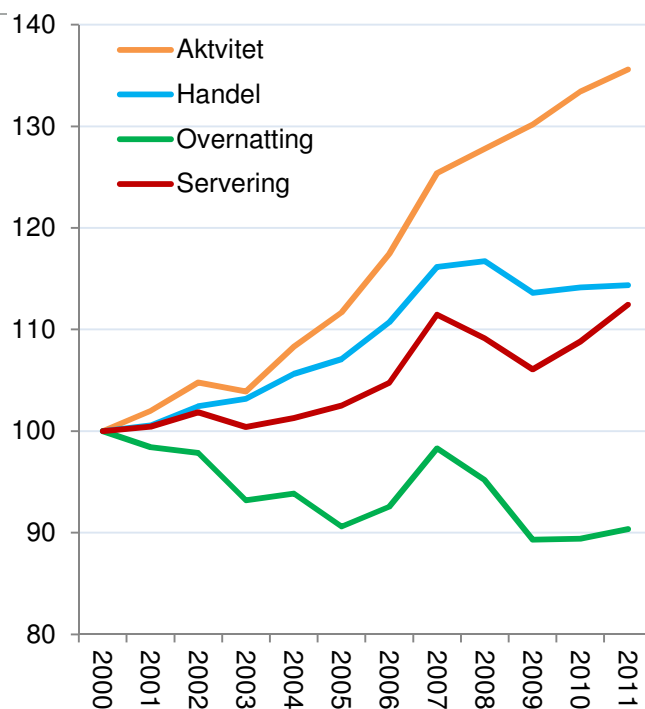
Antall arbeidsplasser innen aktiviteter har hatt klart sterkest vekst, og har nesten ikke blitt påvirket av økonomiske konjunkturer. Antall arbeidsplasser innenfor aktivitetsnæringene har økt med 35 prosent siden 2000.

5.7 Utviklingen i Sogn

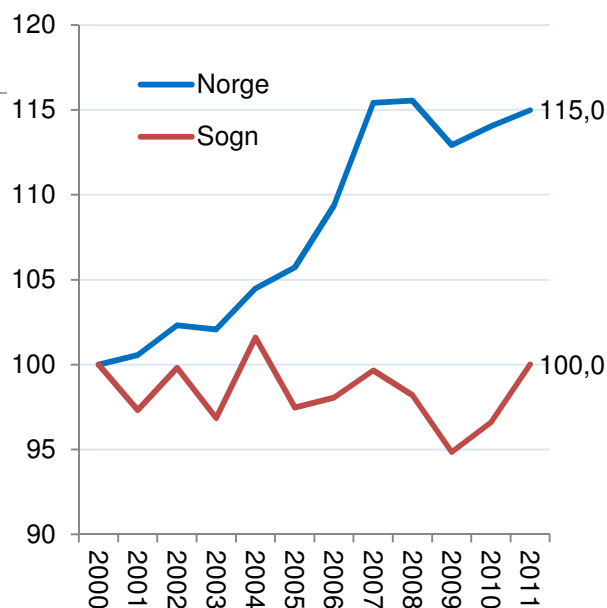
Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge har økt med 15 prosent fra 2000 til 2011. Besøksnæringene fikk en liten nedgang i 2009, ellers har det vært vekst hvert eneste år siden 2000.

Besøksnæringene i Sogn har gått litt opp og ned, men havnet på samme antall arbeidsplasser i 2011 som i 2000.

Veksten i Sogn har dermed vært 15 prosentpoeng lavere enn på landsbasis. Det er faktisk litt svakere enn utviklingen i basisnæringene, der veksten i Sogn var 14,3 prosentpoeng svakere enn veksten på landsbasis.

Figur 46: Utvikling i antall arbeidsplasser i de fire besøksnæringene i Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 47: Utviklingen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Sogn og Norge i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

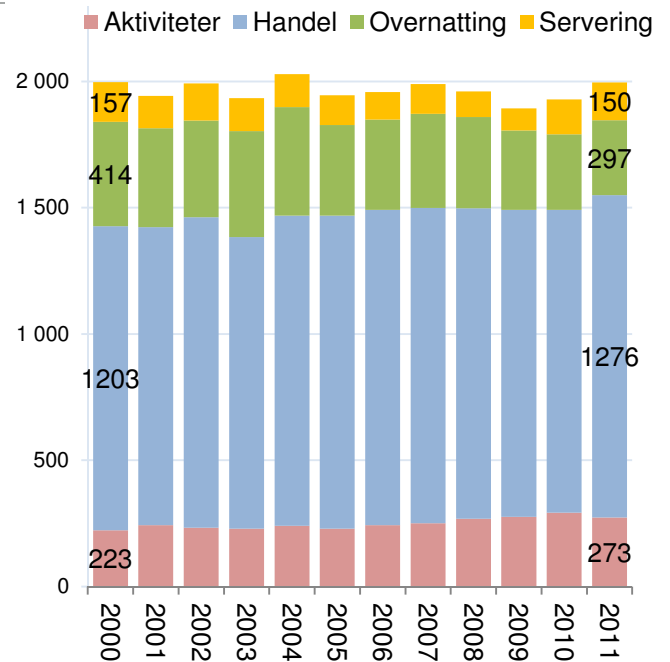
5.8 Besøksarbeidsplasser i Sogn

Handel er den klart største av besøksnæringene både på landsbasis og i Sogn. Det var 1 276 arbeidsplasser i butikkhandel i Sogn i 2011, en økning fra 1203 arbeidsplasser i 2000.

Sogn har hatt en økning i antall arbeidsplasser innenfor aktiviteter, fra 223 til 273 i samme periode.

Antall arbeidsplasser i overnatting har gått mye tilbake. I 2011 var det bare 297 arbeidsplasser innenfor overnatting i regionen. En stor nedgang fra 2000 da det var 414.

Serveringsnæringen har også hatt litt nedgang i Sogn, til tross for at denne næringen har hatt vekst på landsbasis. Det var 150 arbeidsplasser innenfor serveringsnæringene i Sogn på slutten av 2011.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Sogn i perioden 2000-2011.

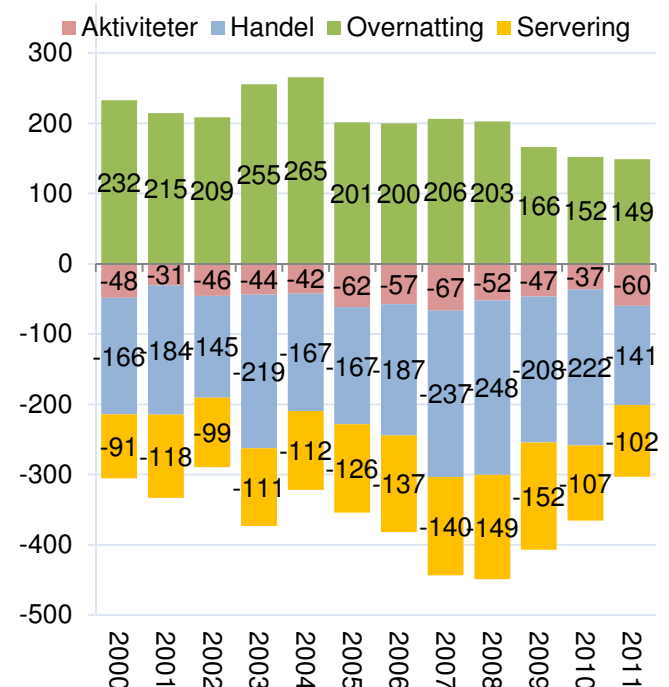
5.9 Overskudd i besøksnæringene

Mye av omsetningen til besøksnæringene er til egne innbyggere. Befolkningen handler i de lokale butikkene og benytter seg av serverings- og aktivitets-tilbudene på stedet.

Det er derfor interessant å se på hvor store besøksnæringene er, relativt til antall innbyggere. Det kan vi gjøre gjennom å ta antall arbeidsplasser og trekke fra det antallet som skyldes egne innbyggere. Da bruker vi de nasjonale tallene til å beregne gjennomsnittlig antall arbeidsplasser i forhold til innbyggertallet. Vi får da et mål på om besøksnæringene er unormalt høye eller lave sammenliknet med innbyggertallet. Steder som har overskudd av besøksnæring tiltrekker personer som bor andre steder, men benytter seg av tilbudet på stedet. Steder som har underskudd i besøksnæring opplever lekkasje, der innbyggerne på stedet handler og benytter seg av tilbud andre steder.

Overskuddet i besøksnæringene i Sogn er vist i figur 49.

Sogn har flere ansatte innen overnatting enn folketallet tilsier. Det viser at det er en del turisme i regionen. Likevel er det lekkasje for handel, servering og aktiviteter. Trolig er det mye lekkasje til Førde, som har et stort overskudd i handel. Lekkasjen har imidlertid blitt en del mindre de siste tre årene.

Figur 49: Overskudd i besøksnæringene i Sogn i perioden 2000-2011.

5.10 Vekstimpulser fra besøksnæringene

Vi kan også se på utviklingen i besøksnæringene regionvis. I tabellen under ser vi endring i overskudd eller underskudd av antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene på Vestlandet, målt som andel av samlet sysselsetting i regionene.

Tabell 11: Besøksoverskudd som andel av samlet sysselsetting i regionene på Vestlandet i perioden 2001-2011, samt progressivt gjennomsnitt. Regionene er rangert etter progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prog. snitt
9	Voss	-0,44	1,51	0,27	-0,85	-0,17	0,17	-0,04	0,76	0,35	0,42	-0,12	0,2
15	Hardanger	-0,12	-0,13	0,27	0,60	-0,68	-0,10	0,63	-0,16	-0,26	0,16	0,45	0,1
17	HAFS	0,32	0,38	0,15	0,07	-0,58	-0,39	-0,30	0,97	0,48	0,02	-0,02	0,1
18	Storfjord	0,21	0,03	-0,59	-0,03	0,13	0,36	-1,14	0,66	0,56	0,13	0,06	0,1
20	Dalane	-0,24	-0,29	-0,35	0,70	0,12	-0,92	-0,03	1,39	0,28	-0,44	0,02	0,1
23	Nordmøre	-0,03	0,16	-0,14	0,24	-0,06	0,46	0,14	0,04	0,42	-0,27	-0,06	0,1
27	Søre Sunnmøre	-0,26	-0,09	0,15	-0,16	0,27	0,14	0,65	0,07	-0,20	0,25	-0,29	0,1
31	Ålesundregionen	-0,54	-0,01	0,00	0,29	-0,05	-0,17	0,26	0,47	0,19	-0,18	-0,09	0,1
32	Nordfjord	-0,06	-0,04	-0,15	0,56	-0,17	-0,57	-0,16	-0,06	-0,13	0,11	0,69	0,1
33	Sunnfjord	-0,02	-0,24	0,13	0,29	-0,04	0,00	1,38	-0,24	-0,30	0,04	-0,20	0,1
40	Haugesundregionen	-0,26	0,06	-0,03	-0,11	0,08	0,04	0,57	-0,22	-0,11	0,12	-0,02	0,0
43	Bergen	0,39	-0,07	-0,14	0,26	0,05	-0,04	0,10	0,11	-0,26	0,17	0,00	0,0
46	Sunnhordland	-0,45	0,19	0,18	0,00	-0,27	-0,17	-0,03	0,56	0,12	-0,03	-0,23	0,0
50	Sogn	-0,32	0,26	-0,26	0,44	-0,69	-0,20	-0,39	-0,06	0,04	0,18	0,40	0,0
51	Stavangerregionen	-0,17	-0,28	-0,15	0,03	0,23	0,04	0,06	0,16	-0,13	-0,06	-0,03	0,0
54	Romsdal	-0,47	0,02	0,52	-0,09	-0,13	0,11	-0,04	-0,13	0,57	0,37	-0,74	0,0
59	Hordaland Vest	0,35	-0,29	-0,06	0,58	0,17	-0,47	-0,45	-0,14	0,36	0,12	-0,20	0,0
68	Osterfjorden	0,56	-1,34	0,40	-0,23	-0,33	-0,33	-0,77	0,23	0,20	-0,36	0,50	-0,1
70	Ryfylke	0,81	0,14	0,15	-0,28	-0,36	0,34	-0,55	0,36	0,27	-0,07	-0,48	-0,1
71	Nordhordland	-0,61	0,54	0,03	-0,24	-0,06	-0,41	-0,24	-0,24	0,57	-0,05	-0,33	-0,1
79	Bjørnefjorden	0,57	-0,10	0,07	-0,10	0,04	0,05	0,46	-0,52	-0,24	-0,57	-0,08	-0,2

Voss er den regionen som har lyktes best av regionene på Vestlandet når det gjelder å øke sitt besøksoverskudd de siste årene. Likevel er det åtte regioner i landet som har hatt bedre utvikling, ettersom Voss har fått rangeringsnummer 9.

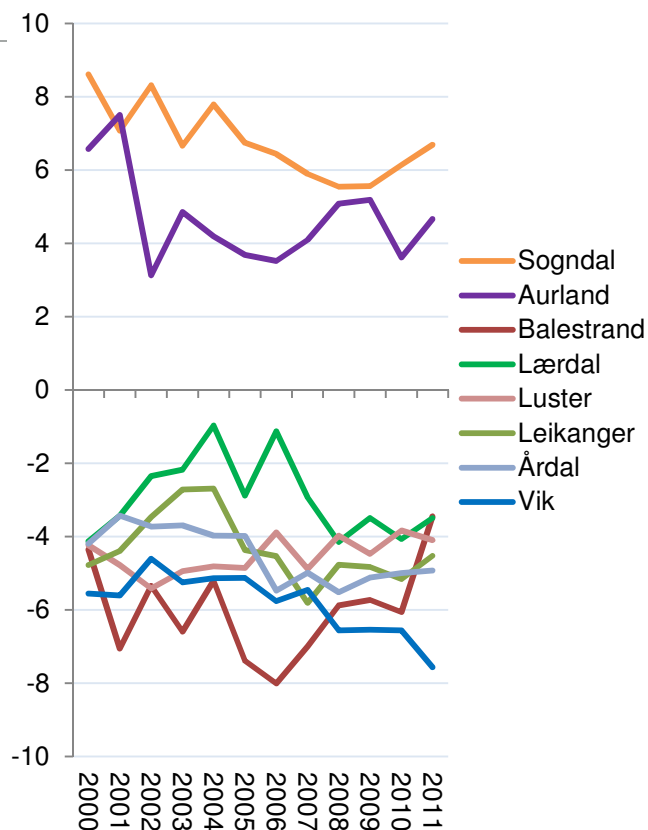
Sogn har hatt en del år med negative vekstimpulser som følge av at underskuddet i besøksnæringene har økt. Det som er positivt er at det har vært minkende besøksunderskudd de siste tre årene. Dermed har besøksnæringene bidratt positivt til vekst i Sogn de siste tre årene. Som vi så på forrige side, er det innen handel og servering denne veksten har kommet de siste to årene.

5.11 Besøksoverskudd i kommunene

Selv om Sogn ikke er en utpreget besøksregion, ettersom det er et samlet underskudd i besøksnæringene, er det to utpregede besøkskommuner i regionen. Både Sogndal og Aurland har forholdsvis store besøksoverskudd.

Felles for både Sogndal og Aurland er at besøksoverskuddet var høyere i 2000 enn i 2011. Men begge økte sine besøksoverskudd i 2011.

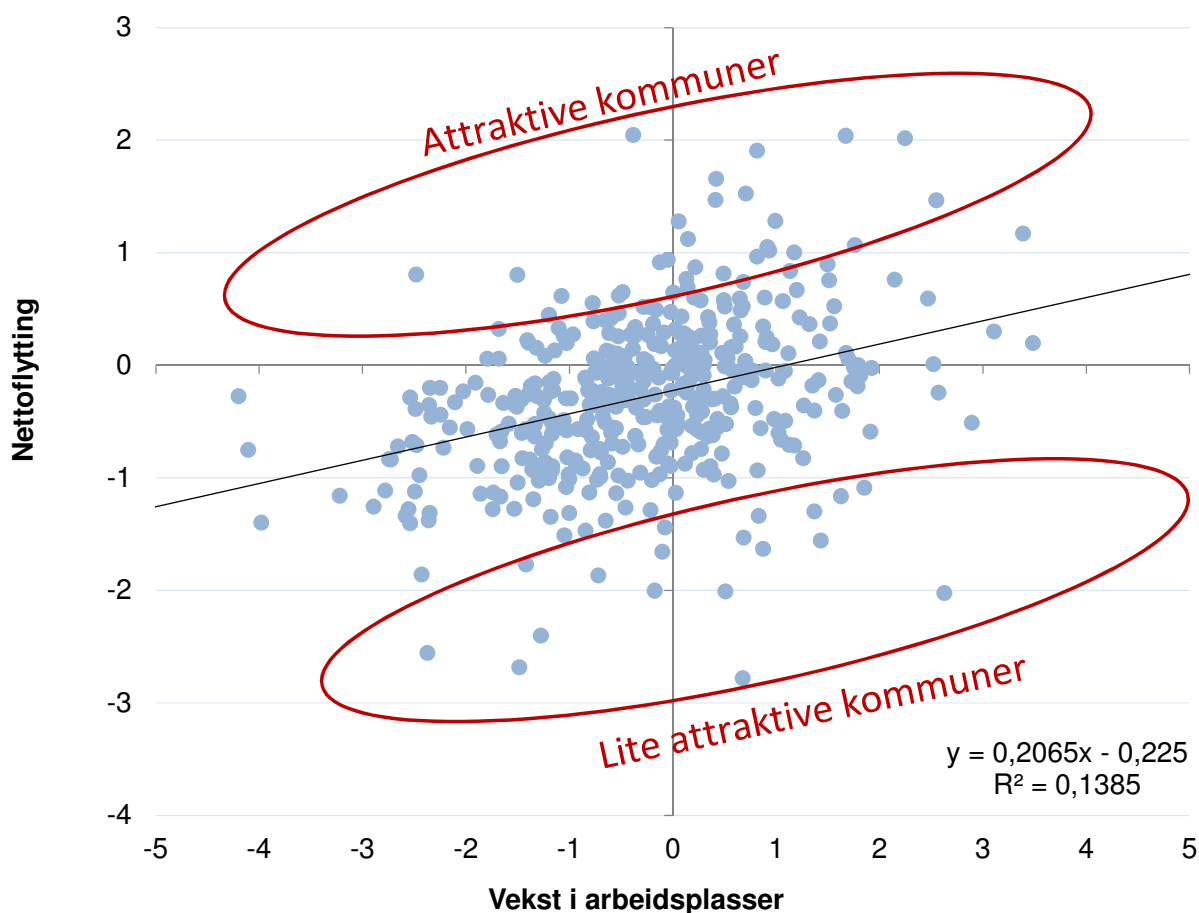
De andre kommunene i Sogn har ganske store besøksunderskudd. En del av besøksunderskuddet i disse kommunene kan skyldes at de bruker region-senteret Sogndal, spesielt når det gjelder handel.

Figur 50: Besøksoverskudd som andel av samlet sysselsetting i kommunene i Sogn i perioden 2000-2011.

5.12 Bostedsattraktivitet - Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret er en modell som Telemarksforskning har utviklet for å analysere om flyttebalansen til et sted skyldes arbeidsplassvekst eller om flyttingen er forårsaket av stedets bostedsattraktivitet. Dette spørsmålet er interessant, fordi det peker på to ulike strategier for vekst: Næringsutvikling eller attraktivitetsutvikling, som er grunnleggende forskjellige.

Figur 51: Illustrasjon av Attraktivitetsbarometeret. Figuren viser kommunenes årlige nettoflytting og kommunenes årlige vekst i arbeidsplasser i treårsperioden 2009-2011.

Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom steders nettoflytting og arbeidsplassvekst. Denne sammenhengen er vist med den svarte streken i diagrammet. Det er en positiv sammenheng, slik at om en kommune har vekst i antall arbeidsplasser i en periode, vil det være en høyere sannsynlighet for at kommunen får netto innflytting. Mange kommuner har imidlertid en mye høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det betyr at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som har ført til denne nettoutflyttingen. Dette tilskriver vi kommunes bostedsattraktivitet. Tilsvarende er det kommuner som har mye høyere fraflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette vil da bety at kommunen har manglende attraktivitet som bosted. Attraktivitetsbarometeret måler kommunenes attraktivitet som differansen mellom den faktiske nettoflyttingen og den statistisk forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten, den svarte streken i figuren.

5.13 Bostedsattraktivitet i Sogn

I figur 52 har vi vist hvordan den relative nettoflyttingen og arbeidsplassveksten i de 83 regionene har variert i de ni siste treårsperiodene. Sogns plassering i disse periodene er markert med de røde prikkene.

Sogn har vært plassert godt til venstre i alle periodene. Det viser at regionen har hatt en svakere arbeidsplassutvikling enn middels i alle periodene. Enkelte perioder har regionen sogar vært blant de med størst arbeidsplassnedgang.

Nettoflyttingen til Sogn var nær forventet verdi i alle periodene. Noen år over, mens andre år under forventningslinjen.

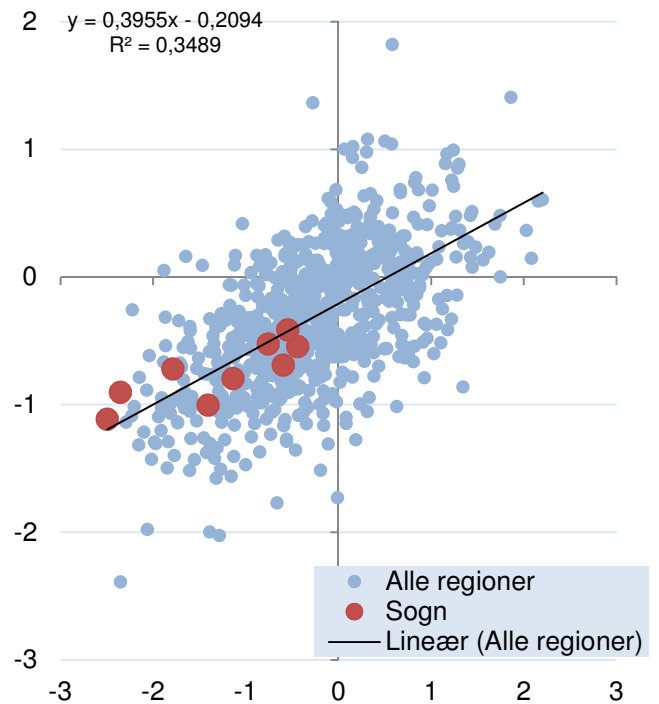
Det betyr at den relativt svake nettoflyttingen til Sogn er fullt forklart gjennom svak arbeidsplassvekst. Regionen har middels bostedsattraktivitet.

5.14 Bostedsattraktivitet i kommunene

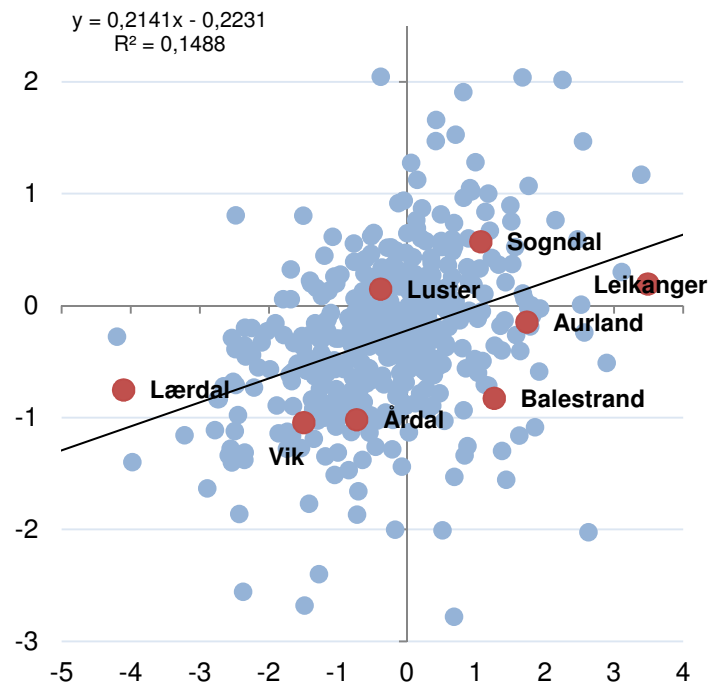
Vi kan også måle bostedsattraktiviteten til kommunene i Sogn. I figur 53 ser vi situasjonen i den siste treårsperioden vi har tall for.

Ingen av kommunene i Sogn ligger langt fra forventningslinjen. Sogndal, Luster og Lærdal har hatt bedre flyttebalanse enn forventet. Det indikerer at de har høyere bostedsattraktivitet enn middels av norske kommuner. Situasjonen i Sogndal er naturligvis mye bedre enn for Lærdal, fordi Sogndal både har hatt god arbeidsplassvekst og god bostedsattraktivitet. Lærdal har hatt svært dårlig arbeidsplassutvikling, og den gode attraktiviteten bidrar da til å minske utflyttingen.

De andre kommunene i Sogn har hatt svakere flyttetall enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det indikerer at bostedsattraktiviteten har vært under middels, og bidratt til å øke utflyttingen. Leikanger har likevel hatt høyere innflytting enn gjennomsnittet for Norge, men da fordi kommunen har hatt en sterk arbeidsplassvekst.

Figur 52: Sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst for regionene i de ni siste treårsperiodene. Sogn er markert i rødt, her inkludert Høyanger.

Figur 53: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Sogn i perioden 2008-2011.

5.15 Sogns profil

Vi kan bruke Attraktivitetspyramiden til å beskrive profilen til en region. Vi ser da ikke på utviklingen, men på nivået til basis- og besøksnæringene. Dette måler vi som bedrifts- og besøksnæringenes andel av samlet sysselsetting i regionen. Samtidig ser vi på andel av de sysselsatte som pendler, slik at vi får et mål på regionen er en bostedsregion eller arbeidsregion.

Sogn er rangert som nummer 14 av 83 regioner i landet med hensyn til basisnæringenes andel av samlet sysselsetting i regionen. Sogn kan dermed karakteriseres som en bedriftsregion, der bosettingen først og fremst er basert på produksjon i basisnæringene. Selv om basisnæringene har gått tilbake i Sogn, har nedgangen vært større i mange andre regioner. Derfor har rangeringen med hensyn til basisnæringenes andel økt.

Sogn er rangert som nummer 59 når det gjelder besøksnæringene. Sogn er dermed ikke en besøksregion, da nivået av besøksnæringene er lavere enn middels av norske regioner. Sogn var rangert som nummer 41 for besøksnæringer i 2000. Sogn har altså utviklet seg ganske dårlig med hensyn til besøksnæringene i forhold til mange andre regioner.

Sogn er i liten grad en bostedsregion, ettersom det er lite pendling ut av regionen. Det er imidlertid flere som bor i Sogn og pendler ut i dag enn i 2000, så Sogn rykker oppover som bostedsregion.

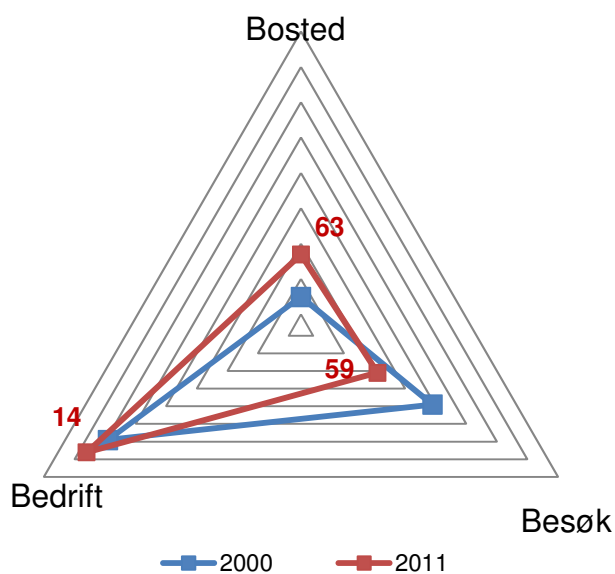
I figur 55 ser vi hvordan andelen av sysselsettingen i Sogn fordeler seg på basisnæringer, besøksnæringer, anna privat virksomhet samt de offentlige sektorene, og til slutt pendling ut av regionen.

Her ser vi at basisnæringene i regionen utgjør 22,6 prosent av samlet sysselsetting. Det er en del over middels av norske regioner. Som vi så i figur 54 ble Sogn rangert som nummer 14 av 83 regioner for konsentrasjon av basisnæringer.

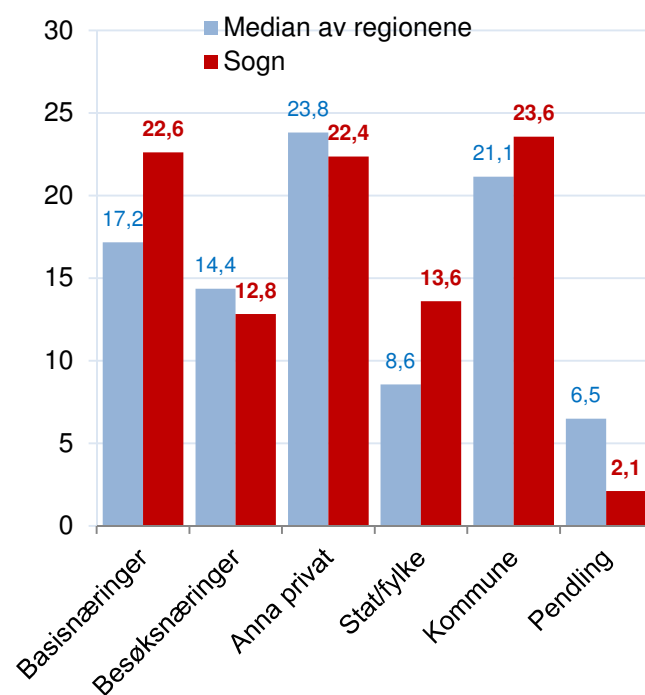
Sogn har lavere andeler enn middels i besøksnæringer og øvrig privat virksomhet.

Sogn har en høy andel sysselsetting i statlig og fylkeskommunal virksomhet i regionen. Samtidig er andelen kommunalt ansatte høy. Sogn drar dermed nytte av å ha mange offentlige ansatte.

Andelen som pendler ut av Sogn er 2,1 prosent. De fleste regionene har utpendling, derfor ligger middelverdien på 6,5 prosent.

Figur 54: Rangeringen til Sogn i forhold til de 83 regionene med hensyn til nivået til bedrifts- og besøksnæringene, samt andelen som pendler ut.

Figur 55: Andel av samlet sysselsetting i Sogn, sammenliknet med middelverdier (median) av regionene.

5.16 Kommuneprofiler

Kommunene kan også beskrives med samme profiler som vi anvendte på regionen Sogn på forrige side. Kommunene i regionen har hver for seg ganske ulike profiler, som kan være annerledes enn profilen til Sogn. Vi har delt opp de åtte kommunene i regionen i to figurer.

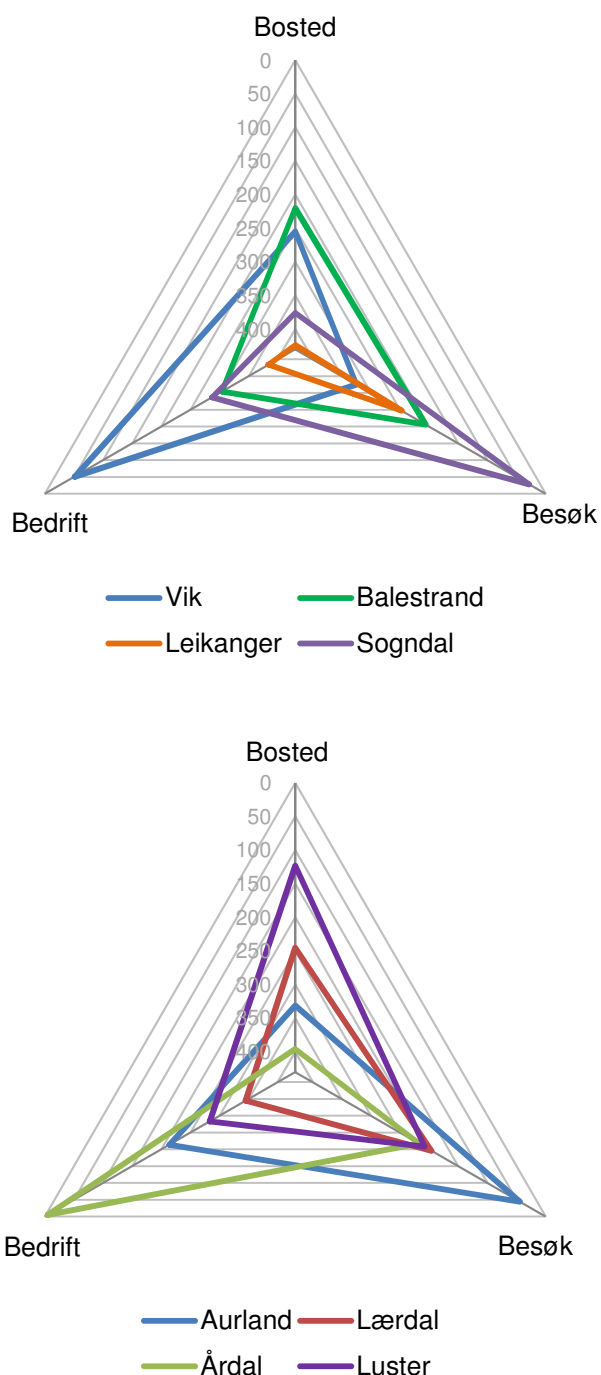
Årdal og Vik er utpregede bedriftskommuner. Årdal er rangert på femteplass når det gjelder konsentrasjon av basisnæringene blant alle kommunene i landet. Vik er rangert som nummer 51. De andre kommunene i Sogn er rangert under middels for basisnæringer. Det er altså først og fremst Årdal som drar opp andelen basisnæringer i regionen, slik at den samlet sett framstår som en bedriftsregion.

Sogndal og Aurland er utpregede besøkskommuner. Sogndal er rangert som nummer 17 når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer, mens Aurland er rangert som nummer 26. Lærdal, Luster og Balestrand er rangert noe over middels av norske kommuner for besøk.

Luster er rangert som nummer 133 når det gjelder netto utpendling som andel av samlet sysselsetting. Det er ikke spesielt høyt, og ikke nok til å karakterisere Luster som en typisk bostedskommune. Luster, Balestrand og Lærdal må karakteriseres som allroundere.

Leikanger får en svært spesiell profil ved å tilsynelatende mangle alle de tre attraktivitetsdimensjonene. Normalt vil alle steder ha enten en eller to attraktivitetstyper som dominerer, eller ha litt av alle tre. Dette kommer av at det er lokalisert mange statlige og fylkeskommunale arbeidsplasser i kommunen. Kanskje skulle vi hatt en fjerde attraktivitetsdimensjon – politisk attraktivitet – for slike spesialtilfeller. Leikanger er imidlertid det mest ekstreme tilfelle av denne sjeldne typen kommuner i Norge.

Det å ha kommuner med ulik profil i en region er antakelig en styrke. Det betyr imidlertid at en må ha en regional utviklingsstrategi som tar hensyn til dette. En strategi er å forsøke å styrke kommunene der de er gode fra før. Ulempen med denne strategien er at det vil øke de enkelte kommunenes sårbarhet, men det kan hende at det likevel er hensiktsmessig for regionen samlet sett.

Figur 56: Rangeringen til kommunene i Sogn i forhold til de 429 kommunene i landet med hensyn til nivået til bedrifts- og besøksnæringene, samt andelen som pendler ut.

5.17 Oppsummering av utviklingstrekk

I figur 57 og 58 viser vi utviklingen i antall arbeidsplasser i Sogn for de ulike kategoriene. I figur 57 er utviklingen indeksert slik at vi ser utviklingen i antall arbeidsplasser i forhold til hverandre, mens i figur 58 har vi trukket fra veksten på landsbasis, slik at vi ser utviklingen relativt til resten av landet.

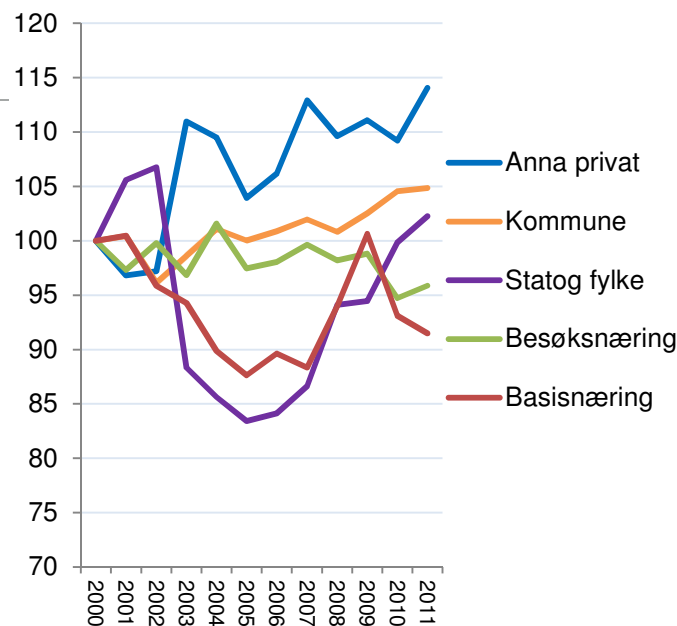
Basisnæringene har hatt størst tilbakegang i prosent, som vi ser i figur 57. Besøksnæringene har også gått tilbake fra 2000 til 2011, men mindre enn basisnæringene i prosent. Når vi sammenlikner utviklingen i Sogn mot utviklingen på landsbasis i figur 58, er det besøksnæringene som har sviktet mest. Det er fordi besøksnæringene har vokst med 15 prosent på landsbasis, mens basisnæringene bare har vokst med 1,4 prosent siden 2000. Det er dermed besøksnæringene som har hatt den svakest utviklingen i Sogn når vi sammenlikner med utviklingen andre steder.

Sogn har også hatt en vekst i kommunesektoren, som vi ser av figur 57. Veksten i kommunesektoren i Sogn er imidlertid svakere enn veksten på landsbasis, som vi ser av figur 58. Det skyldes antakelig at befolkningsveksten i regionen har vært lav, og da vil arbeidskraftbehovene og budsjettene i kommunene øke mindre.

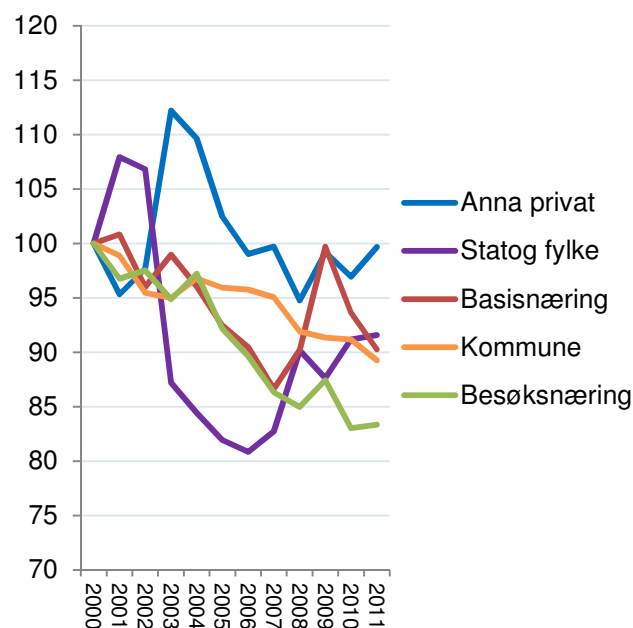
Antall arbeidsplasser i stat og fylke har variert en del i perioden, mest som følge av variasjoner i Leikanger, men har økt litt fra 2000 til 2011. På landsbasis har antall arbeidsplasser i stat og fylke økt med nesten 12 prosent.

Anna privat virksomhet, dvs. privat næringsliv som ikke er definert som besøks- eller basisnæringer, har økt med 14,1 prosent i Sogn fra 2000 til 2011. På landsbasis var økningen i samme periode 14,4.

Dermed kan vi konkludere med at den svake befolkningsveksten i Sogn skyldes svak utvikling i basis- og besøksnæringene. Sogn har dermed hatt problemer med bedriftsattraktivitet og besøksattraktivitet det siste tiåret, og det har rammet befolkningsveksten. Sogn er middels attraktiv som bosted, så bostedsattraktiviteten har dermed ikke bidratt verken positivt eller negativt.

Figur 57: Utvikling i antall arbeidsplasser i Sogn, indeksert slik at nivået i 2000= 100.

Figur 58: Utvikling i antall arbeidsplasser i Sogn relativt til utviklingen på landsbasis, indeksert slik at nivået i 2000= 100.

6. Regional vekstkraft

Befolkningsframskrivningene til SSB viser hvordan ulike nasjonale forutsetninger vil påvirke befolkningsutviklingen regionalt, når historiske flyttemønstre framskrives. Hensikten i dette kapitlet er å se hvordan utviklingen i en kommune, region eller fylke vil påvirkes dersom en lykkes i å forsterke arbeidsplassveksten eller å forbedre bostedsattraktiviteten. Vi er dermed ute etter å se på hvilket rom det er for den enkelte kommune, region eller fylke til å påvirke egen utvikling. I dette kapitlet er Høyanger inkludert i regionen Sogn.

Basisalternativet

Vi ønsker å lage ulike scenarier for framtidig utvikling, basert på om den regionen vi studerer lykkes eller mislykkes med sin næringsutvikling, attraktivitetsutvikling eller begge deler. Vi må da ha et basisscenario som de ulike scenariene relateres til.

Basisscenariet er bygd opp i tre trinn:

Først tar vi hensyn til at de ulike regionene har forskjellig alders- og kjønnsfordeling, og at fruktbarheten er forskjellig. Dette viser hvilken naturlig befolkningsvekst som de ulike regionene vil få. Data for dette kan vi hente direkte fra SSBs befolkningsframskrivninger der de har et alternativ som heter «ingen flytting».

Dernest må vi gjøre forutsetninger om nivået til nettoinnvandringen til Norge. Dette henter vi også fra SSBs middelalternativ MMMM.

Til slutt må vi gjøre noen antakelser om det relative flyttemønsteret mellom de ulike regionene. Da forutsetter vi at hver enkelt region vil ha samme bostedsattraktivitet i framtiden som gjennomsnittet mellom 2001 og 2011, og at hver enkelt region får en arbeidsplassvekst som gjennomsnittet i Norge.

Gjennom disse tre leddene får vi et basisscenario for alle kommuner, regioner og fylker i Norge. Disse basisscenarioene vil være basert på mange av de samme nasjonale forutsetningene som SSBs middel-framskrivning og bli ganske like for de fleste steder, men avvike noe, spesielt for enkeltkommuner.

I de neste kapitlene gjør vi rede for basisscenariet i mer detalj.

Scenariene

Når vi har basisscenarier som utgangspunkt, kan vi modellere hvilken befolkningsvekst som en region kan få dersom de lykkes med sin næringsutvikling og får en bedre arbeidsplassvekst enn andre deler av landet. Samtidig vil vi vise hvordan utviklingen blir dersom regionen greier å forbedre bostedsattraktiviteten. Disse danner til sammen det beste scenariet der regionen både får høy vekst i arbeidsplasser og samtidig en forbedring i bostedsattraktiviteten.

Et spørsmål som da må avklares, er hvor mye høyere arbeidsplassvekst det er realistisk at en region kan oppnå? Og tilsvarende må vi sette en verdi på hvor stor forbedring i bostedsattraktivitet som det er realistisk å forutsette.

Vi bruker da den historiske utviklingen fra 2000 til 2011 til å bestemme verdier for hva som er realistiske alternativer for vekstscenariene. Disse verdiene vil være ulike for kommuner, regioner og fylker. For kommuner vil variasjonen være mye større enn for fylker, og dermed vil potensialet for forbedring også være større.

Vi lager deretter scenarier for hva som skjer dersom næringsutvikling og bostedsattraktivitet utvikler seg negativt, etter samme metode.

Resultatet blir at vi får synliggjort hvilket utviklingsrom som de ulike kommunene, regionene og fylkene har for framtidig utvikling, og som kan påvirkes gjennom egen næringsutvikling og egen attraktivitetsutvikling.

6.1 Naturlig vekst

SSBs framskrivningsalternativ «ingen flytting» er basert på prognoser over utviklingen av levealder og fruktbarhet. Dette er forhold som har vært ganske stabile historisk, og dermed er usikkerheten framover forholdsvis liten.

Kommunene har ulikt utgangspunkt med hensyn til befolkningens sammensetning. Noen steder har små andeler eldre og tilsvarende høye andeler av kvinner i fruktbar alder. Slike steder vil få et høyt fødselsoverskudd, mens andre steder har høyere andel eldre og små andeler kvinner i den fruktbare aldersgruppen. I slike steder vil det bli flere døde og færre fødte, og vil få fødselsunderskudd.

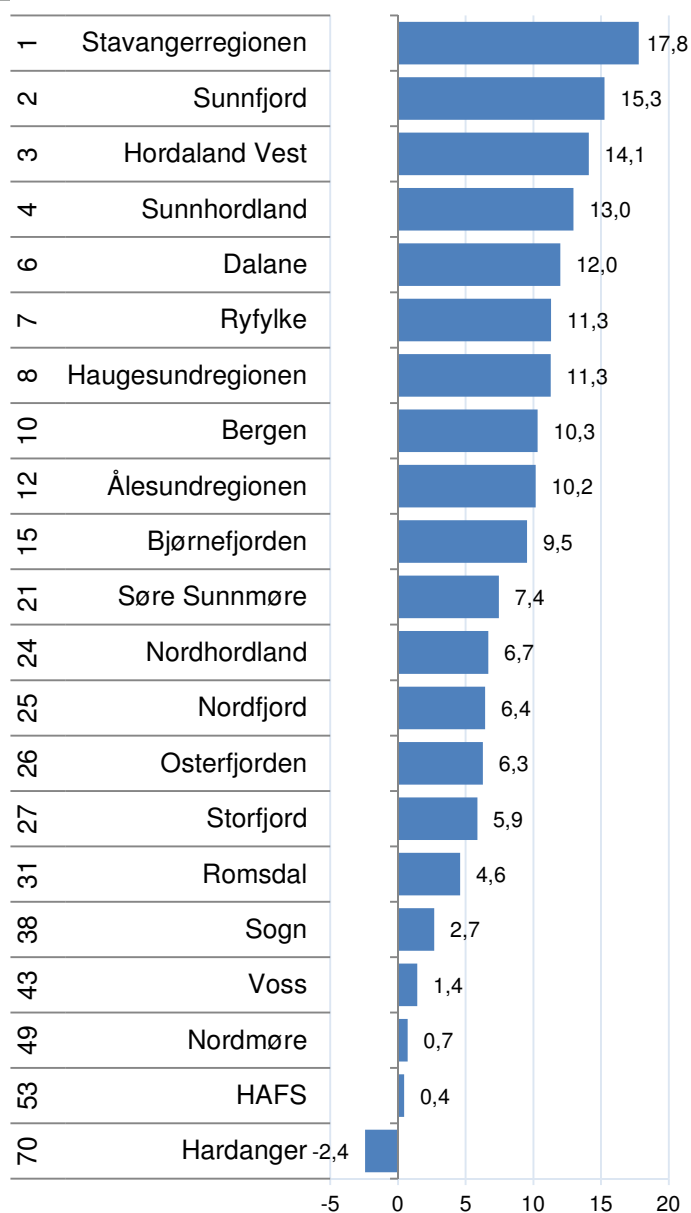
Fylkene har også historisk hatt ulik fruktbarhet, og mønstrene i fruktbarhet har vært ganske like i mange tiår. Rogaland og Sogn og Fjordane har tradisjonelt hatt høy fruktbarhet, mens Hedmark, Oppland og Telemark har hatt lav fruktbarhet.

I figur 59 ser vi hvordan befolkningsveksten i regionene på Vestlandet vil bli dersom det ikke skjer flytting til og fra hvert enkelt fylke.

Det er stor variasjon på hvordan regionene er rigget for framtidig naturlig vekst. Stavangerregionen vil få vekst på 17,8 prosent uten flytting, mens Hardanger vil få nedgang på 2,4 prosent.

Sogn vil få en naturlig vekst på 2,7 prosent. Dette er litt bedre enn middels blant de 83 regionene i landet, men lavt sammenliknet med de andre regionene på Vestlandet. Naboregionen Sunnfjord vil få en vekst på 15,3 prosent, noe som er nest høyest i landet.

Når vi skal lage framtidsscenarioer, trekker vi med oss tallene fra denne framskrivningen.

Figur 59: Framskrevet befolkningsvekst i regionene på Vestlandet i SSBs framskrivning "ingen flytting" i perioden 2012 til 2040. Rangering med hensyn til de 83 regionene i landet er vist til venstre.

6.2 Framtidig flytting

Det som skaper den store usikkerheten i befolkningsframskrivingene, er framtidig flytting. Når vi skal lage regionale scenarier, har vi to forhold knyttet til flytting som skaper usikkerheten.

Det første er hvilken innvandring som Norge vil få i årene framover. I befolkningskapitlet viste vi hvordan SSB har laget tre alternative framskrivninger for nettoinnvandring til Norge. I våre scenarier for framtidig flytting vil vi ta utgangspunkt i det midlere alternativet. Det betyr at vi legger til grunn at Norge vil få en befolkningsvekst samlet sett tilsvarende det midlere alternativet.

Det andre forholdet som skaper stor usikkerhet, er den interne flyttingen mellom ulike steder i Norge. SSB har i sine framskrivninger forutsatt at de regionale flyttemønstrene fra de siste årene skal fortsette. I våre framtidsscenarioer vil vi gjøre andre forutsetninger, der vi bruker Attraktivitetsbarometeret som modell. I Attraktivitetsbarometeret dekomponerer vi nettoflyttingen til en region i en del som skyldes arbeidsplassvekst, og en annen del som skyldes bostedsattraktivitet.

Bostedsattraktiviteten i fylkene er vist i tabell 12. Der ser vi at bostedsattraktiviteten er ganske stabil over tid. De åtte fylkene med høyest bostedsattraktivitet i den siste perioden 2009-2011 hadde også høyest bostedsattraktivitet i den første perioden, 2003-2005.

Variasjonen i arbeidsplassveksten varierer mye mer, som vi kan se i tabell 13. Et fylke med høy arbeidsplassvekst har ofte lav arbeidsplassvekst i neste periode og omvendt.

Vi lager derfor et basisscenario der steders bostedsattraktivitet forutsettes å være ved, mens arbeidsplassveksten antas å være lik landsgjennomsnittet. Dette gir et basisscenario som er ganske likt med SSBs middelframskrivning. Forskjellen er at steder som har hatt arbeidsplassnedgang de siste årene, med dertil svekket flyttebalanse, kommer bedre ut, mens steder som har fått innflytting på grunn av over middels arbeidsplassvekst kommer svakere ut.

Tabell 12: Bostedsattraktivitet i fylkene de tre siste treårsperiodene.

Fylke	2003-2005	2006-2008	2009-2011
Buskerud	0,1	0,3	0,5
Østfold	0,6	0,3	0,5
Vestfold	0,3	0,3	0,4
Akershus	0,4	0,4	0,4
Oslo	0,6	0,8	0,4
Aust-Agder	0,0	0,1	0,3
Hedmark	0,2	0,0	0,2
Hordaland	-0,1	-0,1	0,1
Telemark	0,0	-0,1	0,1
Møre og Romsdal	-0,3	-0,3	0,0
Vest-Agder	-0,2	-0,2	0,0
Sør-Trøndelag	0,0	0,3	0,0
Oppland	-0,1	0,0	0,0
Rogaland	0,0	0,0	-0,1
Nord-Trøndelag	-0,2	-0,1	-0,3
Sogn og Fjordane	-0,3	-0,4	-0,4
Nordland	-0,2	-0,5	-0,4
Troms	-0,1	-0,2	-0,4
Finnmark	-0,8	-0,8	-0,6

Tabell 13: Årlig arbeidsplassvekst i fylkene de tre siste treårsperiodene.

Fylke	2003-2005	2006-2008	2009-2011
Rogaland	0,7	1,6	1,1
Akershus	0,3	0,6	0,6
Finnmark	0,0	-1,1	0,5
Hordaland	0,7	0,6	0,2
Oslo	-0,8	-0,1	0,1
Sør-Trøndelag	0,9	0,0	0,0
Nord-Trøndelag	0,3	-0,5	0,0
Møre og Romsdal	-0,3	-0,2	0,0
Nordland	-0,6	-0,9	-0,1
Vest-Agder	1,0	0,8	-0,2
Troms	-0,3	-1,2	-0,2
Sogn og Fjordane	-1,0	-1,7	-0,2
Buskerud	0,2	0,2	-0,4
Aust-Agder	0,1	0,3	-0,5
Oppland	-0,2	-1,2	-0,7
Østfold	-0,7	-0,2	-0,8
Vestfold	-0,1	-0,1	-0,9
Hedmark	-0,4	-0,7	-1,0
Telemark	-0,5	-0,6	-1,2

6.3 Basisalternativet

I basisscenariet har vi tatt utgangspunkt i SSBs framskrivninger om innvandringen til Norge, og samtidig brukt tall for befolkningsvekst i de enkelte stedene uten flytting.

Utgangspunktet for scenariene vi skal presentere er at hvert enkelt område får en arbeidsplassvekst som gjennomsnittet i Norge, mens områdets bostedsattraktivitet de siste ti årene videreføres.

Forskjellen mellom vårt basisscenario og SSBs middelframskrivning vil da være at vi har dekomponert de historiske flyttemønstrene i én del som skyldes arbeidsplassvekst og én del som er forårsaket av bostedsattraktivitet. Vi har da ikke regnet med at flytting som skyldes forskjeller i arbeidsplassvekst vil fortsette.

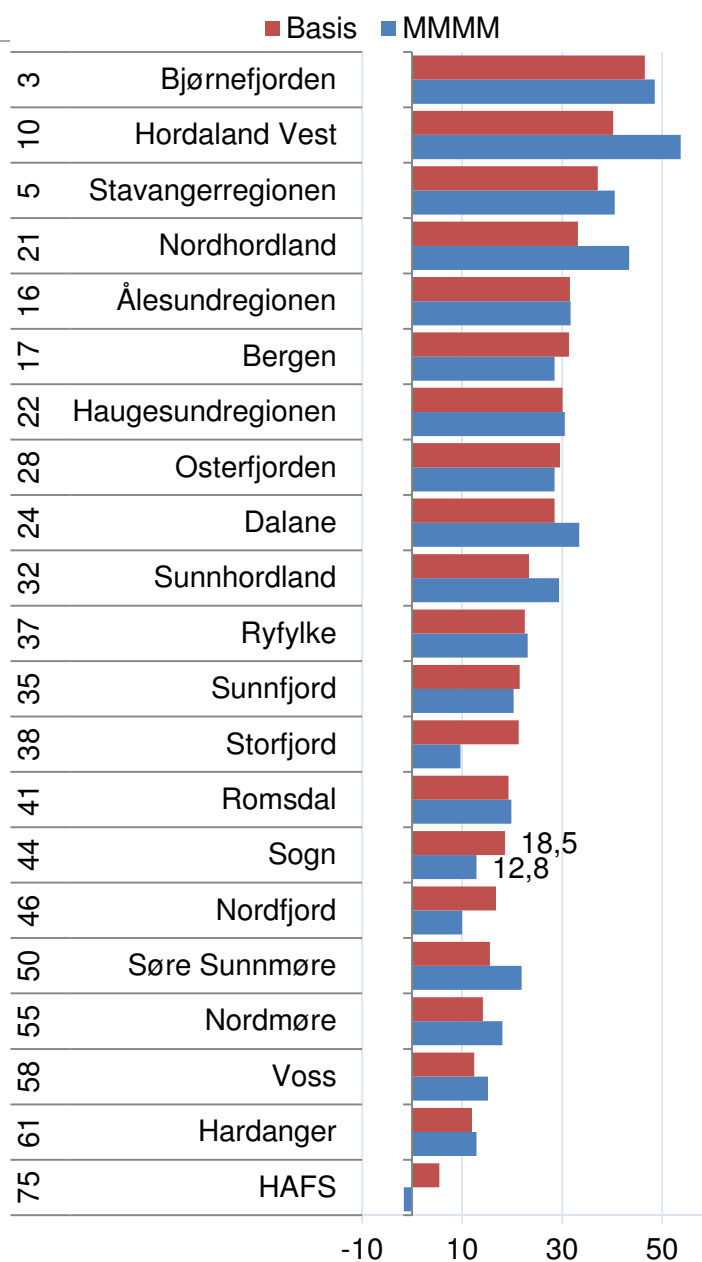
Forskjellen mellom SSBs middelframskrivning og vårt basisalternativ blir større dess mindre områder vi ser på. Basisscenariet og SSBs middelframskrivning er vist i figur 60.

Basisscenariet er mer optimistisk for befolkningsveksten i Sogn fram til 2040 enn SSBs middelframskrivning. SSB har en vekst på 12,8 prosent i sitt MMMM-alternativ, mens vårt basisscenario har en vekst på 18,5 prosent.

Det kommer av at vi i våre scenarier forutsetter lik arbeidsplassvekst i alle regioner, fordi det er liten sammenheng mellom vekst i en periode og vekst i den neste perioden. Regioner med høy vekst i antall arbeidsplasser i de siste årene, vil dermed ikke ha særlig høyere sannsynlighet for høy vekst i neste periode.

Sogn vil dermed få høyere arbeidsplassvekst enn regionen har hatt i den siste perioden. Sogn har hatt lavere vekst enn gjennomsnittet de siste årene, men basisalternativet forutsetter at arbeidsplassveksten vil bli likt som i landet ellers. SSB antar indirekte at arbeidsplassveksten blir lavere.

Vi antar derimot at den historiske bostedsattraktiviteten framføres, fordi bostedsattraktiviteten har vært ganske stabil.

Figur 60: Befolkningsvekst fra 2012 til 2040 etter SSBs MMMM-alternativ og basisscenariet.

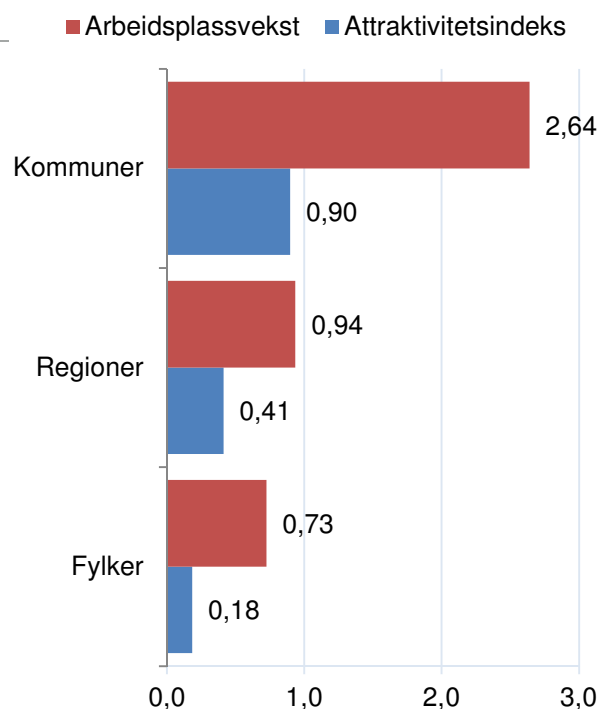
6.4 Scenarier

Vi har et basialternativ som framskriver den historiske bostedsattraktiviteten samtidig som den forutsetter at arbeidsplassveksten blir lik landsgjennomsnittet. Det neste vi ønsker å få fram, er hvilken utvikling en kommune, region eller fylke vil få dersom de lykkes med å få en god arbeidsplassvekst, om de lykkes med å øke bostedsattraktiviteten og om de lykkes på begge fronter.

Vi har valgt å lage seks ytterligere scenarier, med basisscenariet som utgangspunkt. Ett scenario som viser resultatet av bedre arbeidsplassutvikling, ett som viser resultatet av bedre bostedsattraktivitet og ett som viser resultatet av både bedre bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling samtidig. På samme måte har vi laget scenarier for resultat av lavere bostedsattraktivitet, arbeidsplassutvikling og både svak bostedsattraktivitet og arbeidsplassutvikling.

For å lage disse scenariene må vi først definere hvor mye høyere arbeidsplassvekst det er realistisk å kunne forvente, og hvor stor forbedring av bostedsattraktivitet som det er rimelig å kunne oppnå. Dette er gjort ved å se på variasjonene i arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet i perioden 2000 til 2011. Vi har delt alle fylker, regioner og kommuner i fire grupper, og deretter sett på hvor høy vekst den beste fjerdedelen har hatt. Figur 61 viser gjennomsnittet av den beste kvartilen av fylker, regioner og kommuner for arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet. Bostedsattraktivitet er her målt med attraktivitetsindeksen. I figuren kan vi se at variasjonene for kommuner er større enn for fylker, derfor blir også verdiene større.

Disse gjennomsnittsverdiene er deretter brukt i scenariene. Det betyr at en kommune, region eller fylke oppnår en årlig arbeidsplassvekst som er lik den gjennomsnittlige veksten som den beste fjerdedelen av fylker, regioner og kommuner har hatt den siste perioden. For fylker vil det bety at fylket oppnår den arbeidsplassvekst lik gjennomsnittet av de beste fire fylkene, for en kommune at arbeidsplassveksten blir lik gjennomsnittet av de beste 86 kommunene. Scenariene for bedret bostedsattraktivitet er gjort tilsvarende. Dermed er de positive scenariene innenfor et realistisk nivå.

Figur 61: Verdier for ekstra arbeidsplassvekst og forbedret bostedsattraktivitet i scenariene. Verdiene er basert på variasjoner i disse størrelsene fra 2000 til 2011, og er satt til gjennomsnittet av den beste kvartilen.

De ulike scenariene vi skal presentere på de neste sidene er basert på at arbeidsplassveksten er enten 0,94 prosent bedre eller dårligere enn gjennomsnittet, og bostedsattraktiviteten blir 0,41 prosent bedre eller dårligere enn gjennomsnittet de siste periodene. Vi har også alternativer for at både arbeidsplassveksten og bostedsattraktivitet blir god eller svakere.

For Sogn vil scenariet med god arbeidsplassvekst innebære at arbeidsplassveksten i årene framover blir vesentlig bedre enn i perioden fra 2000 til 2011.

6.5 Scenarier for regionen

De ulike scenariene for Sogn er vist i figur 62. I basisalternativet vil befolkningen i Sogn vokse til 38 404 innbyggere i 2040.

I scenariet med høy attraktivitet vil befolkningen i Sogn bli på 42 792. En forbedring i attraktivitet vil ha større effekt enn at arbeidsplassveksten blir høy.

I det mest positive scenariet, hvor både arbeidsplassveksten er høy, og bostedsattraktiviteten forbedres, vil befolkningen vokse til 46 442 personer i 2040.

I det mest pessimistiske scenariet vil befolkningen være synkende mot slutten av perioden, og reduseres til 31 213 innbyggere i 2040. Det er dermed viktig at Sogn lykkes med sin næringsutvikling og bostedsattraktivitet, for å kunne ta del i den ventede veksten i Norge.

6.6 Scenarier for kommunene

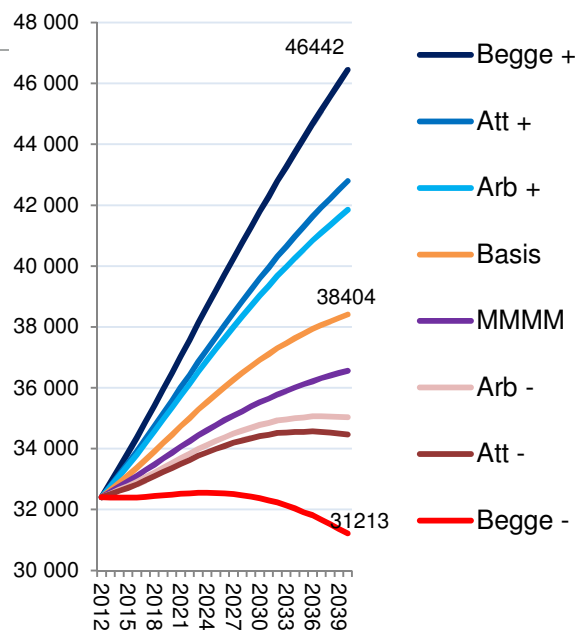
I figur 63 ser vi hvilken vekst kommunene i Sogn og Fjordane får i basisalternativet, i det mest positive scenariet og i det mest negative.

Sogndal får nest høyest vekst i basisalternativet av kommunene i fylket, og har et potensial for en vekst på 80,9 prosent hvis kommunen lykkes med både næringsutvikling og attraktivitet.

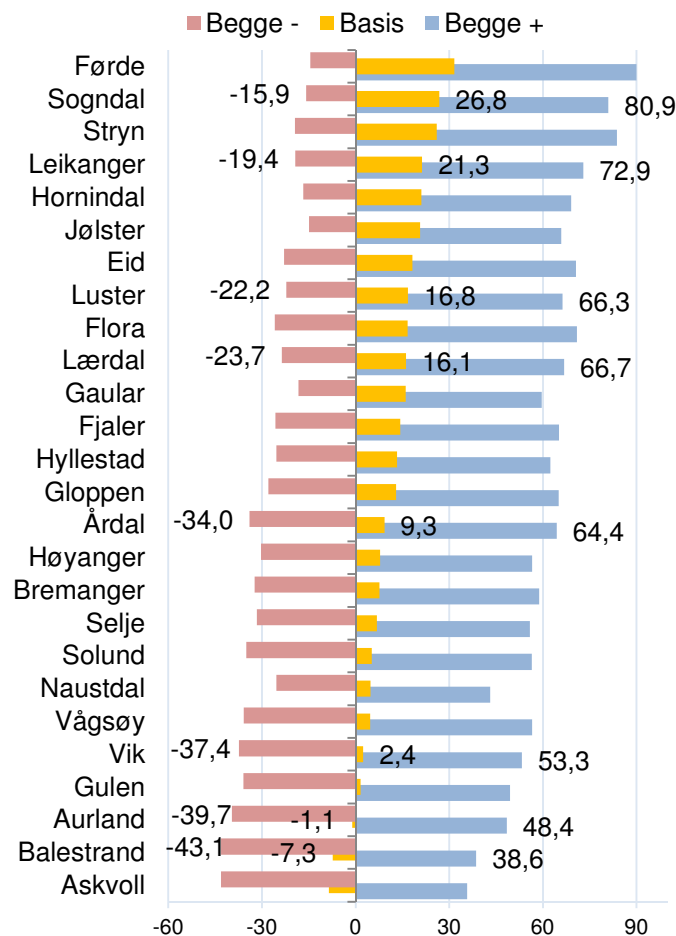
Årdal viser stort sprik mellom beste og dårligste alternativ. Dette kommer av at Årdal har liten pendling, og er i stor grad avhengig av utvikling i arbeidsplasser i egen kommune, og har dermed en høyere downside. I kommuner der sysselsettingen i mindre grad er knyttet til arbeidsplasser i egen kommune, vil potensial og downside være mer begrenset, siden arbeidsplassveksten i nabokommuner har mye å si for egen befolkningsvekst.

I basisscenariet får Aurland og Balestrand nedgang. Disse er mer avhengig av en positiv utvikling i arbeidsplasser og bostedsattraktivitet. Kommunene har imidlertid et potensial til å få en vekst på 38,6 og 48,4 hvis de lykkes med begge deler.

Alle kommunene i Sogn og Fjordane risikerer befolkningsnedgang dersom det svikter både med hensyn til arbeidsplassvekst og bostedsattraktivitet. Balestrand vil kunne få høyest vekst av alle kommunene i fylket, dersom Balestrand lykkes på begge fronter mens de andre kommunene følger basis-scenariet.

Figur 62: Scenarier for befolkningsutviklingen i Sogn i perioden 2012-2040.

Figur 63: Befolkningsvekst i kommunene i Sogn og Fjordane fram til 2040 i de ulike scenariene.

ⁱ Progressivt gjennomsnitt er gjennomsnitt for de siste ti årene, men med større vekt på de siste årene.

ⁱⁱ Informasjonen om modellen er hentet fra SSBs hjemmesider om befolkningsframskrivinger og SSBs publikasjon Økonomiske analyser 4/2011.

ⁱⁱⁱ Ettersom det ble innført en helt ny bransjeklassifisering fra og med 2008, så får vi ikke laget tidsserier på bransjer tilbake til 2000.

^{iv} Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon for et område blir målt som summen av andelen av sysselsatte som pendler ut av området og andelen av arbeidsplassene som det pendles inn til fra andre områder.

^v Den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i en region er gjennomsnittet av de enkelte kommunenes andel av sysselsettingen som pendler til en annen kommune i samme region.

^{vi} For å sette sammen fire indikatorer for regional sårbarhet, er alle verdiene først skalert slik at laveste verdi=0 og høyeste verdi=100. Deretter er sårbarheten målt som gjennomsnittet av disse fire verdiene. Fire kommuner er egne regioner, for disse er verdien for intern arbeidsmarkedsintegrasjon med.

^{vii} Arbeidsmarkedsintegrasjon måles som antall som pendler inn som andel av antall arbeidsplasser i kommunen, pluss antall som pendler ut som andel av samlet sysselsetting med bosted i kommunen

^{viii} Indeksen er konstruert slik: Først er hjørnesteinsfaktoren (andel av sysselsetting i det største foretaket) og bransjespesialiseringen (andel av sysselsetting i den største bransjen) omregnet slik at høyeste verdi = 100 og laveste verdi = 0. Så har vi tatt utgangspunkt i gjennomsnittet av disse to målene som vi har kalt bransjehjørneindeks og regnet ut sårbarhetsindeksen etter følgende formel: $\text{Bransjehjørneindeks} * (100 - (\text{Integrasjon} / 2)) / 100$. Det siste leddet reduserer sårbarhetsindeksen etter pendlingsandelen. Dersom en kommune ikke har verken inn- eller utpendling vil sårbarhetsindeksen ikke bli redusert, men være lik bransjehjørneindeksen. En kommune hvor alle sysselsatte pendler ut av kommunen vil få en sårbarhetsindeks på 0.

^{ix} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.